

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Christophori Gillii, Ex Brigantio Lvsitaniæ, Societatis
Iesv, Et in Conimbricensi Academia S. Theologiae
Professoris; Commentationvm Theologicarvm De Sacra
Doctrina, Et Essentia atque vnitate ...**

Gil, Christovão

Coloniae Agrippinae, 1610

Tractatus Primus, de Essentia Dei in se.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82291](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82291)

TRACTATUS
PRIMVS DE ESSENTIA
DEI IN SE.

Essentiam diuinam, utpote infinitum pelagus perfectionis, ut vocat Sanctus Damascenus lib. 1. de fide cap. 12. diffinitive cognoscere solus intellectus diuinus potest; humanus, ubi ad diuina peruentum est, ut ait August. libr. 1. de moribus Ecclesie Catholice cap. 1. auertit sese, intueri non potest, palpitat, astuat, inbiat amore, reuerberatur luce veritatis, ad familiaritatem tenebrarum suarum non electione, sed defatigatione conuertitur: impar nimirum tantae luci contuendae; sed, ne fructu scientiae Dei si ultrarentur homines, eadem lux veritatis nube obscura reuelationis opacata contemplandam sese nobis exhibet, ergo, subdit idem Augustin. *refugere ad tenebrosa incipientibus per dispensationem ineffabilis sapientiae nobis illa opacitas, auctoritatis occurrat, & mirabilibus rerum, vocibusque librorum, veluti signis temperatoris veritatis, umbrisque blandiatur, ut nimirum, qui solo lumine naturali intellectus, & propria industria, atque discursu quid Deus sit, assequi non possumus, eius magisterio ex parte saltem addiscamus.* Deus autem, sicut compositionis expertus est, ita & diffinitionis proprie dictae, qualis in Philosophorum scholis usurpatur. Quo sensu recte dixit Philosophus 7. Metaph. text. 15. diffinire in perpetuis, atque vnicis non licet: ob quam etiam ratione Deum posse diffiniri negant S. Tho. 1. p. q. 3. ar. 5. li. 1. contra Gentes cap. 25. & q. 7. de potentia ar. 3. Henr. in sum. ar. 24. qu. 1. & ceteri communiter, sed tamen hoc non tollit quo minus eius quidditatem ut unque describere possimus, ut notauit Aug. lib. de cognit. vere vitae cap. 7. initio, & bene probat Henric. in sum. ar. 24. qu. 1. Richard. in 1. d. 3. ar. 2. q. 1. Ocham. dist. 8. q. 5. & Gabr. ibidem q. 5. art. 2. conclus. 2. non quidem ita, ut essentiam ipsius adaequatè, & comprehensiuè finiamus, sed breui circumloquo à rebus ceteris distinguamus, & confuse, atque in adaequatis conceptibus explicemus, tractatio. n. omnis à natura rei exordium sumere debet, & ita de Deo aucturus Gregorius Theol. ad Euagr. Monachum de diuinitate sic ait: *Primum itaque quid Deus sit constituamus, atque ita deinde ad responsiones, demonstrationesque veniemus.* In diffinitionibus autem primo indagantur communia, deinde vero propria rei diffinita.

Damascen.

Augustin.

Aristot.

S. Thom.
Henricus.Augustin.
Henricus.
Richard.
Ocham.
Gabriel.
Nazianz.

Deus est ens non in alio, neque sub alio.

CAPVT I.

Diffinitione inuestigandi modum proponit Philosoph. li. 2. Post. c. 14. per convenientiam, & diuisionem: convenientia quidem inferuit ad venienda communia praedicata: diuisio vero ad propria: diuidendo enim, & ex oppositis differentiis alteram negando, altera vero affirmando de diffinito eo usque peruenimus, ut propria, & adaequatè ipsius ratione inueniamus. In quo progressu versus superiora sistendum est in ratione aliqua omnino simplici communi omnibus eiusdem generis, non habente membra alia sibi directe opposita sub alia ratione communi: versus speciem vero atomam sistendum in ratione aliqua propria, & indiuisibili per oppositas differentias essentiales: itaque, ut notat D. Tho. lib. 1. contr. Gen. cap. 14. res. 5. Th. primo sub communi genere collocamus, deinde differentias addimus, quibus à rebus alijs fecerimus, & ita completur essentialis cognitio rei. Ex quo patet etiam in indaganda essentia rerum creaturarum procedere intellectum per viam remotionis, & affirmationis: nam remouendo differentias oppositas venit in notitiam propriarum, vel saltem utcumque percipitur essentia latens per negationem differentiarum ipsi repugnantium. Hoc modo rationem entis spiritualis intelligimus per negationem materiae, & per negationem potentiae ad corruptionem, gradum essentialem, quo substantiae incorruptibiles, distinguuntur à corruptibilibus. In his tamen, cum sint quoad essentiam finita, & capacitati intellectus humani magis proportionate, magis proprius modus sciendi est per affirmationes, quae & ipsarum essentia finiri, & ab intellectu viatoris quoad ipsum quidquid est capi potest. At vero in inquisitione naturae, essentialis; diuinæ aptior modus procedendi est per remotionem, quam per affirmationem, ut ex sent. Magni Dionys. & communis ostendit secundam partem huius operis. Procedendo autem via remotionis, ut à magis communibus exordiar, non incipiam ab ijs, quibus Deus ab omni creatura separatur, sed à communibus ipsi, ac perfectioribus creaturis. Deinde vero accedam ad eas, quae remouentur imperfectiones creaturis omnibus communes.

Ens ab alio, siue per participationem diuiditur immediate in ens per se, & ens in alio, siue in substantiam, & accidens.

I.
Aristoteles.

S. Thom.

II.

Vt autem

Ut autem ambiguitatis occasio tollatur, substantia apud Patres, ac Theologos, imo & Philosophos sumitur pro essentia, unde Aristoteles in Antepredicam. rationē substantiæ pro definitione, & essentia accipit, & li. 7. Met. t. 7. inter acceptiones substantiæ primo loco numerat illam, qua significatur quod quid erat esse, sed de hac acceptione non est hic sermo, sed solum de ea, qua substantia dicitur ens per se existens, & ab accidente distinguitur, in quo sensu substantia, & accidens diuidunt adæquate ens, & in vtroque membro est aliqua imperfectio à Deo remouenda, sed prius quam remoueat id, quod imperfectio nis est, inquirendum vtrum in ijs secundum propriam rationem, qua mutuo distinguuntur, aliquid veræ perfectionis insit, quæ retineatur seclusa imperfectioe adiuncta. Et quidem accidenti considerata solum ratione, qua distinguitur à substantia, nihil omnino perfectionis simpliciter inest. Etenim secundum propriam rationē nihil aliud intelligitur addere rationi communi entis, quam modum essendi dependenter à substantia, tamquam à subiecto, quam Metaphysici appellant inhærentiam aptitudinalem: dependentia vero omnis, præsertim materialis, non est vlla perfectio: Et idcirco Philosoph. lib. 7. Metaph. text. 2. ait accidens esse magis entis, quam ens: quoniam, vt explicat Diuus Thomas 1. p. quæst. 90. art. 2. non habet esse, sed eo aliquid est, verbi gratia, ignis calore calidus, nix candore alba. In substantia vero etiam secundum propriam rationem obiectiuam, qua ab accidente discernitur, est perfectio aliqua simpliciter: nempe modus existendi per se independentem à subiecto inhærentis, non quidem eo solum, quo continet negationem accidentis, cuius existendi modus nihil perfectionis includit: hoc enim non sufficit ad rationem perfectionis simpliciter, vt dicam 2. p. libr. 2. in tractatu de perfectione Dei: sed quatenus proprius eius modus existendi positue sumptus habet rationem excellentiæ, & perfectionis, quam melius est inesse cuius entis, quam eius existitum: cuius autem rei, multo melius est esse per se independentem à subiecto, quam ei inesse: & ab hac perfectione per se subsistenti dictam substantiam existimat Isidorus lib. secund. Ethymolog. capit. vigesimo primo, Bonau. & Richard. infra referendi. Itaque perfectio substantiæ est, vt sit ens per se, & non per attributionem ad subiectum: imperfectio accidentis, vt sit ens alterius, vel in altero, hoc est in substantia,

à qua pendet in genere causæ materialis.

Verum ratio substantiæ creatæ cum hac perfectione habet admistam imperfectionem maximam secundum proprium conceptum: nempe, vt substat accidenti. Et hanc rationem substantiæ tradit Aristoteles libr. 5. Metaphys. text. 15. & libr. 7. text. 7. in 4. acceptione, quem sequuntur Patres, & Scholastici referendi numero 10. Nam, quamuis actualis sustentatio non sit intrinseca substantiæ, tamen habere rationem formalem entitativam, cui non repugnet substat accidentibus, pertinet ad intrinsecam, & essentialem rationem substantiæ creatæ, quæ in ratione existendi per se conuenit cum increata: atque adeo aliquid intrinsecum habet, ratione cuius illi non repugnet substat accidentibus. Hoc autem secundum eam præcisè rationem non habet rationem perfectionis simpliciter, sed imperfectio nis, quandoquidem arguit in subiecto limitationem essentiæ, potentialitatem, participationem, ac dependentiam ab externo principio: limitationem essentiæ, quoniam eius essentia restringitur ad certum genus, & gradum essendi, & consequenter excluditur à perfectionibus generum reliquorum: ex quo prouenit, vt substantia creatæ in suo conceptu formali intrinseco non includat perfectiones potentiarum, habituum, & operationum. Arguit item potentialitatem, quoniam subiectum aptum sustentare formam accidentalem suapte natura est in potentia ad illam; nam cum non sit actu idem, quod illa, nec habeat repugnantiam cum illa, necessario erit potentia receptius illius: cum vero non includat ipsam essentialiter, habebit perfectionem eius per participationem. Deniq; quoniam nulla potentia passiuæ potest à se ipsa reduci ad actum, indigebit actione agentis extrinseci inducentis formam accidentalem: quæ quidem ratio manifesta est in accidentibus separabilibus: at in ijs, quæ per modum proprietatis fluunt à subiecto, non est ita euidens: namque illa non indigent vlla actione agentis extrinseci distincta ab ea, qua producit subiectum, cuius productione ponitur causa sufficiens, & adæquata ipsorum. Verum in his quoque vim habet argumentum, nam in emanatione passionum propria causa efficiens non est natura, à qua emanant, sed ipsummet agens à quo producit subiectum constans à natura: semper enim primum agens distingui aliquo modo debet à patiente, & in ijs natura habet se per modum instrumenti primi generantis, sicut forma grauium,

III.

Aristos.

ac leuium motus ipsorum naturalis: & consequenter omne subiectum habens proprietates accidentales non potest esse à se, sed à principio extrinseco, quod & sit auctor naturæ, & proprietatum ad illam consequentium.

Ex dictis primo constat Deum non esse ens in alio, siue accidens, sed per se existens, siue substantiam. Hoc ex professo probant Alens. r. p. q. 48. memb. 4. art. 3. §. 1. Aegy. in r. d. 8. 2. p. distinctionis, q. 1. art. 1. & d. 23. q. 2. quæstionum. 2. Bonau. in r. d. 23. art. 1. q. 2. Henr. in sum. art. 26. q. 2. Rich. in r. d. 23. art. 1. q. 2. Mayr. d. 3. q. 1. art. 2. & est communis sententia non solum Christianorum, sed etiam Philosophorum: nec enim curanda est infania Idolorum, qui, ut auctor est August. lib. 4. de Ciuitate, cap. 15. & 23. febrim, pallorem, pauorem, & alia accidentia in Deorum numerum retulerunt, & quid ex fide constat omnibus ijs locis, quibus Deus creare, aut aliquid eiusmodi operari dicitur: nam iuxta Philosophum, lib. 1. Met. c. 1. actiones sunt suppositorum, hoc est per se existentium: quare si Deus agit, per se existat necesse est. Item id ipsum sonant verba illa Dei ad Moysen, Exod. 13. *Ego sum qui sum*: nam ut ait Philosophus, lib. 7. Met. text. 4. *Quod primo est ens, & non aliud quod ens, sed simpliciter ens substantia*: cum igitur Deus aliquam sui notionem Moysi explicare intendens ait: *Ego sum qui sum*, profecto significat se esse simpliciter per se, absque adminiculo alterius: quod non nisi in substantiam cadere potest: Id vero facile demonstratur ex ratione entis à se, & accidentis, etenim, quod est à se, est ens simpliciter, accidens vero secundum quid, quod est à se est primum inter omnia entia, accidenti autem repugnat, ut sit primum ens, quandoquidem ens per attributionem est posterius ente per se, ad quod habet attributionem, accidens vero est ens per attributionem ad substantiam: quapropter repugnat ut sit prius substantia. Deus autem, ut ostendam, cap. 3. est ens primum, per essentiam, & à se: ergo fieri nequit, ut sit accidens. Deinde primum ens est causa ceterorum, quæ proinde continere debet formaliter, aut virtute: inter entia vero à prima causa producta sunt substantiæ, hæ non continentur formaliter in accidente, ut evidens est: non virtute completa, hoc enim modo nihil minus perfectum continet magis perfectum: ergo cum Deus sit prima omnium rerum causa, nequit esse ens in alio, siue accidens. Denique ne in re perspicua pluribus immoremur, prima causa est id, quod simpliciter agit, accidens vero, quemadmodum non est id, quod simplici-

ter est, sed quo alia sunt, ita neque est id, quod agit, sed quo res subsistens agit: quare ratio accidentis pugnat omnino cum primæ causæ ratione, hoc est Dei.

Ex quibus deinde consequenter efficitur rationem hanc existendi per se, & non in alio conuenire omnibus omnino attributis diuinis positius secundum proprios conceptus, & consequenter omnia, & singula esse substantiam. Ita docent communiter scholastici Altiisiodorens. libr. 1. capit. 6. qu. 5. Alens. art. citato. §. 2. & 4. Albert. in sum. tract. 4. q. 20. m. 3. ad sextum, & tract. 14. qu. 56. ad secundum, & qu. 57. ad primum in contrarium. Bonau. in r. d. 22. q. 4. & d. 34. q. 2. in corpore, S. Thom. in r. d. 33. q. 1. art. 1. ad vltimum, & alij communiter. Probatur ex cõmuni consensu sanctorum Patrum, qui diuersis loquedi formis hanc veritatem tradiderunt. Alij dicunt omnia, quæ sunt in Deo, per se existere, quos refert Ioan. Cyparillota decade 9. cap. 8. ipse vero ita concludit. *Ex quibus manifestum, quod in Trinitate, quæ supra substantiam est, quod per se non est substantia, & per se non existit, electum, & exclusum est.* Alij, omnia, quæ de Deo dicuntur, dici substantialiter, ita Aug. li. 5. de Trinitate cap. 8. Boetius lib. 1. commentariorum in librum Aristotelis de interpret. cap. de significatione 2. & libr. 2. de Trinitate ad Ioannem Diaconum. Rupertus lib. 1. in Exod. cap. 14. Alcuin. libr. 1. de Trinitate cap. 4. Alij omnia dici secundum substantiam. August. lib. 15. de Trinitate cap. 5. Boetius libr. 1. de Trinitate, & Hugo de sancto Victore in sum. sent. tract. 1. cap. 9. & 10. Alij esse, prædicare, vel significare substantiam diuinitatis, ita Aug. li. 6. de Trinitate cap. 4. & libr. 15. cap. 17. Alcuinus lib. 1. de Trinitate cap. 4. Bernard. tractatu de diligendo Deo versus finem. Boetius libr. 1. & 2. de Trinitate cum Gilberto ibidem, & auctore commentarij, qui habetur in tomo 8. Bedæ column. 1107. Ioannes Cyparillota decade 10. cap. 6. in fine, & cap. 8. in fine, & apud eundem ca. 4. Basilius & Theodorus docent eandem esse rationem substantiæ, & energię, vel operationis diuinæ, & Marius Victor. libr. 1. aduersus Arium paulo post medium: *vna, inquit, potentia, hoc est vna substantia existit, nepe pater & filius, ibi. n. potentia substantia, non enim aliud potentia, aliud substantia.* Alij non esse extra substantiam, ut Aug. li. 12. confess. c. 15. & pertinere ad illam li. 11. c. 11. nempe intrinsece, inde. n. probat, si voluntas Dei mutaretur, substantiam ipsius non fore æternam, Tandem Orig. lib. 1. origen. Periar. c. 2. *substantialia, inquit, in eo oẽ bonũ est,*

Ratione

Alens.
Aegy.
Bonauent.
Henricus.
Richard.
Mayron.

Augustin.

Aristat.

Exod. 3.
Aristoteles.

V.

Altiisiodor.
Alens.
Albertus.

Bonauent.
S. Thom.

Cyparillota.

Augustin.
Boet.

Rupert.
Alcuin.

Augustin.
Boet.
Hugo Victor.

August.
Alcuin.

Bernard.
Boet.

Gilbert.
Auctor. com.

Cyparillota.

Basilus.
Theodorus.

Marius Victor.

Augustin.

VI.

Ratio vero probatur: quoniam perfectiones omnes diuinae sunt entia à se, & per essentiam, vt ostendam inferius: nullum autem ens à se potest esse accidens, nulla ergo perfectio diuina intrinseca est accidens. Assumptio est euidens, quoniam esse ens per essentiam, & per participationem, sunt opposita: omne accidens est ens per participationem & attributionem ad substantiam: ergo repugnat, vt ens à se sit accidens. Præterea de essentia substantiæ non potest esse accidens: perfectiones omnes diuinae, vt ostendit ca. 6. sunt de essentia Dei: ergo non sunt accidentia. Maior propositio est euidens, quoniam rationes formales oppositæ habentes annexam contradictionem, non possunt coherere in vnam essentiam: substantia vero, & accidens ita se habent, diuiduntur enim per esse, ac non esse in subiecto: & ita nec substantia potest esse de essentia vliius accidentis, neque hoc de essentia substantiæ.

VII.

Nonnulli admittunt quidam perfectiones omnes diuinas esse substantias, non tamen formaliter vnamquamque, secundum proprium conceptum, sed identice ratione essentia, eum qua sunt omnino idem actu ex natura rei. Quod à simili ostenditur: quoniam non opus est, vt ratio formalis vnius perfectionis simpliciter in Deo includat alteram: sed solum requirit, vt in suo genere nihil imperfectionis admittat, verbi gratia, sapientia diuina, quatenus sapientia, non claudit intrinsece rationem iustitiæ, sed fat est, vt nihil illi desit perfectionis in genere sapientiæ: nam de ratione perfectionis formalis simpliciter solum est, vt in quo libet sit melior ipsa, quàm non ipsa: atque adeo, vt nihil imperfectionis includat, quod non includat omnem omnino perfectionem, sed secundum proprium conceptum abstrahat ab ea, & ab imperfectione opposita, qua ratione sapientiæ, etiam non includat rationem formalem iustitiæ, secundum proprium tamen conceptum abstrahit à ratione iustitiæ, & iniustitiæ. Eodem igitur modo eadem sapientia non desinet esse perfectio simpliciter digna Deo, quamuis in sua ratione formali, non claudit rationem substantiæ, dummodo non excludat, sed abstrahat à ratione accidentis, sit autem identice substantia ratione essentia, in cuius formali conceptu substantia intrinsece continetur.

VIII.

Dicendum nihilominus rationem entis per se, siue substantiæ, includi formaliter, ac intrinsece in conceptibus propriis singularum perfectionum diuinarum, & non conuenire illis solum identice. Is vero est sensus Patrum, quos retuli, volunt. n. vt perfectiones attributales sint substantiales, & intrin-

sece Deo: quod fieri non posset, si solum attributa essent idem realiter cum substantia diuina: qua ratione differentia, quibus constituantur species subalternæ inter hominem, & genus summum secundum proprios conceptus, necessario sunt substantia, hoc est entia non existentia in subiecto, ne demus accidens esse de essentia hominis, ex quo suadet eadem veritas, quoniam non repugnat plures rationes formales eiusdem subiecti in vna ipsi⁹ essentia concurrentes secundum proprios conceptus, quibus adiuicem distinguuntur, includere formaliter, atque intrinsece rationem vnam formalem, vt videre est in gradibus Metaphysicis, ac differentiis prædictis, quæ secundum proprios conceptus includunt rationem substantiæ, non quidem eius, quæ est genus summum, sed eius, quæ contra distinguitur ab accidente, & describitur ens per se existens, hoc est, non in subiecto inhesionis: hæc enim, vt ait Diuus Thomas, non solum dicitur de substantiis prædicamentibus, sed etiam de ipsarum partibus, & omni eo, quod habet esse, non in subiecto inhesionis, & ita rationalitas secundum propriam rationem formalem, sicut intrinsece est ens, est etiam substantia, idemque dicendum de cæteris differentiis essentialibus substantiarum, ergo etiam non repugnabit plures rationes formales attributorum diuinarum, secundum proprios conceptus includere eandem rationem substantiæ. Verum non quidquid non repugnat, hoc ipso est: & ideo probari debet ita de facto esse. Probat autem, quoniam quidquid continetur sub ratione communi sibi essentiali, atque intrinseca, contineri etiam debet formaliter ac ratione sui sub altero ex membris diuisionis adæquatæ per differentias essentialis: quæuis perfectio diuina positiua secundum proprium conceptum formalem continetur essentialiter sub ente secundum communissimam eius abstractionem, hæc enim prædicatio: *Sapientia diuina est ens*, essentialis omnino est: ergo necessario contineri debet sub altero membro eius diuisionis, qua ens diuiditur in substantiam, & accidens: non continetur autem sub accidente, ergo sub substantia. Maior propositio, quæ est fundamentum totius discursus, sumitur ex regulis bonæ & adæquatæ diuisionis, quæ & talis esse debet, vt quidquid continetur sub diuiso, contineatur sub membris diuidentibus: ad quod non est satis, vt sub his identice solum contineatur: nam si secundum propriam rationem formalem includit diuisum, secundum eadem vel est illi proximum atque immediatum, vel remotum: si remotum, necessario debet etiam includere

formaliter aliquid illi proximum, ratione cuius includat remotum, illud vero nequit esse aliud, quam aliquod ex membris primæ diuisionis: si vero est immediatum, iam diuisio tradita per membra, sub quibus hoc formaliter non continetur, adæquata minime est, quandoquidem prætermittit aliquid secundum propriam rationem formalem immediate contentum sub diuiso. Porro diuisionem entis in substantiam & accidens esse adæquatam, & per membra essentialiter opposita perspicuum est, vt in Logica, & Metaphysica probari solet, quapropter sapientia diuina, cum secundum propriam rationem formalem sit ens, secundum eandem quoque est substantia: ita vt entitas diuina, quatenus præcisè est cõceptus obiectiuus eius intentionis, quam formamus de sapientia diuina, non solum dicat perfectionem agnitionis communem sapientiæ creatæ, & increatæ, verum etiam perfectionem propriam, & indiuidualem sapientiæ diuinæ, qua excludit inhærentiã quæ est imperfectio creata: ea vero non excluditur nisi per oppositum modum substantialem existendi per se. Et cõfirmatur: quoniam quoties duo aliqua conueniunt in communi aliqua ratione, aliquid supra eam includere debent in proprijs cõceptibus, quo mutuo formaliter, atque intrinsece distinguantur, sapientia autem creatæ, atque increatæ conueniunt in ratione communi sapientiæ, quæ præscindit ab esse per se, & esse in alio; & sapientia creatæ vendicat modum inherendi: ergo increata vendicat modum per se existendi. Accedit quod esse in alio & non esse in alio sunt modi essendi immediate oppositi, respectu cuiusuis conceptus formalis entitatiui, quare necessario alter eorum inerit cuius perfectioni diuinæ secundum se præcisè consideratæ: repugnat autem, vt conueniat inhærentia, ergo necessario conueniet formaliter, atque intrinsece modus essendi per se, & non in alio.

IX.

Ad argumentum in oppositum respondetur, non idcirco omnes, ac singulas perfectiones diuinas positiuas includere rationem substantiæ, quoniam hæc est perfectio simpliciter, sed quoniam est perfectio simpliciter eius generis, vt eius negatio respectu cuiusque non solum subiecti, sed etiam rationis formalis necessario supponat imperfectionem. Id vero, vt intelligatur, obseruandum, perfectiones simpliciter secundum proprias rationes formales consideras cõparari posse cum subiectis, vel cum alijs perfectionibus secundum rationes formales singulorum, si cõparatur cum subiectis, ita se habere debent, vt ipsarum negatio

inducat, aut supponat in ijs imperfectionem, nam, si sit substantia non intelligens, erit utique imperfecta, vel propter solam priuationem intellectus: si vero cõparentur cum alijs rationibus formalibus, non necessario in ipsis includi debent, nec mutua negatio inclusionis arguit vllam imperfectionem in ipsis nisi talis negatio fundetur in aliquo modo entitatio essendi, quæ abstrahi nequeat ab imperfectione. Primum patet, nam negatio inclusionis vnus perfectionis simpliciter in alia non necessario infert ipsam secundum propriam rationem includere imperfectionem, aut habere modum essendi imperfectum, in quo fundetur ea negatio: exempli gratia ex eo, quod iustitia secundum propriam rationem iustitiæ non includat rationem misericordię, non propterea ipsa imperfecta est, aut habet modum entitatiui repugnantem perfectioni misericordię, siquidè simul cum illa cohæret in eodè subiecto, & negatio secundum reduplicationem rationum formalium non necessario admittit negationem simpliciter, & secundum rem, etenim homo, secundum quod est animal, non est rationalis, & tamen falsum erit, si quis simpliciter dicat, homo non est rationalis: Hoc vero non habere locum, quando perfectio est eiusmodi; vt negatio ipsius necessario fundetur in modo essendi imperfecto, perspicuum est: nam perfectio simpliciter in indiuiduo, & non solum secundum rationem cõmunem analogicam debet esse experta omnis prorsus imperfectionis, si vero negatio alterius perfectionis necessario habet annexam imperfectionem, vnus è duobus, est necessario admittendum, nepe aut id, cui talis negatio cõuenit, non esse perfectionem simpliciter, quæ repugnat hypothese: aut perfectionem negatam ad illud necessario pertinere: negatio vero existendi per se necessario adhæret modo imperfecto existendi in alio: & respectu cuiusque rationis formalis alterum ipsorum necessario cõuenire debet, nã considerata præcisè ratione sapientiæ, aut cuiusuis alterius perfectionis in singulari, aut vendicat modum existendi per se, aut in alio: quare cum modus existendi in alio sit imperfectio, necessario includitur modus substantiæ in quauis ratione formali indiuidualis perfectionis simpliciter, ex quo patet, licet nonnullæ perfectiones sint eiusmodi, vt reliquæ secundum rationes formales proprias abstrahere ab illis possint, easque proinde formaliter non includant, nihilominus substantiæ rationem necessario includi in quauis perfectione simpliciter in indiuiduo, dixi in indiuiduo, quoniam perfectiones in communi secundum rationem analogicam cõmunem Deo & creaturis non necessario

inclu-

includunt substantiam, sed abstrahunt a ratione substantiæ, & accidentis: verum singulares necessariò includunt modum entitativum, cui per se còuenit existentia per se, vel inhærentia: & idè sicut sapientia singularis creata necessariò includit modum inhærentis, ita sapientia increata, quæ ipsa singularis est, includit modum substantialem.

Per negationè itaque existendi in alio remouetur à ratione formali intrinseca Deitatis natura, & imperfectio accidentis, & includitur ratio per se existendi: quæ secundum analogiam est illi còmunis cum substantijs creatis. Quoniam vero hæc perfectio in creatis, non est pura ab omni labe imperfectio, substant enim accidentibus: hanc quoque remouere oportet, & ita dicendum est Deum nullo modo esse ens sub alio, siue subiectum inhærentis, vt vocant, quidquid impij Mahometani fabulentur, qui, vt auctor est Auerr. lib. 12. Met. com. 39. dispositiones hoc est accidentia in Deo admittunt: falso tamè, vt mox patebit. Vera enim, & Catholica doctrina Deo negat substantiandi rationè, & còsequenter docet nõ esse propriè substantiam, vt hæc dicitur à substaõdo accidentibus: Ita tradunt còmuniter Scholastici, & expressè Alenf. vbi supra. §. 1. S. Thom. in 1. dist. 8. q. 4. art. 2. ad primum, Bonau. in 1. d. 23. ar. 1. q. 2. Egd. in 1. d. 23. q. 2. quæstiu. 2. Rich. art. 1. q. 2. Durand. q. 2. num. 7. idem docent Patres Cyrillus lib. 1. thesauri, cap. 4. Rich. de S. Victore, lib. 2. de Trinitate, cap. 22. *Quia, inquit, contra substantiarum naturam nihil ei velut in subiecto inhæere deprehenditur, nõ tam substantia, quam super substantialis esse conuincitur.* Aug. de cognitione veræ vitæ, cap. 3. & lib. 7. de Trinitate, cap. 5. vbi cum dixisset substantiam rectè de ijs rebus intelligi, in quibus subiectis sunt ea, quæ in aliquo subiecto esse dicuntur, subiungit: *Deus autem si subsistit, vt substantia propriè dici possit, inest in eo aliquid tamquam in subiecto, & non est simpliciter, cui hoc sit esse, quod illi est.* Et paulò post inquit: *Vndè manifestum est Deum abusiue substantiam vocari.* Præter rationem vero, quam hic tangit August. hoc facit conuincitur: nam, vt initio capitis ostendit, ratio entitatis aptæ substare accidentibus est necessariò coniuncta cum limitatione perfectionis, cum potentialitate, participatione, ac dependètia ab extrinseco principio: hæc vero omnia sunt aliena à natura primi entis, & à se: quare repugnat Deo ratio substantiandi, siue subiecti inhærentis; & confirmatur ratione sumpta ex causalitate primi entis: quod continere debet perfectius, at-

que eminentius omnem modum essendi perfectum, quæ contineant effectus: perfectiones vero simpliciter non aliàs melius continentur, quam si conueniant formaliter propriè, atque intrinsecè, nõ autem solùm virtute, & causaliter: melius est enim esse sapientiam, quam continere illã virtute, & esse vitam, quam esse causam illius: si vero eiusmodi perfectiones essent accidentia, quibus Deus substaret: ratio propria perfectionis ipsarum excellentius esset in ipsis quam in Deo: nimirum in Deo solùm causaliter, & ipsarum participatione accidentaliter, in illis autem formaliter intrinsecè, atque essentialiter, repugnat ergo primæ causæ ratio substantiandi, quæ supponit in subiecto limitationem, & participationè perfectionum extrinsecarum essentiæ ipsius.

Deus est substantia completa, incorporea, incorruptibilis, viuens & intelligens.

CAPVT II.

Remota imperfectioe accidentis intrinseca, itemque substantiæ creatæ secundum conceptum eius maxime communem & abstractum, indaganti primam eius diuisionem occurrit ea, qua secatur in completam, atque incompletam. Quæ duo membra imperfectioem includunt cum aliqua perfectione: nam substantia creata completa compositionem, incompleta defectum, & appetitum ad complementum inuoluit. compositionem vero defectum, & appetitum ad esse perfectius, quis non videt imperfectioes esse. Contra vero completa, quatenus habent esse perfectum in suo genere, excludunt imperfectioem incompletorum: hæc vero, quatenus sunt compositionis expertia, habent modum alium perfectionis, nempe simplicitatem. Deus autem, cuius naturam inuestigamus, ita in ratione perfectionis completæ conuenit cum substantijs completis, vt tamen excludat compositionem: ita vero excludit incompletarum defectum, vt cum ijs in simplicitate conueniat. Vtriusque vero imperfectiois remotio facilè ex dictis ostenditur: omnis namque compositio fit ex actu, & potentia, vt ostendam ex doctrina Philosophi, tractatu de simplicitate, c. 2. & ratio ipsa demonstrat: compositio enim fit ex coniunctione partium ad vnũ esse perfectum, quod integrant: nõ possunt autem plura mutuo copulari, & concurrere in vnũ esse simpliciter, nisi ex appetitu innato.

ad eiuſmodi coniunctionem: omnis autem appetitus ad aliquod esse intrinsecum radicatur in potentia passiva ad illud: non enim est appetitus ad id, quod res in se claudit, vel habere nequit: sed ad id, quod secundum se considerata non habet, potest tamen habere, ex his autem duobus coalescit potentia passiva. Ex quo efficitur non solum materiam, quatenus appetit formam, habere rationem potentiae passivae, sed ipsam quoque formam in ordine ad esse totius, omnis enim pars est in potentia respectu totius, ut ait D. Thom. lib. 1. contra gentes, cap. 27. & ideo Arist. lib. 2. Phys. t. 31. & lib. 5. Met. text. 2. partes appellat materiam totius. Et ita si Deus esset substantia composita, non esset actus purus, quoniam constaret actu, & potentia: similiter etiam si esset incompleta, quoniam haberet appetitum ad alteram partem, ut ab ea actuaretur, vel ut cum ea integraret totum, cuius esse, utpote perfectioris, particeps eo modo fieret. Verum de his futius in tractatu de simplicitate Dei.

S. Thom.
Aristos.

II.

Exclusa imperfectione entis incompleti, quatenus habet rationem totius, atque compositi, habemus rationem substantiae completae, & minime compositae: sequuntur deinde aliae divisiones substantiae completae per oppositas differentias: quarum altera saltem analogice est perfectio simpliciter, altera habet annexam privationem illius. Ex vero sunt corporeum & incorporeum, corruptibile & incorruptibile, vivum & expers vitae, intellectivum & mente carens. Haec namque divisiones traduntur a Philosophis ad varios substantiae gradus indicandos, & singulae totum substantiae ambitum comprehendunt: nec est alia, quae substantiam adaequate dividat essentialiter, & contineat perfectionem simpliciter: quamvis enim ex his differentiis, quae perfectionem sonant, reperiantur omnes in primo genere subalterno substantiae, nempe in spiritu, tamen ex speciebus corporis colligimus eas, vel esse, vel indicare distinctos essentialiter gradus substantiales: substantiae enim non nisi per substantiales differentias essentialiter distinguuntur: inter corpora vero, corruptibile atque incorruptibile essentialiter differunt: quare differentiae illae vel ipsae sunt gradus substantiales, vel latentes indicant; idem dicendum de duobus alijs, vivere. scilicet intellectuivo, quandoquidem substantiae vivae a non viventibus solo vitae discrimine essentialiter distinguuntur, sicut intelligentes ab intellectus expertibus. Complecti vero singulas has divisiones totam latitudinem substantiae, constat, quandoquidem membra habent annexam mutua negationem. Non dari vero alias perfectiones simpliciter universales, quae cum

privatione opposita substantiam adaequate dividant, patebit intuenti tota seriem praedicamentum substantiae a genere summo per species intermedias vsque ad infimas: nihil enim aliud occurret, quod habeat rationem perfectionis simpliciter, & non includatur in aliqua ex his divisionibus.

Porro ex quatuor his differentiarum complicationibus excludenda sunt a Deo illae, quae imperfectionem ex propria ratione includunt. In primis autem ratio corporis: hoc enim vel constat materia & forma, ut est S. Thom. 1. p. q. 66. art. 2. & aliorum grauius S. Thom. Philosophorum sententia, vel saltem est substantia quaedam capax quantitatis, & extensionis, ut philosophatur Averroes, li. 1. de caelo com. 20. & alij, qui caelum negant consistere materia prima, & nihilominus corpus simplex appellant cum Aristotele; si corpus constet ex materia & forma, compositum erit: compositionem vero repugnare Deo ostendit in tractatu de simplicitate Dei: sin autem sit corpus simplex, repugnat, quoniam corpus omne mobile est, prima autem causa est immobilis: nam vel a se, vel ab alio moueretur: si ab alio, non esset prima causa: si a se consistere debet diuersis partibus altera, quae sit causa, & principium motus, altera, quae moueatur: & consequenter secundum se tota non est in actu, sed partim in potentia: quod repugnat cum ente perfectissimum: fieri ergo nequit, ut prima causa sit corpus: si quis autem neget corpus moueri, non a Theologo, sed a Philosopho redarguendus est, qui primam, ac potissimam passionem corporis naturalis astruit esse motum. Dicere vero Deum esse corpus mathematicum est euertere rationem causae primae, quae, ut iam probaui, per se existens, ac substantia est: corpus autem mathematicum accidens, ut ait Philosophus, lib. 3. Met. text. 17. & ab omni virtute agendi nudum. Praeterea de ratione corporis est extensio, ac diuisibilitas, cum his vero necessario necesse sit diuersitas, ac potentialitas: diuersitas saltem secundum potentiam talis, quae sit satis ad negandum unam partem de altera, ita ut pars superior non sit idem cum inferiore: potentialitas vero, quoniam diuisio facit, ut sint plura actu ea, quae in toto erant unum actu, & una potentia, & ideo id, quod diuisibile est, necessario est in potentia. At, inquit, non omne corpus physicum est diuisibile, ideoque ex hoc capite non colligitur potentialitas. Verum haec responsio non infringit argumenti vim, partes enim continui, siue id ratione corporis physici queat actu diuidi, siue non, nequaquam sunt actu, sed potentia in toto, & ita ratio corporis absoluti nequit a potentialitate, hanc vero non cadere in primam causam dictum saepe est. Repugnare

III.

S. Thom.

Auer.

Aristos.

vero

vero Deo etiam diuersitatem partium integrantium ostenditur: nam in ente per essentiam idem omnino est esse, & quod est: at diuersitas partium integrantium est in causa, ut ipsum totum non sit suum esse: ergo coherere nequit cum Deo, qui est ens per essentiam. Assumptio ostenditur: namque, ut res sit suum esse, requiritur, ut nihil intrinsecè includat, quod non sit ipsum esse, partes autem materialiter se habent ad totum, & ipsæ non sunt ipsum esse actuale, sed participat esse totius: ergo ipsarum diuersitas tollit omnino rationem entis per essentiam.

IV. Remota ratione corporis, restat, ut Deus sit incorporeus: ex quo mox sequitur, ut sit incorruptibilis: omnis quippe substantia incorporea incorruptibilis est, corruptibilitas enim prouenit ex dissolutione materiae, ac formæ, vel ex diuisione partium integrantium usque ad tã exiguam quantitatem, ut substantia in ea conseruari non possit, spirituales vero substantiæ vtriusque compositionis expertes à corruptione immunes sunt. Ex quo fundamēto à posteriore colligit Greg. Nazianzen. oratione 2. de Theologia, Deum esse corpus, aut compositum, ne concedatur esse corruptibilis: *compositio*, inquit, pugna principium est, pugna autem disidij, disidium solutio, & interitus, solutio vero nullo modo in Deum, ac primam illam naturam cadit: quocirca in Deo nullum disidium est, ne solutio consequatur, nec pugna, ne disidium oriatur, nec compositio, ne pugna existat, ac proximè nec corpus est Deus, ne aliunde compositio oriatur, sic ab extremis ad primam peruectaratiocinatio conuincit, quo discursu satis indicat idcirco non esse concedendum Deum esse corporeum, aut compositum, ne solutioni obnoxius concedatur: atque aded, si simplex sit, & incorporeus, consequenter incorruptibilem concedi debere, verum quoniam corruptio latè sumpta, ut quamuis defitione complectitur, potest etiam competere rebus immaterialibus, ut excludamus à Deo omnem prorsus modum corruptibilitatis, recurrendum est ad rationem actus puri, qua excluditur omnis potentialitas, quæ est radix corruptionis, ut patebit in tractatu de immutabilitate Dei; idè ex fundamento inferius stabiliente, ostenditur: nam de ratione primæ causæ est, ut sit ens per essentiam, & suummet esse, nihil autè intelligi potest absque sua essentia, etiã abstractione præcisionis: ergo multo minus abstractione negationis, quare sicut homo semper est animal rationale, ita Deus semper est. Præterea omnis corruptio, vel prouenit ab intrinsecò, vel ab extrinsecò, Deo neutro modo potest aduenire: est igi-

tur à corruptione immunis. Assumptio ostenditur, in primis autè quoad corruptionem ab extrinsecò, hæc enim duobus modis fingi potest, vel per actionem agentis contrarij, vel per suspensionem influxus causæ conseruantis: Deus est causa prima, & à se, idèò corrumpi nequit ex eo, quod conseruari desinat, quia sicut non indignit causa producente, ut esset, ita neque ut semper sit, indiget conseruante: Deus item est ens per essentiam absque vlla potentialitate, & incapax omnis omnino formæ extraneæ: ergo pati nequit violentiam ab agente contrario: violentum enim semper est extra naturam eius, cui accidit: quare cum Deus non sit capax vllius formæ accidentalis, vel substantialis extraneæ, corrumpi haudquaquam potest virtute contrarij agentis. Non posse autem corrumpi ab extrinsecò, ex dictis infertur, omnis enim corruptio ab extrinsecò oritur ex disidio, & inæqualitate partium, hoc autem disidium, & inæqualitas non cadit in Deum, quoniã supponit potentialitatem. Quare abhorret à natura Dei, ut sit obnoxius corruptioni, & ita remouetur ab ipso imperfectio corruptibilitatis.

V. Sed enim cum immunitate à corruptione cernimus in creaturis priuationem vitæ: cæli enim, quos incorruptibiles Philosophia docet, vitæ expertes sunt. Quæ imperfectio à primi agentis ratione, & natura longè est aliena, ut ex inflitoto probat Henricus in summa art. 27. quæst. 2. *Henric.* & facillè patet, quoniam de ratione eius est, ut agat, & non agatur, moueat, & non moueatur; inter agentia verò ea quæ vitæ expertia sunt nequaquam mouent, nisi moueantur, hoc enim principium supponitur in discursu Arist. lib. 8. Phys. quo ex motus perpetuitate colligit mouens immobile, & incorporeum, quoniam mouens corporeum diurnitate temporis lassatur, ac deficit in mouendo: quæ ratio nihil concludit, si de motore inanimato sermo sit: nã si manus mouens baculum non lassetur, ipse nequaquam defatigatur: neque modo est minor vis in primo mobili ad trahendum inferiores orbis, quam fuerit ab initio mundi, supponebat itaque Philosophus primū motorem non debere esse vitæ exortem, quoniam non viuientia, non nisi mota mouent. Accedit quod nihil inferioris ordinis quoad essentiam potest esse sufficiens, & completa causa rerum naturæ præstantioris, viuientia longo interuallo superant non viuientia: cum ergo inter effectus causæ primæ sint plurima viuientia, remoueri ab ipsa debet imperfectio priuationis vitæ. Verum enim uero quamuis gradus

vita sit perfectio simpliciter, non tamen quoad omnes eius modos: nam vita vegetabilis ac sensitua, quoad proprias rationes inuoluunt imperfectionem: tum quia vtraque est actus compositi, atque adeo supponit corpus, sine quo proprias functiones exercere nequit, tum quia vegetabilis supponit defectum viuentis perducendi per augmentationem ad iustam magnitudinem naturae debitam, & passibilitatem inter humidum & calidum, & continuum humidum dissolutionem, quod nutritionis beneficio reparari debet, sensitua vero potentiam passiuam, ut moueatur ab extrinseco obiecto, & alias imperfectiones, quae, ut constat ex superioribus, abesse debent a causa prima, solus itaque gradus vitae intellectiuae ex propria ratione addit perfectionem simpliciter: intelligere enim secundum praecisam rationem intelligendi, nihil imperfectionis includit, sed puram actualitatem cognitionis sine materia, ac potentialitate, vel saltem cum abstractione praecisionis ab illa, ut fusius ostendam in tractatu de perfectione Dei. Hunc autem vitae gradum necessario admittendum in causa prima, constat, quoniam omnis causa efficiens agit propter finem intentum per se vel ab ipsa, vel a superiore causa dirigente, causa prima non habet superiorem, a qua dirigatur: ergo ipsa cognoscere debet finem, & habitudinem mediorum ad ipsum: atque adeo particeps esse gradus substantialis vitae intellectiuae, sine quo dari nequit cognitio ordinis mediorum ad finem.

Deus est ens a se.

CAPVT III.

I.

EX remotione imperfectionum substantialium plerisque creaturis communium coalescit coniunctum graduum substantialium secundum conceptum communem analogicum habentium rationem perfectionis simpliciter, nempe substantia incorruptibilis, viuens, intelligens, quod unico nomine Spiritum appellamus. Et idcirco *Augustin.* D. August. lib. 15. de Trinitate, cap. 6. inter pleraque nomina Deo tribui solita, hoc solum videri, ait, significare substantiam: quia, quamuis caetera, cum Deo tribuuntur, eandem significent, ut constabit inferius, multa tamen significant per modum qualitatis, hoc vero etiam ex modo significandi habet substantiam. Verum ipsa quoque ratio Spiritus, si nihil addatur, non secernit Deum a creaturis, nec cum eo solum recurrit: nam Spiritus ad laudem Dei inuitat, Psal.

nographus, Psal. 150. supponens utique spiritus esse alios a Deo, scilicet animas racionales, & Angelos, a quibus essentia Dei, utpote superexcellens vniuersa, essentiali discrimine dissidet. Id vero indagandum est remouendo imperfectiones eas, quae creatis spiritibus annexae sunt.

Prima vero imperfectio spiritus creati, immo, & vniuersae creaturae est essentialis dependentia a causa, ratione cuius dicitur ens ab alio: nam, si a comunissima ratione entis analogae Deo, & creaturis descendamus per modos entis creaturis communes, primum se offeret ratio entis dependentis, in qua conueniunt res omnes, quae a Deo distinguuntur: & ita D. Augustinus, lib. de cognitione verae vitae, c. 7. Anselm. in monolog. a cap. 1. Richard. de Sancto Victore, lib. 1. de Trinitate, c. 12. & Alesius. 1. p. q. 48. m. 4. art. 3. §. 2. ad secundum ad Deitatis indagacionem tamquam primam diuisionem entis proponunt eam, qua partitur in ens a se, & ab alio. Ex quo patet primum, quo Deus a creatura secernitur, esse rationem entis increati, quod dicitur ens a se: recte enim D. Gregor. Nyssen. lib. de hominis officio, cap. 16. *Quid igitur, inquit, in quo natura diuina, & eius, quae ad diuinam est conformata, discrimen percipi potest? Illud vero in eo perspicies, quod Dei natura exiit increata, hominum vero per creationem orta: hoc deinde discrimen alia quadam consequuntur.* Primum inter omnia discrimen penes creatum, & increatum agnoscent: idque adeo verum creditur Cyrillus Alexand. ut ipsam diuinitatem contraponat rationi esse creati, sic enim ait, lib. 3. de Trinitate versus finem, *diuinitas proprietas Dei est, quemadmodum & creatum esse creaturae, quasi propria, ac prima ratio diuinitatis sit ipsum esse increatum, sicut prima ratio creaturae est ipsum esse creatum.* Si quis autem obijciat esse increatum proprium in negatione consistit: omnis autem negatio supponit rationem positiuam: ergo ratio esse increati non est prima in Deo: respondeo ipsam negationem non esse primam, quoniam ens verum non differt primum ab alijs entibus per negationem, sed negatione aliqua positua essentiali, & intrinseca. Verum, quia nos latet particularis ille modus essendi, quo primum Deus secernitur a creatura, explicamus eum per negationem, quae ad illum proxime sequitur; & ita quod primum Deo tribuimus, est ens non ab alio, siue a se, quae verbis describimus positiuum essendi modum Deo proprium.

Porro ens a se dupliciter fingi potest, vel ita ut illud, a se, explicetur negatiue,

hoc

II.

Cyrril. Alex.

III.

hoc est nō ab alio: vel ita, vt accipiatur positiuè, quasi ipsius à se sit aliquis progressus secundum rationem causalitatis. Esse vero ab alio dupliciter accipitur, vel tamquam ex termino à quo, vel tamquam à causa ipsius esse: terminus autem aut est priuatio coniuncta subiecto, aut pura negatio, & ipsum nihil. Et omnes hi tres modi essendi ab alio, excluduntur à Deo cum dicitur esse à se. Quam veritatem probat Anselm. in Monolog. cap. 5. & 6. Richard. de sancto Viçt. lib. 2. de Trinitate, cap. 11. 12. & 13. & D. Bernard. lib. 5. de consideratione, cap. 6. ex illa Christi Domini responsione ad Iudæos interrogantes, Ioan. 8. *Tu quis es, nempè, principium, qui & loquor vobis*: nam solum, id est, verè principium, à quo cætera incipiunt, & ipsum à nullo omnino est: vt patet ex definitione Arist. 1. Physicor. cap. 5. dicentis principia esse, *que nec ex se ipsis, nec ex alijs, sed ex ipsis omnia sunt*: inter principia vero Aristotel. ipsam quoque priuationem recenset, sicut reuera est omnis terminus à quo. Et ideo quidquid habet causam, & terminum à quo, principium habet, & ipsum non est simpliciter, & absolutè principium: quare Deus ita est à se, vt nec à causa extrinseca dependeat, nec à termino extrinseco originem habeat. Ratione vero sic ostenditur: ante causam primam non est alia, ante vltimi finis causalitatem nullus alius potest mouere efficiens ad agendum. Est vero probatum supra, ex creaturis Deum esse primam causam efficientem, & vltimum finem: ergo ante ipsum non est alius finis, propter quem sit, nec alia causa efficiens, à qua sit. Ex hoc autem planè conuincitur, neque esse ab vlllo termino, à quo: non à priuatiuo, quoniam priuatio coniuncta est cum potentia passiua subiecti, cui inest: non potest autem concipi potentia passiua absque ordine ad actiuam: ergo si ante Deum non est vlla potentia actiua, neque erit passiua: & consequenter neque priuatio illius comes indiuisa: Denique neque esse ex pura negatione, hoc est ex nihilo, probat Anselm. in Monolog. cap. 5. quoniam vt sit per nihil, aut per aliquid: per nihil est, vt non potest; quia quod nihil est nequit esse causa, vt quidpiam sit. Si per aliquid, aut per se, aut per aliud à se: si per aliud, iam id, quod sit, non erit summum, ac primum ens, sed posterius, & inferius eo, à quo sit: per se esse non potest, quia repugnat eandem rem esse priorem se ipsa. Itaque, cum Deus dicitur ens à se, excluditur ab eo omnis omnino ratio principij extrinseci, & ita

est à se, vt non sit ex nihilo, non ex aliquo, non ab aliquo, aut propter aliquid.

Restat videndum an Deus sit à se ipso positiuè, hoc est modo aliquo originis, aut causalitatis. Pro parte affirmante adducuntur à recentioribus aliqui Patres, qui interdū aiunt Deum fuisse sibi causam, vt sit: nam Hieron. in id ad Ephes. 3. *Ex quo omnis paternitas, &c. Deus, inquit, sui origo est, suæq; causa substantiæ*, similiter serè loquitur August. lib. 83. quæstionum, quæst. 17. & lib. 7. de Trinitate, cap. 1. ad finem, & Lactantius, lib. 1. instit. cap. 7. quæ opinio nem ex parte tenuit Henric. in sum. art. 21. quæst. 5. vbi præmissa distinctione causæ agentis, siue efficientis & formalis, respondet, Deum primo modo non habere esse à se, neque ab alio: secundo verò modo habere esse à se, non ab alio. Probat autè quoniam Deus habet esse ex eo, quod est forma, & actus purus, quæ est ipsum esse: atque adeo ratio actus puri, est causa formalis esse diuini. In cuius sententiæ confirmatione adducit idem Henr. art. 30. q. 1. verba Anselmi in Monolog. c. 5. vbi hanc quæstionem tractans in hunc modum interrogat. *Quomodo ergo tandem esse intelligenda est per se, & ex se, nimirum summa substantia, si nec ipsa se fecit, nec ipsa sibi materia exitit, nec ipsa se quomodolibet, vt quod non erat, esset, adiuui?* Et subdit solutionem sumpto exemplo, à luce, quæ est forma lucentis, in hunc modum, *nisi forte eo modo intelligendum videtur, quod dicitur: quia lux lucet, vel lucens est per se ipsam, & ex se ipsa: quemadmodum enim sese habent ad inuicem, lux, & lucere, & lucens, sic sunt ad inuicem essentia, esse, & ens*. Lux autem ad lucere, siue ad lucens habet ratione causæ formalis: quare si Deus ita est à se, sicut lux lucet à se, erit à se tamquam à causa formali.

Dico nihilominus. Deus non est à se causaliter, vlllo genere causalitatis, assertio est certa, & euidens, eam probat Anselm. in Monolog. cap. 5. Bernard. lib. 5. de consideratione, cap. 6. Nam nihil potest esse sibi causa essendi, omnis quippe causa est prior causato, at idem se ipso prius, & posterius esse repugnat. Cum igitur in Deo nihil fingi possit prius eius existentia, fieri nequit, vt ipse sibi sit causa essendi: cum enim existit, iam est, & non eget causalitate: vt autem seipsum causaret, existentia opus erat: omnis enim causalitatis fundamentum est existentia: nam ipsa quoque causa finalis, nisi saltem intentionaliter existat, nō potest allicere efficiens ad operandum propter ipsam. Itaque repugnat Deum esse à se in omni genere causæ, quoniam

IV.

Hieronym.

August.

Lactant.

Henric.

Anselm.

V.

Anselm.

Bernard.

niam

niam omnis causa habet prioritatem respectu effectus. Hoc fundamentum attigit D. Anselm. & D. Bernard. ubi supra ad hoc ipsum institutum. *A se*, inquit, *cepit nihil, nisi forte quis putauerit, quod non erat, dare sibi potuisse, ut esse inciperet, aut fuisse aliquid antequam esset: quod utrumque, quia ratio non consentit, constat nihil sibi exitisse principium.* Ex quibus apparet quomodo sit intelligendum id, quod ipsomet cap. dixerat, tamen nihil posse esse sine Deo, quam nec ipse sine se esse potest; nam licet utrumque repugnet, nempe & esse aliquid sine Deo, & Deum ipsum sine se: diuersa tamen est ratio repugnantiae: nam primum repugnat ob dependentiam creaturae à Creatore, secundum ob unitatem Dei, & identitatem cum se ipso: Bernard. vero solum attendit repugnantiam ipsam, non eius rationem: siquidem cum paulo post probauerit Deum non esse principium sui, non ideo putandus est dixisse Deum non posse sine se esse, quia sit originaliter à se, sed quia, vnus idemque; Deus non potest esse, ac non esse. Ipsi uero peculiare modi causandi singulorum generum, habent quoque specialem repugnantiam cum Deo: nam efficiens differt re ab effectu; finis est secundum esse intentionale prior effectu, & secundum reale posterior efficiente; materia est informis de se, atque imperfecta indigens ope & ornamento alieno. At impossibile est Deum à se differre, quia vnus est: habere prius esse intentionale, quam reale, quia primus intellectus est, cuius existentia est saltem ratione prior omni esse intentionali; esse posteriorem vlla re, secundum esse reale, quia primum ens est: denique pendere quoad esse, immo, & includere in suo esse rerum omnium abiectissimam materiam, quia summum bonum est. Repugnantia vero, cur sit à se positiuè in genere causae formalis, in eo sita est, quod causa formalis, si proprie sumatur, differt ab effectu, quo prior, abstractior, & independentior est: Deus autem se ipso, neque prior, neque abstractior, neque villo modo independentior esse potest.

VI.

Haec dixerim verè ac proprie loquendo, quomodo dicendum non est Deum esse à se positiuè, tamquam à causa, sed solum negatiuè, ita, ut idem sit esse à se, ac esse non ab alio, quibus verbis exprimitur omnimoda independentia diuini esse ab omni alia re, quae ipse non sit: nam, quod se ipso non dependeat, planum est. Verum nostro intelligendi modo non repugnat, ut dicamus Deum esse à se, tamquam à ratione formali, quemadmodum ea, quae

pertinent intrinsecè ad essentiam, concipere ac nominare solemus per modum formae: & diuinitatem Dei formam appellauit Paulus Apostolus ad Philipp. 2. & quemadmodum Socrates ab humanitate tamquam à causa formali habet, ut sit homo, ita essentiam Dei concipimus ut causam formalem ipsius esse: quoniam, sicut se habet vita ad viuere & lux ad lucere, ita essentia ad esse. Verum enim uero est discrimen inter haec, cum modò creaturis, modò Deo ascribuntur: in creaturis enim ipsum viuere à vita, lucere à luce, & esse distinguitur ab essentia: in Deo autem nulla est inter ea distinctio: & ita non admittitur in diuinis vera ratio causae formalis, sed solum metaphorica, & nostro intelligendi modo, quo res dicuntur esse à se, ac per se, cum praedicatur de ipsis aliquid pertinens intrinsecè ad essentiam: quia ratione homo dicitur rationalis à se, & per se, quia rationalitas est quasi forma intrinseca essentiae. Et hoc credo intellexisse Hieronymum, cum dixit, Deum sibi esse causam, ut sit, hoc est, quia intrinsecè, & ab essentia sua habet, ut sit: quod patet ex similitudine ignis, qua vitur: nam ait ignem à se esse calidum, alia non à se, sed ab igne: quia ignis per naturam suam, & non alterius extranei participatione calidus est, *cetera, quae ex igne calefunt, calorem illius mutantur.* & in hoc sensu concedi potest Deum esse à se positiuè, non ita ut verba illa, *à se*, indicent causalitatem, vel originem, sed rationem formalem intrinsecam, quia Deus nostro intelligendi modo est ipsum ens. Et hoc solum probat ratio Henr. & ad hoc solum tendit similitudo Anselmi sumpta à luce, quae dicitur lucens à se, prauidens enim non esse adaequatam similitudinem in rebus creatis ad exprimentam diuinam, statim initio praemisit, vnde id coniungi possit, *nisi forte*, inquit, *eo modo intelligendum videtur, quod dicitur, quia lux lucet, vel lucens est per se ipsam.* Itaque solum vult, quemadmodum lux est formalis ratio intrinsecè lucentis, ita essentiam Dei esse rationem formalem intrinsecam eius, quod est, & in hunc sensum dixit Richard. lib. 1. de Trinitate cap. 12. & 13. quod essentia diuina à semetipso habet totum, quod habet, testimonia Augustini non fauent oppositae sententiae: nam quaestione illa 17. loquitur de sapientia genita, cuius causa dicitur Deus Pater, quo sensu saepe Patres praefertim Graeci loqui solent de vna persona producente respectu alterius; In secundo loco potius asserit oppositum: probat enim sapientiam genitam non posse esse Patri causam,

ut fa-

Ad Philip. 2.

Hieronym.

Anselm.

Richard. 1. lib.

Augustin.

vt sapiens sit, quia esset causa, vt sit, quod fieri non possit, nisi gignendo, aut faciendo Patrem, quod tamen concedere est absurdum. Lactantius non admittit expositionem, nam vt patet ex verbis ipsius, quæ sic habent: *Quia fieri non potest, quin id, quod sit, aliquando esse ceperit, cõsequens est, vt quando nihil antè illum fuit, ipse ante omnia ex se ipso sit procreatus*, verbum procreatus, veram causalitatem significat, quod apertius constat ex verbis Senecæ, quæ subdit & approbat, Nos, inquit, aliunde pendemus, itaque ad aliquem respicimus, cui, quod est optimum in nobis, debeamus, alius nos edidit, alius instruxit, Deus ipse se fecit. Quæ verba planè sonant Dei à se ipso progressionem, & causalitatem. Vnde inter alios Lactantij errores hic numeratur ab autoribus.

VII. Restat explicandum, vtrum hæc conueniant soli essentia diuinæ, vt forma substantialis est, an verò omnibus, quæ quoquo modo sunt formaliter in Deo, & quidem conuenire soli essentia videbitur. Primo, quoniam quidquid supponit aliud ad sui intelligentiam, & existentiam aliquam dependentiam ex ipso habet: atqui diuina attributa supponunt vtroque modo essentiam diuinam, neque enim sapientia, iustitia, æternitas, & similia, esse, aut intelligi possunt sine substantia, cuius propriae sunt: ergò ab illa sunt: deinde quoniam vt docent Theologi, ipsa est fundamentum & radix ceterarum perfectionum essentialium, quæ per ipsam à priore demonstrantur: itemque relationum diuinarum, propter quod Magnus Dionysius cap. 2. de diuinis nominibus parte secunda, filium, & Spiritum sanctum vocat secundæ Deitatis germina plantata diuinitus, & veluti flores, & Cyrillus lib. 13. Theofaur. cap. 3. Spiritum sanctum fructum diuinæ essentia, & Patres referri soliti in materia de Trinitate sepè vocant Patrem causam filij, & Spiritus sancti; Ex quo sumitur tertiu argumentu, nam filius æternus verè est à Patre: ipse enim de se fatetur Ioan. 16. *Exiui à Patre, & veni in mundum*, cuius dicti priorem partem de generatione æterna Patres intelligunt: & de Spiritu diuino dicitur Ioan. 15. *Spiritus qui a Patre procedit*, itaque de fide est filium esse à Patre, Spiritum sanctum ab vtroque: quod autem ab alio est, à semetipso non est: quare esse ab alio soli essentia conuenit.

VIII. Pro solutione suppono dupliciter esse aliquid ab alio positiuo, nempe tanquam à principio producente, & tanquam à forma intrinseca: tanquam à principio item tripliciter, aut tanquam ab extraneo natu-

ra, & suppositalitate distincto, aut tanquam à coniuncto secundum eiusdem essentia unitatem, & sola personalitate distincto, aut à coniuncto secundum eandem suppositalitate, formaliter tamen diuerso. Hoc posito dico, omnia, quæ sunt in Deo, sunt simpliciter à se. Fundamentum est, quoniam esse à se, & ab alio, diuidunt ens in creatorem, & creaturam, ita vt quidquid est ab alio, sit creatura: quidquid non est ab alio, sit creator ac Deus: quidquid autem in Deo est, Deus est, vt docent Patres: Et ita non minus est à se sapientia diuina, quam Deitas: nec minus paternitas, quam essentia: nec minus filiatio, quam paternitas, & hoc nomine non bene audit opinio Scottistarum distinguendum ex natura rei perfectiones diuinas ab essentia tanquam proprietates à subiecto, à quo suo modo emanant, & in quo radicanur, & idè cæteri Theologi arguunt contra eam, quoniam ex ipsa sequitur attributa non esse Deum, sed creaturas: cui argumento, etsi Scotticæ responderi conentur, non tamen possunt se facillè expedire: maximè ij, qui singulis perfectionibus singulas tribuunt existentias actu distinctas, vt Lychetus in 1. d. 8. q. 3. §. *Occurrit tamen difficultas*, in fine: nam, si sapientia, verbi gratia, secundum suam rationem formalem non est idem ex natura rei cum diuina essentia, habetque peculiarem existentiam nõ à se, sed ab illa, quomodo quod est, à se ipsa est? & hoc sanè voluit Richard. de sancto Victore lib. 1. de Trinit. cap. 13. cum ex eo, quod Deus sit, & habeat à se, quidquid habet, concludit sapientiam, & potentiam non esse aliud omnino, quam diuinam substantiam, quoniam alioquin, cum sine sapientia sapiens, sine potentia potens esse nequeat, quod ab ipsis habet, non tam à se, quam aliunde habet. Verum possunt se tueri sumpto exemplo à personis diuinis, si quidem filius est à Patre, & nihilominus dicitur esse à se: sed adhuc est discrimen, quoniam filius non est ab alio neutraliter, & substantiuè, sed masculinè, & adiectiuè solum per communicationem eiusdem naturæ secundum omnem suam perfectionem, & modum habendi ipsam, præter habitudinem Patris, & idcirco Christus dixit Ioan. 5. *Sicut Pater habet vitam in semetipso, ita dedit filio habere vitam in semetipso*, hoc est vitam non pendentem à causa extrinseca, aut à forma distincta, sed vitam, quæ sit ipsemet filius, cui data est: At perfectiones attributales, si distinguatur ex natura rei ab essentia, in qua radicanur, sanè sunt ab alio neutraliter & substantiuè: nam alietas adiectiua exigit

Lychet.

Richard.

Ioan. 5.

distinctionem suppositalem : hæc autem non est inter attributa & essentiam. Item Deus non diceretur tunc à se sapiens, iustus aut misericors, sed à sapientia, iustitia, ac misericordia, tanquam à formis distinctis, & ita Deus ipse non esset simpliciter ens à se, quod est absurdum.

IX.

Porro personæ diuinæ etiam, quæ ab alijs procedunt, dicuntur simpliciter à se, quoniam, etsi sint à principio originis, tamen non sunt à principio factiois per veram rationem causalitatis, neque per formam à se distinctam, quæ duo inferunt rationem entis creati : & ideo Anselm. in Monolog. cap. 5. & 6. ubi inuestigat vtrum diuina natura sit ex se, an ab alio, vel ex nihilo: semper ea, quæ à se non sunt, dicit facta per aliud, indicans sola factioe, qua faciens est aliud à facto, tolli rationem eius, quod est à se. At singulæ personæ diuinæ non sunt aliud, & aliud: sed alius, & alius: nec factæ per participationem ipsius esse secundum analogiam, sed productæ per communicationem eiusdemmet essentiæ diuinæ indiuiduæ, à qua non distinguuntur, & ita non est aliud filius æternus, qui sapiens dicitur, & aliud sapientia, qua sapiens dicitur, sed ipse est sua sapientia, ipse sua æternitas: & caret omni ratione essendi ex alio, siue tanquam ex termino, siue tanquam ex materia, siue tanquam ex causa efficiente. Sola restat ratio essendi ab alio dicto masculinè, tanquam à principio originis in eadem natura.

Anselm.

X.

Ex dictis patet solutio ad rationes dubitandi. Nam ad priores duas, quæ procedunt de attributis dicendum, vt aliquid dicitur esse, non à se, sed ab alio, opus in primis esse, vt sit aliud, & aliud, perfectiones autè attributales, vt constabit tract. 5. non distinguuntur ex natura rei, & ita non sunt aliud, & aliud: atque adeò inter ipsa, & essentiam, nulla est ratio prioris secundum esse: & consequenter neq; attributa sunt ab alio, sed à se: quoniam sunt ipsamet Deitas, & sicut hæc est à se, & non ab alio, ita & ipsa. Tamen propter virtualem distinctionem admittunt nostro intelligendi modo prioritatem secundum intelligentiam, ratione cuius alia per alia demonstrantur: sed ex hoc non sequitur, vt sint ab alio, & non à se; & ita patet solutio ad priores duas rationes, quatenus loquuntur de attributis. Eademque ratio est de relationib. comparatis cum essentia, à qua quia non distinguuntur ex natura rei, non dicuntur esse, quamuis à Theologis metaphoricè dicatur ipsarum radix, quatenus ob immensam eius fecunditatem pullulant relationes. Si ve-

ro personæ procedentes comparètur cum ijs, à quibus procedunt, sunt ab alio masculinè, tanquam à principio originis, non factiois, vt explicatum est, quod solum voluerunt Patres accipientes nomen causæ latè pro principio: de quo fufius in materia de Trinitate,

Deus est ens necessarium, & per essentiam.

CAPVT IV.

ALia imperfectio cõmunis omni creaturæ est possibilitas, voco autè possibilitatem presse, quatenus dicit aptitudinem ad essendum cum indifferentia ad esse, vel non esse: nam ea, qua quid aliud aliquo modo est, dicitur possibile, & opponitur impossibilitati, de se nõ dicit imperfectioem, negatio enim impossibilitatis aliqualis perfectio est. Possibilitas autem presse, quatenus recurrit cum contingentia, & opponitur necessitati simpliciter, est maxima imperfectio omnis creaturæ. Omnis quippe defectus aut deficiendi periculum est alienum à perfectione, melius enim est cuius enti, vt nequeat deficere, quàm vt deficiendi periculo sit expositum. Hic autem defectus prouenit creaturæ ex eo, quod sit ab alio, hoc est à prima causa: nam cum hæc sit libera in operando, vt habetur ex fide, *Omnia quæcunque voluit Dominus fecit.* Ps. 113. Ex ipsius arbitrio pèdet omnis rerum existentia, siue quoad inceptionem, siue quoad permanentiam, aut desitionem: atque adeò cum res creatæ non habeat esse à se, sed à Deo, habent illud ad modum, quo emanant à Deo, ab ipso autem libera, & non necessario emanant: quare non habent absolutam necessitatem, sed contingentiam. Et quanquam Philosophi disputent, an res quæ non est à se, necessario sit, & nonnulli dicant nõ repugnare ex terminis, vt sit necesse esse ex alio, qua ratione sentiunt plerique substantias immateriales, & cælum de sententia Philosophi esse à Deo, & tamen necessario. Nihilominus omnimoda necessitas dari potest cum origine ab alio sola perfectione distincto, vt patet in personis diuinis: non verò cum emanatione ab alio natura distincto: nam si creatura possit esse hoc modo necessaria, aut Deus à se illam necessario effundit, aut ab extrinseco principio, vel motiuo impulsus: à se non potest necessario determinari ad operationem externam, quia & omnipotentia subest eius voluntati, & voluntas non mouetur necessario, nisi à bono necessario ad suã

I.

Ps. 113.

per-

perfectiorem & felicitatem, quale solum est bonum ipsum diuinum, non creatum. Ex quo etiam patet non esse motuum externum, necessario impellens Deum ad productionem entis creati. Multo minus etiam potest esse principium mouens: nam prima causa non est subordinata actioni alterius, nec potest pati vim aut violentiam ab extrinseco. Et ita repugnat esse creaturam, & esse simpliciter necessariam. Sed de his fufius in materia de processione creaturarum à Deo. Nunc hoc tãquam certum sit, non posse esse ens ab alio simpliciter necessarium, vt ex Auicenna, Auerr. & alijs probat Henric. quodlib. 8. q. 9.

Ex contrario principio ostenditur cum Scoto tractatu de primo principio cap. 3. conclusione 5. Deum esse ens necessarium. Quoniam Deus est: & non ex alio: ergo est ens omnino necessarium. Consequentia patet, quoniam ens, cui est intrinseca ratio essendi, non habet possibilitatem, vt sit, & vt non sit, sed solum determinatur ad esse; quidquid est entia à se: est intrinseca ratio essendi: ergo non habet indifferentiam, vt non sit, sed determinationem, vt sit; atque adeo Deus, cum sit ens non ab alio, sed à se, est ens omnino simpliciter & absolute necessarium, immò ipsum necesse esse, vt Theologi loquuntur. Assumptio ostenditur, quoniam ens à se non habet ullam causam sui esse, sed nostro intelligendi modo ipsum est quasi causa formalis sui esse; sed nihil est magis intrinsecum rei, quam ipsa sibi: ergo ab intrinseco habet vt sit. Et quemadmodum August. lib. 12. de Ciuitate cap. 1. ex eo arguit Deum non posse esse miserum, quia seipso beatus est, & non potest se amittere, ita quoque ex eo ostendi potest non posse non esse, quia seipso est, & seipsum non potest amittere. Et confirmatur quia nihil est à se, vt à causa, sicut iam dictum est; ergo neque à se per modum voluntatis, quæ enim per voluntatem sunt ab aliquo, causaliter ab eo sunt: restat ergo, vt sit per modum naturæ: quæ verò ita sunt, necessariò sunt: ergo Deus necessariò omnino est. Denique quæ contingenter sunt, possunt incipere ac desinere: Deo vtrumque repugnat, vt constat in sacris literis, quoniam ipse est qui est, vt dixit Exod. 3. & ratione, quoniam de non esse ad esse transitus non nisi per potentiam actiuam sit, antè Deum verò non est vlla potentia actiua, ergo non potuit incipere: nec verò desinere, quoniam desinitio aut est per actionem contrarij agentis, aut per suspensionem causæ conseruantis: entia à se nihil est contrarium, à quo corrumpatur, nihil

superius, à quo conseruetur, & quo desistente deficiat. Ergo Deus non habet possibilitatem, vt non sit.

Ex eo quod Deus sit ens à se necessarium, consequitur alia eius perfectio: quia scilicet solus ipse est ens per essentiam. Nam quidquid habet, non aliunde habet, quàm à se tanquam à causa formali & necessaria: quod autem est à ratione formali intrinseca, per essentiam, & non per accidens conuenit. Verum vt constet quid sit esse ens per essentiam, obseruandum est cum Ferrar. lib. 1. contra Gentes cap. 102. §. Respon-detur, modo accipi, vt contradiuiditur ab ente per accidens, hoc est, quod non est de intrinseca ratione formali essentia, qua ratione accipit Boetius lib. de hebdomad. vt notat Diuus Thom. ibidem lect. 3. modo vt contraponitur enti per participationem in tota sua latitudine, quo sensu locutus Diuus Augustin. libr. 2. de moribus Manich. cap. 4. dixit Deum per se summè bonum, non participatione alicuius boni, sed propria natura & essentia, hi duo verò modi non conuertuntur, nam vt notat Diuus Thomas vbi proximè, & Ferrar. 1. contra Gent. cap. 22. circa sextam rationem, aliquid potest esse tale per essentiam priore modo, non secundo, vt patet in homine, qui est animal per essentiam, id est, non ex accidente, & tamen est animal per participationem communem sibi cum omnibus participantibus naturam animalis. Ens verò per essentiam in secunda acceptione totidem dicitur modis, quot ens per participationem illi oppositum. Ideoq; præmittenda huius explicatio, vt quid sit illud, innotescat. Ens verò per participationem dicitur participatione alicuius formæ conferentis esse, quæ non est id ipsum, quod accipit eiusmodi esse: exempli causa, homo est sapiens participatione sapientia, quæ non est id ipsum, quod homo sapiens: quod autem semper differant participans, & participatum, docet Sanctus Thomas quodlibet. 2. quæst. 2. ar. 1. & Diuus Cyrill. lib. 1. in Euangel. Ioann. cap. 6. & 7. vbi ait id, quod vitam participat, non esse propriè vitam, & nihil seipso participare. Debere autem participari aliqua forma perspicuum est; quoniam id, quod particeps dicitur, est id, quod est, forma verò est id, quo participat, & est; verbi gratia, homo participans sapientiam, sapiens est; sapientia verò ipsa est forma, qua homo participat, & qua sapiens est. Itaque cum participare sit partialitèr accipere, vt notat Diuus Thomas lib. 2. de cælo lect. 18. & opuscul. 69. super Boe-

III.

Ferrar.

Boetius.

S. Thomas.

Augustinus.

S. Thomas.

Ferrariensis.

S. Thomas.

Cyrill. Alex.

S. Thomas.

Scotus.
Athanas.

tium de hebdom. lect. 2. & Scot. in 1. dilt. 8. quæst. 2. & sumitur ex Diuo Athanasio oratione contra idola prope finem, quod dupliciter intelligi potest, velut explicat Sanctus Thomas, vt forma participata sit totum aliquid, quod inadæquatè participetur, qua ratione sapientia diuina partialiter, hoc est, inadæquatè, & imperfectè participatur à creatura, & genera, & species, quatenus sunt totum vniuersale, inadæquatè participantur ab inferioribus, qua ratione species participant communem rationem generis, & indiuidua speciei, vt patet ex Porphyrio cap. de specie asserente plures homines participatione speciei esse vnum hominem, & subiectum participat accidens, & materia formam, quia forma substantialis vel accidentalis, quæ de ratione sua communis est, determinatur ad hoc, vel ad illud subiectum, vel intelligi potest, ita vt forma ipsa participata sit pars, aut quasi pars participantis, qua ratione homo participatione animæ dicitur animatus, & participatione rationis rationalis, forma verò aut participatur formaliter, aut exemplariter: formaliter participatur lux à sole, qui est lucidus non per essentiam, sed participatione lucis sibi formaliter inharerentis: exemplariter autem participatur rosa vera à picta, quæ ad illius similitudinem formata est. Priore modo locutus est Porphyrius, cum dixit plura indiuidua hominis participatione speciei esse vnum hominem; Posteriore Philosophus cum loquens de ijs, quæ non sunt ipsum optimum libr. secundo de celo text. sexagesimo quarto, *Hoc igitur, inquit, habet, & particeps est optimi*, quod

Porphyr.

Diuus Thomas ibi lect. decimo octaua intelligit de substantijs separatis, quæ esse, & bonum habent ex alio, hoc est ex participatione primæ causæ. Semper autem est vtraque participatio coniuncta, non enim subiectum dicitur participare formam extrinsecam, nisi habendo formaliter intrinsecam ab illa deriuatam, verbi gratia, homo particeps sapientiæ diuinæ habendo formaliter sapientiam creatam exemplatam à diuina, forma verò formaliter participata diuiditur à Diuo Thoma opuscul. supra Boetium de hebdomad. lect. secunda & tertia, in accidentariam, & essentialem, communem tamen subiecto participato, qua ratione se habet natura generis ad species. Verùm ad rationem participationis oppositam enti per essentiam, de quo modo agimus, non opus est, vt forma participata sit communis, sed fat est, vt sit singularis distincta à parte rei ab eo, quod

Aristoteles.

D. Thomas.

S. Thomas.

per illam est, nam diuinitas est forma singularis, & tamen sancti contendunt non esse aliud Deum, aliud eius diuinitatem, quia alioquin esset ens per participationem.

Ex hoc facile sumitur notio entis per essentiam, est autem id, quod quidquid est à se ipso, & se ipso est: dicitur quidquid est, quoniam vt notat Ferrariens. vbi supra, ad rationem entis per essentiam, non fat est vt seipso sit aliquid sui, nam licet sit aliquid sui, si aliquid sui non est, iam differt in ipso, quod est, & quo est: & consequenter quoad id est tale participatione formæ, qua est. Et hoc voluit Scotus in primo dist. secunda, quæst. tertia ad tertium princip. cum rationem entis per participationem constituit in eo, quod non sit totum ens integrum ac perfectum, sed tantum pars ipsius: ens verò per essentiam id, quod est infinitum ac illimitatum, & consequenter perfectum in ratione entis simpliciter, quod reuera non aliud, quam Deus est. Sed ne videamur supponere quod inuestigatur, fat est, vt ens per essentiam sit totum, quod est, nec sit in ipso aliud, quod est, & quo est. Neque doctrinam Scoti hoc modo explicatam meritò impugnat Caietanus prima par. quæstion. quadragesima quarta, artic. primo, §. *Circa minorem*, quin verò ipse eandem indicauerat eodem articulo. §. *Circa hanc rationem*, statuens tres conditiones ad rationem entis per essentiam, scilicet, vt sit forma ipsa, non contracta, & in se naturaliter subsistens, & per secundam intelligit quasi restrictionem latitudinis alicuius rationis formalis, siue gradualiter, siue vniuersaliter, siue quouis alio modo, quomodocunque enim ratio formalis contrahatur, iam non remanet ens per essentiam, & hoc ipsum est, quod Scotus indicat, & paulò antè explicatum est, scilicet, vt ens per essentiam non sit ex parte, sed sit totum, quod est: quo etiam modo vsurpat ens per essentiam, Diuus Thomas libro secundo contra Gentes cap. decimo quinto, argum. 4. vt ibidem obseruat Ferrariens. qui & Ferrar. ipse Scotum carpit. Additur, à seipso, ad excludendam rationem participationis à forma, & causa extrinseca, quidquid enim aliunde aliquid habet, per participationem id habet, vt colligitur ex doctrina Diui Augustini. in illa verba Psalm. 134. *Laudate Dominum, quoniam bonus Dominus*. Nam vbicunque est causa exemplaris, debet quoque dari efficiens imprimens effectui, quasi sigillum exemplaris, qua similitudine vtitur Dionysius cap. secundo de diuinis

IV.

Ferrar.

Scot.

Caietan.

S. Thom.

Ferrar.

Augustin.

Dionysius.

uiniis nominibus i. part. ad explicandum actionem Dei ad extra, quae se communi-
cauit creaturis, & vice versa ubi non est
causa efficiens, neque exemplaris, & ita
quod a seipso habet esse, non habet illud
per participationem formae extrinsecae;
tandem subditur, & seipso, ad remouen-
dam participationem à forma subiecto
formaliter inexistente: quod enim se ip-
so est tale, non habet formam à se distin-
ctam, qua tale sit: sed ipsum est forma
subsistens, ipsum quod est, & quo est: &
consequenter ens non per participatio-
nem formae sibi formaliter inexisten-
tis.

V.

Hieronymus.
Cicilianus.
Exod. 3.
Augustinus.

His praemissis dico. Solus Deus est ens
per essentiam. Haec est communis Pa-
trum, & Scholasticorum, vt affirmat Her-
vagus in primo dist. octava, quaestio. pri-
ma, articulo. secundo, citato §. *Circa mino-
rem*, & potest colligi ex illo Exod. 3. *Ego
sum, qui sum*, addito discursu D. Augustini.
citato loco Psalm. 134. in simili ferè ma-
teria, agit enim ibi de bono: eadem verò
est ratio entis, nam creatura non dici-
tur simpliciter ipsum quod est, sed alia di-
citur esse homo, alia Angelus, alia lapis, a-
lia sapiens, & caetera. At Deus solus est
ipsum quod est, quia non ex parte, sed ex
toto est. Sed assertionem exclusivam in-
suas exponentes distinctam oportet o-
stendere: sunt autem exponentes: Deus
est ens per essentiam, & nihil aliud ab ip-
so est tale, cum verò praeter Deum non
sit aliud ens, quam creatura, vt secunda il-
la exponens sit vera, probandum est crea-
turam non esse ens per essentiam, sed per
participationem. Id verò facile colligi-
tur ex dictis; quoniam creatura non est
totum, quod est: nam saltem de omni crea-
tura verè dixeris, quod non sit totum
suum esse, vt probat D. Thomas li-
bro secundo contra Gentes capit. quin-
quagesimo secundo, item non est à se ip-
sa, sed à causa prima, non est suamet for-
ma, sed id, quod constituitur per for-
mam. Non enim Angelus est vita, aut sa-
pientia, sed vita viuens, & sapientia sa-
piens.

VI.

Mag. Dionys.
Athanas.

Altera exponens ostendetur discun-
dendo per singulas proprietates entis per
essentiam, primo ex Patribus, deinde ra-
tione. In primis esse eorum, quod est, ha-
beris ex Magno Dionysio cap. tertio de
diuinis nominibus. Nam Deus, inquit, non
quoquo pacto est ens, sed simpliciter, & incir-
cumscriptè totum in se esse pariter ambit, & pre-
ambit super apprehendens. Ob eandem cau-
sam Athanas. oratione contra idola satis

poit medium, Deum vocat ipsam essen-
tiam his verbis. *Deus autem, qui est ipsa essen-
tia, nullis partibus coalescit, quapropter & eius
ratio ipsum esse est*, quali dicat, non est in eo
vlla ratio formalis, qua sit, quae non sit ip-
sum esse ipsius: & proinde, quia partes
non habet, totum suum esse est. Et Philo.
libro primo allegori. sacrae legis, *Sibi ipsi
locus est, & ipse se ipso plenus, sibi que sufficiens,
vtpote vnus, & totus ipse ens*. Si quid in crea-
tura maximè non est ipsa, locus eius est,
qui illam ambit extrinsecus, & idèd Philo-
lo, vt ostenderet Deum esse maximè eun-
dem sibi, & totum, quod est, etiam sibi lo-
cum esse dixit: & Bernard. sermon. de
triplici cohaerentia vinculoꝝ ex illis ver-
bis, Exod. 3. *Ego sum qui sum*. colligit
Deum solum veraciter esse, & subdit cau-
sam, *cui est esse, quod est*, scilicet, quia nihil
ipius est, quod ipse non sit, atque adèd
est totum, quod est; Illustris locus est ap-
ud eundem Bernardum libro quinto de
consideratione, capit. sexto, vbi sic ha-
bet: *Si bonum, si magnum, si beatum, si sa-
pientem, vel quidquid tale de Deo dixeris, in
hoc verbo instauratur quod est, est, nempe hoc est
ei esse, quod haec omnia esse, si & centum a-
lia addas, non receperis ab esse, si ea dixe-
ris, nihil addidisti, si non dixeris, nihil mi-
nuisti, si videris hoc tam singulare, tam sum-
mum esse, nome in comparatione huius, quid-
quid hoc non est, iudicas potius non esse, quam
esse?*

Philo.

Bernard.

VII.

Gregor. Mag.

Solum Deum esse à se, & non ab alio
docuit D. Gregorius libro decimosex-
to Moral. cap. decimosexto, super illa
verba, *Ipsè enim solus est*: quærit, cur cum
toraliæ res sint, Deus solus esse dicatur:
Respondet autem, *Sunt haec omnia, sed prin-
cipaliter non sunt, quia in semetipsis minimè
subsistunt, & ni gubernantis manu teneantur,
esse nequaquam possunt*; idèd non sunt sim-
pliciter creaturæ, quia non à se ipsis,
sed ab alio sunt, hoc idem docent Hiero-
nymus super illud ad Ephesios 3. *Propter-
ea curuo, &c.* Augustini. libro de cognitio-
ne verae vitæ, cap. septimo. Anselmus in
monolog. cap. vigesimo septimo, Bernard.
libro quinto de consideratione cap. sexto,
idem clarius Damascenus libro primo, ca-
pit. octauo, appellans Deum ipsammet ef-
sentiam, & causam subdit, *vtpote quæ, nec
esse suum, nec quidquam eorum, quæ est ab alio,
habeat: verum ipsa potius hys, quæ sunt essentia:
hys, quæ vitam habent vita, hys, quæ ratione vira-
tur, rationis scaturiga sit*. Id ipsam voluntè,
qui idcirco Deum proprie, ac simpliciter
appellari volunt ens, quod ipse semper sit

Hieronym.

August.

Anselm.

Bernard.

Damascen.

Anastaf.

Ens in se, cetera eius participatione, ita Anastasius Synaita libro secundo de fidei dogm. Deus sanè solus est ens proprie sumptum, quod pari modo se semper habeat, nec mutetur: si quid prater ea in eius participium venit, ut vocetur ens, non statim primitiue est ens, sed participio eius, qui proprie, & primitiue, forte autem singulariter, & solitarie est ens, itaque contraponit ens per participationem enti, quod proprie & primitiue est ens, quod Gregor. vbi supra appellat ens principaliter: id verò solum est, quod non habet esse ab alio, sed à se: nam si ab alio habet, id vtrique est primitiue ac principaliter ens: vt enim ait Augustinus libro octuagesimo tertio quæstionum, quæstione secunda, non est intelligibile, quod causa excedat suum effectum in entitate, ac perfectione, & ita excluditur à Deo participatio formæ extrinsecæ.

Augustin.

vt enim ait Augustinus libro octuagesimo tertio quæstionum, quæstione secunda, non est intelligibile, quod causa excedat suum effectum in entitate, ac perfectione, & ita excluditur à Deo participatio formæ extrinsecæ.

VIII.

Deinde Deus se ipso est quidquid est: atque ad eò non per participationem formæ intrinsecæ: illud asserunt frequenter Patres, quos referam capit. octauo. Idem sumitur ex alio modo loquendi Patrum, dicunt enim, quidquid in Deo est, esse ipsum Deum. Ita Augustinus libro de triplici habitaculo cap. sexto. Hilarius libro septimo de Trinitate inter med. ac finem, & libro octauo ante medium. Cyrillus Alexandrin. libro nono de Adorat. in spiritu & verit. inter principium & medium, Bernardus sermon. octuages. in Cant. libro quinto de considerat. cap. septimo, & tractat. de diligendo Deo versus finem, & Hugo Victorinus quæstion. trigesima tertiam in Epistol. ad Romanos, Augustin. in particulari excludit à Deo hunc modum participationis libro vndecimo de Ciuitate cap. decimo, nam cum dixisset ens per participationem id, quod est per formam, quæ non est, quod ipsum concludit in hunc modum: *Secundum hoc ergò dicuntur illa simplicia, quæ principaliter, verèque diuina sunt, quod non est aliud in eis qualitas, aliud substantia, nec aliorum participatione, vel diuina, vel sapientia, vel beata sunt;* institutum Augustin. eo loco est ostendere Deum esse simplicem, nec in ipso differre quod est, & quo est, quoniam alias esset ens per participationem, & id eò colligit non esse diuinum, sapientem, aut beatum participatione diuinitatis, sapientia, aut beatitudinis, quæ non fit ipsemet. Eodem modo Diuus Athanasius oratione contra idola prope finem explicans, quomodo verbum sit ipsa sapien-

Augustin.

Hilariu.

Cyrril. Alex.

Bernard.

Hugo.

Augustin.

Athanas.

tia, Non ex eo, inquit, quod aliqua ex parte istarum communionem adipiscatur, aut ipsa aliunde aduentitia, aut superuentitia, eius naturam ambiant, quales sunt, qui istarum rerum participes sunt, ac propterea sapientes, fortes, rationales efficiuntur, sed quod per se sit ipsissima sapientia, ipsissima ratio. Itaque de mente Athanas. ex eo verbum diuinum non est sapiens per participationem, quia est ipsa met sapientia per se ipsum, non participatione formalis scientia, tanquam forma à se distincta. Similiter Diuus Cyrillus libro nono thesaur. cap. vltimo, Spiritum diuinum probat esse sanctum per essentiam, non participatione formæ extrinsecæ à Deo collatæ, & ita vtramque remouet imperfectionem participationis.

Cyrril. Alex.

IX.

Omissa autoritate idem ratione conuincitur per singulas partes. In primis verò quoad primam. Etenim Deus est ex pers causalitatis passiuæ, ergò est totum quod est. Antecedens patet, quia est ens à se, & necessarium, vt probatum est, consequentia ostenditur, quoniam ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis, quod enim non est totum, quod est, secundum aliquid sui est subiectum causalitati alicuius agentis. Id verò patet, quoniam ens, quod non est totum suum esse, est compositum, vbi autem compositio, ibi actus, & potentia passiuæ: hæc verò vbi datur, coniuncta est cum subordinatione ad actiuam: ergò de primo ad vltimum, id, quod non est totum, quod est, subest causalitati passiuæ: contra verò, quod huic non subest, necessariò est totum, quod est. Quoad alias verò partes probatum est superius: sed breuiter ostenditur, quod est primum ens, & optimum, non est ens per participationem, aut attributionem ad aliud, nec per actionem alterius agentis, quod docuit Aristoteles libro secundo de cælo, text. sexagesimo tertio, his verbis: *Et autem quod optimè se habet, nihil actione opus est: est enim ipsum, cuius gratia:* Deus autem, vt constat ex libro primo, est ens primum, & optimum, quoniam est causa prima efficiens, cuius est primitas in essendo, & vltimus finis, cuius est summa perfectio, & excellentia bonitatis: Ex quo sequitur Deum non esse ens per attributionem ad formam extrinsecam exemplarem, aut per actionem agentis externi, & consequenter neque ens per participationem formæ ex-

Aristoteles.

mæ ex-

mæ extrinsecæ. Denique Deus nullam omnino causam habet intrinsecam, neque est causaliter à se ipso, vel aliquo sui, sed tota ratio causalitatis formalis reducitur ad nostrum modum intelligendi, quo eundem concipimus, vt formam, & perfectum forma, vt quod est, & quo est, vt patet ex superiore cap. quare non aliud est, & alio est, sed ipse est, quod est, & quo est; atque adeò quidquid est, se ipso est, & consequenter non est ens participatione formæ formaliter habitæ.

X.

Aduersus hæc vna occurrit obiectio. Nempe quod ad rationem entis per participationem, fat est, vt subiectum denominatum ab aliqua forma non vendicet ipsam per se primo, & in quantum ipsum, sed simul cum alijs in ea conueniat; quæ ratione homo, & brutum dicuntur participare naturam animalis. Deus autem conuenit cum creatis in ratione entis, & aliarum perfectionum simpliciter vt potè vitæ, sapientiæ, ac similibus: atque adeò erit ens, viuus, & sapiens per participationem. Respondeo tamen ad rationem participationis non fat esse quamuis conuenientiam sub aliquo communi, sed sub vniuoco. Nam cum ratio vniuoca in sua præcisâ abstractione sumpta sit vna per se indifferens ad plura, quorum singulis inexistit, non secundum totam suam amplitudinem, sed diuersimodè contracta, in omnibus seorsim sumptis est in adæquatè, & ex parte tantum; exempli causa, animal secundum virtualem extensionem ambit terminos omnium suarum specierum, & est homo, equus, leo, aquila, delphinus, &cæt. & ita, quia singulæ species vendicant rationem animalis, non secundum totam eam extensionem, sed ad se contractam, ipsam participare dicuntur, & propter hanc rationem probat Sanctus Thom. lib. 1. contra gentes cap. 32. in 3. ratione nihil esse vniuocum Deo, & creaturis, quia nihil in eo est per participationem. At in analogis aliter se res habet, non enim habent vnã aliquam naturam omnibus communem, & analogata omnia, secundum quod conueniunt, subeunt vicem vnius obiecti, & quoniam in analogis per attributionem vnius ad alterum, sicut sunt Deus & creatura, semper est aliquid natura prius, per attributionem ad quod cætera dicuntur, hoc est simpliciter primum, & ab alijs participatum: ipsum verò nequam dicitur participare cum cæteris: nam re ipsa ipsum non est posterius ra-

tionem communi analogi, imò prius: quoniam ratio illa, quatenus communis, & analogata est, supponit pro omnibus analogatis confusè acceptis: At primum analogatum est prius collectione omnium analogatorum, quandoquidem est prius alijs à se confluentibus ad eiusmodi collectionem: & proindè, cum nihil dici queat ens per participationem à ratione, quæ est ipso posterior, nunquam primum analogatum dicitur simul cum alijs analogatis participare rationem communem analogam. Quod intelligendum est per se primo: nam si inter membra analogata vnum participet formaliter perfectionem alterius, dicitur quoad hoc ens per participationem, quomodo substantia quamuis sit præcipuum analogum entis creati, tamen quia participat rationem sapientiæ, iustitiæ, & similibus formarum sibi inhærentium, verè dicitur sapiens, & ens per participationem. At Deus Optimus Maximus est primum, ac præcipuum entis analogatum, & ita præcisè ratione conuenientiæ in ente, non est ens per participationem. Deindè verò, quia præhabet omnem perfectionem entis simpliciter, nec formaliter participat vllam rationem entis, aut perfectionis à se diuersam, rationem entis non ex parte vendicat. Atque adeò est ens per essentiam.

Deo per essentiam conuenit
ipsum esse actua-
lis existen-
tiæ.

CAPVT V.

Nunc videndum, vtrum Deus sit ens per essentiam in primo modo dicendi per se, & quoniam vt ait Henric. in summ. articul. vigesimo octauo quæstione quarta, & quodlibet. primo quæstione nona, ens à duplici forma denominatur, scilicet ab essentia, & ab existentia; Nunc dicendum de ente, quatenus dicitur ab existentia. Id verò si comparatur cum creaturis, nullo modo pertinet ad rationem essentialem ipsarum, vnde est communis Theologorum sententia, quos deinceps referam. Etenim quamuis sit controuersia, vtrum in rebus

I.

Henric.

creatis existentia distinguatur ex natura rei ab essentia, omnes tamen, etiam qui negant distingui, aiunt eam non pertinere ad essentiam creaturæ. Fundamentum est, quoniam creatura nõ est ens necessarium, aut à se in nõd potentiale, & subordinatum liberæ voluntati primæ causæ: atque ad eod nulla creatura est ens, siue existens per essentiam: hoc enim ipso per se, & à se necessariò esset absque dependentia à causa prima. An verò Deus sit ipsum esse, siue existentia per essentiam in primo modo dicendi per se, nunc examinandum.

II.

Mayron.

Partem negantem tenuerunt quidam apud Bassol. in i. d. 8. q. 1. art. 2. & expressè docuit Mayron. in i. d. 2. qu. 1. art. 2. qui censet esse, siue existentiam non esse de ratione formali, & essentiali Dei, sed modum intrinsecum, cuius sententiam defendit Picus Mirandulanus conclusione 8. ex ijs, quas defendit iuxta mentem eiusdem Mayronis: consentit Bargius eadem dist. §. *Quailla*, & Trombeta, quem ibidem refert. Continentur autem sententia Mayronis duobus pronuntiatis. Primum est, ipsum esse, siue existentia non est de intrinseca, & essentiali ratione Dei. Secundum, esse conuenit Deo in secundo modo dicendi per se, tanquam modus eius intrinsecus. Hoc secundum probat argumento sumpto ex creaturis: nam quoties aliquid adueniens alicui non variat rationem eius formalem, est modus intrinsecus: existentia verò ita se habet: nam homo potentia, & homo actu existens est idem homo formaliter: & simili modo essentia diuina considerata cū abstractione ab existentia, & cōiuncta cum existentia, est eadẽ omninõ formaliter: ergo existentia non mutat rationem formalem, atq; ad eod est modus essentialis. Primum verò ostenditur primo, quoniam alia est quæstio, an est, alia quid est: & proinde alia est forma, qua res est, siue existit, & alia, qua est hoc aliquid, ad quod alludit Boët.

Mirandal.

Bargius.
Trombeta.

Boëtius.

lib. de hebdom. cū dixit, *omne, quod est, participat eo, quod est esse, ut sit, alio verò participat, ut aliquid sit*: censens non eodem rem esse, siue existeret, & esse hoc aliquid: quapropter, cū Deum esse multi sciunt, quid autem sit, omnes ignorent, ratio formalis, qua est distinguatur ab ea, qua est hoc aliquid: & consequenter ipsum esse, non erit ratio per se constitutiua essentia. Deinde arguit Mayron. primo ipsum esse est commune Deo, & creaturis: sed nullum prædicatum essentialis Deo potest illi commune esse cū creatis: quia deitas est ratio simplex, ac primo diuersa, cui repugnat habere prædicatum essentialis commune. Secundo si

ob aliquam rationem ipsum esse includeretur quidditatiuè in Deitate, maximè, quia Deus dicitur ipsum esse: nullum verò abstractu non essentialis prædicatur de eo, ad cuius essentiam non pertinet: item quia Deus est ipsum necesse esse, & actus purus, quæ non possunt intelligi absq; actuali existentia; hæc verò rationes non cogunt, quandoquidem eadem ratione intellectus, sapientia, & alia attributa includerent esse, quod est falsum: ergo non est dicendum esse pertinere intrinsece ad essentiam Dei. Assumptionem probat, quoniam quiddid dicitur essentialiter de vno eorum, quæ sunt eiusdem rationis formalis, dicitur etiam de altero: intellectus autem diuinus, atque humanis sunt eiusdẽ rationis formalis, & consequenter etiam de humano prædicaretur ipsum esse per essentiam, quod est aperte falsum. Denique si esse foret de intrinseca ratione Dei essentiali, attributa in Deo distinguerentur secundum existentiam, sicut distinguuntur formaliter.

III.

Dico primum. Ipsum esse est de intrinseca ratione formali Dei. Sensus est si daretur nomen proprium Dei, secundum quod substantialiter, & essentialiter est, contineri debere ipsum esse in formali eius significato. Est communis sententia scholasticorum: Alberti in sum. tractat. 4. q. 19. m. 3. & 4. & in i. d. 2. art. 13. & d. 8. art. 3. S. Thom. lib. 1. contra gentes cap. 22. cum Ferrar. 1. p. q. 3. art. 4. cum Caiet. & sæpè alibi, Bonauent. in i. d. 8. art. 1. q. 2. Egid. in i. d. 3. 1. p. primæ partis principalis q. 2. & d. 8. 1. p. distinctionis. q. 1. & d. 22. q. 4. & 23. quæst. 2. quæstiuncula 4. Henrici in sum. art. 21. qu. 4. art. 24. q. 3. & art. 26. q. 1. Richard. in i. d. 22. art. 1. q. 6. & d. 23. art. 1. q. 3. ad primum, & tertium, Scot. quodlib. qu. 1. §. *De primo*. Torrens. 1. p. qu. 28. artic. 2. disput. 2. dub. 5. Hispalens. in i. d. 8. q. 2. art. 4. ad quartum, contra quartam conclusionem. Sencinas Sencin. q. 3. conclus. 4. Bassolis. q. 1. art. 2. & 3. & o. Bassol. vlti. cap. 3. asserentium hanc propositionem, *Deus est, esse per se notam, vel nobis, vel saltem secundum se, quia existentia includitur in ratione quidditatiua ipsius, hoc sumitur ex verbis Dei Exod. 3. ad Moysen rogantem, quod tibi nomen est, respondit enim, ego sum qui sum*. Ex qua responsione patet ipsum esse pertinere intrinsece ad rationem formalem Dei, quod indicauit Athanas. oratione contra Idola, satis post medium his verbis: *Deus autem, qui est ipsa essentia, nullis partibus coalescit, quapropter eius ratio ipsum esse est*. rationem Dei ipsum esse, vocat alludens credo, ad dictum

Albert.
S. Thom.
Ferrariens.
Caietan.
Bonauent.
Egid.Henricus.
Richard.
Scotus.
Torrens.
Hispalens.Sencin.
Bassol.

Exod. 3.

Athanas.

Philoso-

Philosophi lib. 4. metaphyl. text. 28. *ratio, quam nomen significat, est definitio.* Deinde vero suadetur, quoniam si ipsum esse non esset intrinsecum rationi formali diuinæ essentia, sed modus eius, Deus esset causaliter à se, & formaliter non à se ipso, sed alio: utrumque in superioribus impugnatum est: ergo esse pertinet ad rationem formalem intrinsecam diuinæ essentia. Ostenditur Maior propositio quo ad priorem partem, quoniam id, quod conuenit alicui in secundo modo dicendi per se, conuenit illi à se causaliter, non formaliter: at ipsum esse conuenit Deo hoc ipso, quod est Deus, vel ergo in primo modo dicendi per se, & tunc pertinebit intrinsece ad rationem formalem essentia diuinæ, vel in secundo, & tunc Deus erit à se causaliter. Et confirmatur quoniam quidquid est aliquid non ab alio, sed à se, aut est à se formaliter, vel quasi formaliter, aut causaliter: non enim est medium inter hæc duo: Deus est à se, si verò ipsum esse non sit intrinsecum rationi formali essentia, non erit à se formaliter: denominatio enim formalis non sumitur à re, cui non est intrinseca forma denominans: ergo erit à se causaliter. Ostenditur deinde posterior pars eiusdem maioris, quoniam ipsum esse iuxta sententiam oppositam, est aliquid à parte rei distinctum ab essentia, tanquam modus eius, sed cum res habet denominationem à forma extrinseca ipsius essentia, ab eaque distincta non est se ipso formaliter id, quod denominatur, sed ut tale sit, habet formaliter à forma illa distincta, qua ratione homo non habet formaliter à se, sed ab intellectu, ut fit discursiuus, à se autem habet causaliter, quoniam est radix, & fundamentum intellectus.

IV. Dico secundum. Deus est ens per essentiam, non verò accidentaliter. Hæc est communis Theologorum, quos pro prima assertionem citauit. Inducitur ab Hilari. lib. 7. de Trinitate non longè à principio cum ait, *esse non est accidens Deo, sed subsistens veritas*, non loquitur autem de accidente, pro ut solum opponitur substantia: nam hoc modo etiam in substantijs creatis non est accidens, sed modus quidam substantialis, sed pro ut opponitur essentia, qua ratione soli Deo non est accidens; idem asserit Nicetas in orationem 32. Nazianz. habitam in præsentia 60. Episcoporum. num. 53. vbi sic ait: *essentia Dei ipsum esse eius est.* Facile verò colligitur ex priore assertionem. Nihil enim eorum, quæ includuntur in ratione formali, essentia conuenit accidentaliter:

ipsum verò esse includitur formaliter, & intrinsece in ratione formali essentia diuinæ. Ergo non conuenit Deo accidentaliter, sed essentialiter. Secundo omnis ratio, quæ est prior cæteris inclusis in essentia, ad easque supponitur, est etiam de essentia: ipsum esse est prius ratione substantia, vitæ, & similibus prædicatorum substantialium, quæ omnium confessione pertinent ad essentiam Dei: ergo ipsum quoque est de essentia: distingui potest assumptio, dicendo esse essentia, præsupponi ad rationem substantia, ac vitæ, nõ autem esse existentia, & idè non sequi hoc esse intimum essentia. Verum non soluitur, quoniam substantia, & vita conueniens Deo est actualis, non potentialis, aut abstrahens ab actu: ergo & esse, quod ad hanc rationem substantia, & vitæ supponitur, debet esse actuale: patet consequentia, quoniam ita se habet esse existentia ad rationem substantia, & vitæ actualis, sicut esse essentia ad rationem substantia, & vitæ abstrahentis ab esse actuale: ergo sicut hoc supponitur ad hanc, ita & illud ad illam. Et confirmatur, quoniam actu subsistere, aut viuere, est actu esse. Antecedens ostenditur, quoniam Sancti, & Doctores aiunt Deum esse ipsum subsistere, & ipsam vitam, quod non dicitur de essentia abstrahente ab actuali subsistentia, & vita. Deinde quoniam si subsistentia, & vita abstraherent ab actuali subsistentia & vita, indigerent aliquo alio, quo determinarentur, ac reducerentur ad actum, hoc verò est absurdum, ergo & illud.

Eandem assertionem probat Diuus Thomas frequenter ex illo principio, *S. Thom.* quoniam rebus omnibus creatis aduenit esse à Deo, cuius participatione, & actione illud habent; quotiescunque verò plurima conueniunt in vno effectu, oportet assignare primam, & vnicam causam eius effectus, & ita dare esse per se primo, ac propriè pertinebit ad Deum; atque adeo ipsum erit esse per essentiam. Hoc fundamentum impugnat *Ægid.* in 1. dist. 8. part. 2. princ. quæst. 2. quoniam ex eo, quod aliquis effectus reducatur in aliquam causam primam, rectè quidem colligitur conuenire illi per se primo, non tamen essentialiter, ita ut non faciat compositionem cum illa, ut videre est in ipso exemplo, quo vitur D. Thomas quæst. 7. *S. Thom.* de potentia artic. 2. & alibi ad hoc ipsum institutum, nempe quia esse calidum reducitur in ignem tanquam propriam causam, rectè concluditur ipsum esse per se primo calidum, non tamen

in pri-

in primo modo dicendi per se: nam vere facit compositionem cum igne, ad cuius essentiam intrinsece non pertinet. Hæc obiectio, si de alijs perfectionibus sermo esset, forsitan eluderet vim argumenti allati: verum loquendo de ipso esse nihil probat. Ratio verò est, quam indicat D. Thomas lib. I. contra gentes cap. 22. quoniam ea, quæ conueniunt per se primo, non formaliter, sed in secundo modo dicendi per se, sunt causaliter à subiecto, cui ita conueniunt, non enim aliter forma dici potest per se primo conuenire subiecto, nisi vel quia est illi intrinseca, vel ab eius natura emanat; quæ conueniunt in secundo modo per se, non sunt intrinseca: ergò emanant à natura subiecti: quæ in eo priore, secundum quod concipitur solum sub rationibus formalibus intrinsecis, non continet formaliter ea, quæ conueniunt per se secundo modo: ergò virtute, & causaliter. Patet consequentia, quoniam alioquin non poterit ea habere per se, & à se, sed ab extrinseco. Ipsum verò esse primū, ad quod omnia deducuntur, tanquam ad principiū, non potest villo modo esse causaliter: ergò nequit conuenire in secundo modo dicendi per se. Antecedens est manifestum: nam omne esse virtuale fundatur in actuali, à quo procedit, neque fieri potest, vt aliquid sit causaliter in eo, quod non est actu: nihil enim, quod actu non est, habet cauandū vim reducibilem ad actum, priusquam ipsum sit actu: at verò antè ipsum esse primū non est aliud esse actuale, vt patet, ergò ipsum non est causaliter in villo, atque adeò causa cuius propriè est dare esse, & in quam reducitur omne esse, vnde dicitur illud non in secundo, sed in primo modo dicendi per se: & consequenter formaliter, atque essentialiter. At in igne calido, & in similibus est alia ratio, quando quidem, cum esse calidum, aut esse lucidum non sit esse simpliciter, sed esse determinatum, antè illud potest esse aliud esse actuale, in quo causaliter sit calor: vt reuera est natura ignis, quæ virtute continet calorem, & ideo non oportet, vt ea omnia, ad quæ hoc modo reuocantur cetera, tanquam ad prima in determinato genere, conueniant in primo modo dicendi per se.

VI.

Dico tertium. ipsum esse non est modus essentia diuinæ: intellige de modo secundum mentem Mayronis illum inducentis, qui non est intrinsecus essentia, sed aduenit illi complete, atque perfectè in ratione essentiali intrinseca. Hæc assertio ita explicata est de mente. Autorum, qui sunt adducti, pro prima & secunda, & ex ipsis faci-

se deducitur: si enim est de intrinseca ratione essentiali, non potest esse modus adueniens essentia complete secundum esse substantiale. Breui etiam ratione ostenditur, quoniam modus, vt ex ipsius Mayronis sententia dicam in tractatu de identitate perfectionum diuinarum, & posterior re, cuius est modus: ipsum verò esse actuale, est primum, quod se offert in conceptu Dei: namque si indagemus primum discrimen positium Dei à creaturis, sub ratione entis in communi abstrahentis ab esse potèntiali, & actuali, non occurret aliud, quam ratio entis actualis: eo enim distinguitur ab omni creatura, & ita prius nostro intelligèdi modo distinguitur Deus à quavis re creata, ratione actualis existentia, quam alijs particularibus rationibus excludentibus. Imperfectiones singulorum generum: nam verbi gratia ratione substantia distinguitur solum ab accidentibus, vita à non viventibus, intellectu ab ijs, quæ non sunt mente prædita: spiritualitate à corporeis: ab omnibus autem ipsa existendi actualitate: quapropter, cum rationes fecernentes subiectum à pluribus generibus sint priores in creaturis, in Deo quoque nostro intelligèdi modo erit prior ratio actualis existentia: quam vlla alia perfectio: & consequenter non poterit esse modus reliquorum.

Ad argumentum Mayronis, quo probat primum pronunciatum. Respondeo non eandem esse rationem in Deo, & creaturis: nam sapientia, iustitia, & alia perfectiones sunt in nobis accidentia, in Deo substantia: ita etiam existentia in nobis est modus accidentalis, in Deo ratio essentialis intrinseca. Ratio discriminis est, quoniam essentia creaturæ est in potentia ad esse, vel non esse, & ideo existèntia est extra intrinsecum conceptum eius: cumque non adueniat ipsi per modum formæ extrinsecæ absolute, habet se instar modi actualis intrinsece actuantis rationem formalem, siue essentiam rei, cui aduenit: Deus autem, quia est ens à se, & sine potentialitate ad esse, non potest abstrahi à ratione ipsius esse, quia tunc non existeret esse, sed per participationem in ipsius esse, quod est falsum. Porrò esse, aut sumitur concrete, & adiectiuè, aut abstractè; si concrete sumatur, indifferenter dicitur de ijs, quæ sunt accidentaliter, vel essentialiter, & hoc modo non variat rationem formalem, si verò sumatur abstractè, & copuletur cum quavis alia ratione formali, necessariò inducit distinctionem formalem: nam

sapient-

VII.

sapientia, quæ est suum esse, & iustitia, quæ est suum esse, distinguitur essentialiter à sapientia, ac iustitia, quæ non est suum esse, sed accidentaliter existit.

VIII.

Ad primum, quo probatur secundum pronunciatum, respondetur ideo simpliciter distingui quæstionem, an est, & quid est, quoniam in creaturis, de quibus Philosophi disputant, distinguitur esse, & id, quod est: præterea etiam in Deo distingui potest, quatenus esse significat ipsam affirmationem, vel negationem, siue veritatem intellectus, vt ait Philosophus in Metaph. lib. 10. cap. 13. & 14. & dicitur tam de ijs, quæ habent veram existentiam, quam de ijs, quæ non habent, qua ratione dicitur cæcitas est, & hoc modo cum quæritur de Deo, an sit, est quæstio distincta ab ea, qua quæritur, quid sit. Vide Diuum Thom. de potentia, quæst. 7. art. 2. ad primum. Porro dictum Boëtij, vt ait Diuus Thomas vbi proximè ad 8. intelligitur de creaturis, quæ sunt entia per participationem. Ad confirmationem respondetur antecedens esse falsum, si sumatur essentia adæquatè: & ad probationem prioris partis patet responsio ex solutione ad argumentum pro primo pronunciatum adductum. Ad secundum, quo vtitur Mayronius respondetur, quamuis esse, quatenus abstrahit à necessariò, & contingenti, prædicatur de Deo, & creaturis, aliter tamen dicitur de his, ac de Deo: nam de Deo prædicatur in abstracto, siue per modum nominis, de creaturis autem in concreto, & per modum formæ participatæ: nam Deus est ipsum esse, creatura verò nequaquam, sed est res existens: præterea negatur assumptio: nam quamuis rebus simplicibus, ac primo diuersis, non possit conuenire vnum per se, & vniuocum prædicatum essentiale, potest tamen analogum, vt patet in generibus summis, de quib. cum tamen sint simplicia, ac primo diuersa, ratio entis essentialiter prædicatur. Ad tertium respondeo, rationes illas esse idoneas, quas affert Scotus & alij, ad impugnationem verò ipsarum, respondeo concedendo primam consequentiam, verè enim sapientia diuina, iustitia, & cætera perfectiones includunt ipsum esse; nam sapientia essentialiter ipsum sapere, intellectio ipsum intelligere, & sic in cæteris. ad huius autem redargutionem dicendum est ea, quæ adæquatè, & completè conueniunt in aliqua ratione formali, ita vt secundum proprias rationes formales illi nihil essentialiale addant, sed solam contractionem singularem, & indiuisiōnem, ita se habere, vt

quidquid essentialiter dicitur de vno ipsorum, dicitur de altero: quomodo se habent ea, quæ solo numero differunt: quando verò addunt rationem aliquam essentialem propriam, nequaquam, vt constat in exemplis, quibus vtitur Mayron. nam de essentia intellectus creati, est ratio accidentis, & qualitatis, quæ tamen repugnat intellectui diuino, eodem modo, quamuis de essentia intellectus diuini sit ipsum esse, non proinde erit de essentia creati, quoniam differunt essentialiter, & ex ratione propriæ rationis formalis cuiusque prouenit, vt aliquid sit de essentia vnius, & non alterius.

IX.

Vltimum argumentum habet difficultatem apud Scotistas, qui inter perfectiones diuinas admittunt distinctionem formalem ex natura rei, vndè Lychetus in 1. d. 8. qu. 3. §. *Occurrit tamen facultas* concedit diuinas perfectiones habere diuersas existentias; nulla tamen est difficultas, in sententia quam docet in tractatu de identitate perfectionum diuinarum: nam sicut essentia diuina est vnica simplicissima ratio ex natura rei cum sola distinctione virtuali, ita erit etiam vnica simplex ratio existentie. At, inquit aliquis, vtrum quemadmodum ipsum esse est de intrinseca ratione essentia diuinæ, sit etiam de ratione sapientia, iustitia, & cæterarum perfectionum: respondendum affirmatiuè, cum Henric. in sum. artic. 24. quæst. 3. versus finem corporis, & Bassol. in 1. d. 8. quæst. 1. art. 2. §. *Ad primum*, in solutione quarti argumenti, ob easdem ferè rationes, maxime, quia sapientia diuina est à se, & non causaliter ab alio, quod idem locum habet in cæteris perfectionibus diuinis, non potest autem esse non ab alio, quin ipsum esse actuale intrinsece, & essentialiter vendicet, verum ipsum esse actuale sapientia, est sapere, esse actuale charitatis est amare, & sic in cæteris: & quemadmodum essentia diuina significata per modum formæ quiescentis, adæquatè considerata quoad omnes suas rationes formales intrinsecas, continet plurimas perfectiones virtute distinctas, ita ipsum esse consideratum per modum actus eiusdem essentia continet plures rationes essendi virtute distinctas, & vt est actus substantia, dicitur subsistere, vt est actus vita, dicitur viuere, vt est actus intelligentia, dicitur intelligere & sic in cæteris.

Lychet.

Henricus.
Bassol.

Omnis

Omnis perfectio absoluta est de intrinseca ratione formali essentia diuina.

CAPVT VI

I.

Substantia creatæ non eo solum imperfecta sunt, quia creatæ & indifferentes ad actualem existentiam, verum etiam, quia limitatae sunt, cui imperfectioni natura subuenit accessu perfectionum accidentalium, ut quod deerat essentia, siue rationi formali intrinseca, supplerent formæ eidem extrinseca. Porro, ut à Deo hæc imperfectio remoueatur, duo necessariò requirantur: alterum est, ut nulla perfectio simpliciter absoluta illi desit, alterum, ut omnis, quæ conuenit, sit de intrinseca ratione formali ipsius. Primum ostendere non spectat ex instituto ad hunc locum, sed ad tractatum de perfectione, & infinitudine Dei, de quibus lib. 4. sermo erit: interim tamen breui ratione cõcluditur ex principijs iam suppositis, vel ostensis in hunc modum. Omnis perfectio simpliciter possibilis præexistit formaliter in causa prima: Deus est causa prima: ergò præhabet omnem prorsus perfectionem simpliciter: Maior propositio est euidens, quandoquidem causa omnis principalis continere debet effectum, si non perfectius, saltem æquè perfectè, ac ipse est in se: At perfectiones simpliciter perfectiore modo sunt secundum esse formale, quam solum secundum esse virtuale: perfectius enim est vita in planta, & animali, quam in semine, quo virtute solum cõtinetur: ergò omnes præexistere debent formaliter in causa prima. Et hoc solum probatur ex causalitate, & eminentia diuini esse. An verò omnis perfectio Deo formaliter conueniens, quod erat alterum requisitum ad remouendum à Deo imperfectionem cõmunem omni essentia creatæ, pertineat ad rationem formalem intrinsecam essentia diuina, ex hoc solo principio non conuincitur, quoniam sat est causam continere effectus eminenter in essentia mediare, quatenus scilicet ab essentia emanat passiones, & virtutes agendi, quibus effectus continetur: ut patet in sole, qui eminenter cõtinet calorem, nõ ratione propria substantia immediatè, sed ratione virtutis illuminatricis, qua illuminando calefacit, item homo virtute continet actus vitales ratione potentiarum vitalium, quæ radantur in ipsa natura hominis, quæ in tantum potentias omnes suas, & actus continet, quatenus est quædam substantia viuens, à qua

potentia illa germinantur, ita responderet aliquis Deum continere creaturas eminenter ratione omnipotentia, & aliarum perfectionum, quæ sint proprietates naturæ diuina ad eius rationem formalem intrinsecam minimè pertinentes, & ita non opus esse, ut in ipsa essentia sit ratio intrinseca eminentia.

His præmissis, restat examinanda præcipua difficultas huius loci. Eius negantem partem sequitur Scot. eiusque discipuli, quos referam infra, qui existimant essentiam diuinam formaliter, & intrinsece solum includere gradus substantiales, de quibus supra dictum est; perfectiones verò alias, quas Theologi attributales vocant, distingui ex natura rei ab essentia, in eaque radicari instar proprietatum, atque adeò non pertinere formaliter, & intrinsece ad rationem formalem essentia. Pleraque argumenta, quibus Scotista vtuntur ad confirmationem suæ sententia, cõtendunt, ut probent distinctionem ex natura rei formalem inter essentiam, & attributa; quæ meo quidem iudicio, non faciunt ad præsens institutum, sed ad materiam de identitate diuina, vbi expendentur. Nam licet attributa ab essentia distinguantur, non proinde necessariò erunt extra rationem formalem intrinsecam illius. Plerique enim Philosophi ac Theologi censent gradus metaphysicos distingui ex natura rei inter se, & nihilominus superiores sunt de essentia inferiorum: & quod clarius est, anima rationalis ab hominere, & ratione distinguitur, & tamen pertinet intrinsece ad essentiam ipsius. Contra verò neque omnimoda identitas ex natura rei est infallibile argumentum ad conuincendam essentiale inclusionem vnus in altero, quandoquidem plerique Philosophi, ac Theologi censent existentiam, non distingui villo modo ab essentia, & nihilominus negant existentiam esse de intrinseca ratione essentia. Itè diuina relationes sunt idem cum essentia diuina, nec tamen in illa formaliter, & essentialiter includuntur, quare ratione identitatis, non requiritur, ut perfectiones omnes diuine includantur in essentia.

Sua autem sententia Scoti primo, quoniam nõ est vlla ratio, cur potius attributa diuina sint de ratione formali intrinseca essentia, quam relationes: hæc verò non sunt: ergò neque illa. Maior propositio ostenditur: nõ præcipua ratio, cur attributa sint de essentia est, quoniam Deus est ens per essentiam, & non per participationem, at Deus etiam est pater non per participationem, præterea si nõ repugnat paternitatem con-

ue nire

II.

Scoti.

III.

uenire Deo, & non intrinsece, neque ex eo sequitur potentialitas in essentia: cur repugnabit attributa cōuenire quidē Deo, per se, ac necessariō, non tamen intrinsece, quin arguatur potentialitas diuinę essentię. Secundo attributa demonstrantur à Theologis per essentiam, ergō nō includuntur in ipsa. Patet consequentia, quoniam medium debet esse causa, siue ratio, cur passio insit subiecto, at attributa, si includuntur formaliter in essentia, habent potius respectu eius rationem causę formalis nostro intelligendi modo, quam essentia respectu ipsorū, quare non possent includi in essentia. Tertio rationes aliorum prædicamentorum non possunt intrinsece pertinere ad rationem substantię: nam, quę sunt primo diuersa, vel sub primo diuersis cōtinentur, habent rationes formales oppositas minimē capaces, vt in vnam, eandemque cocant: Deo autem, autore Augustin. serm. 38. de tempore, q. est tertius in iñra Octauā Epiphanię, & sæpe alibi, propriē conuenit non solūm ratio prædicamenti substantię, sed etiam relationis, & actōnis: quare, si hæ conuenire nequeunt cum substantia in vnicam rationem formalem, consequens est, vt si cōueniunt Deitati, habeant se ad illam tanquam proprietates, & accidentia.

IV. Essentia hoc loco accipitur pro vt est forma adęquata Dei, non autem pro vt nostro intelligendi modo concipitur sub hac, vel illa ratione perfectionis, sed quatenus est id, quo Deus est Deus secundūm perfectam, & completam rationem essentialē clausam conceptu quidditatiuo, quem Deus habet de se ipso; quemadmodum essentia hominis intelligitur tota ratio ipsius quidditatiua, comprehensa eius diffinitione, & formaliter significata nomine, homo, quamuis autem Dei non sit proprium nomen essentiam eius totam perfectē, & adęquatē significans; agimus tamē de ipso, ac si haberemus nomen vnum adęquatē, & formaliter significans Deitatem, prout est forma Dei essentialis: & inuestigamus, vtrum ad ipsam ptineant perfectiones omnes absolute, an verō solę ex, quę respondent perfectionib. simpliciter creatis, & sunt substantię: illę verō, quę respondent accidentialibus, verbi gratia, sapientię, iustitię, & similibus, non pertineant ad essentiam, sed sint instar proprietatum.

V. Dico primum. Deus est ens per essentia. Appello autē ens per essentia, quatenus distinguitur ab ente per accidē, siue per formam extrinsecam essentię. Assertio est expressa Altitudorenf. lib. 1. 2. p. capitis primi alias 1. p. c. 2. Henr. art. 23. q. 2. Hispalēf. in 1.

d. 3. q. 1. ar. 5. Notabil. 4. & 5. & est de mente omnium, quos referat nu. sequenti. Probatur autem primo, quoniam nullum ens per essentiam, hoc est non per participationem, est ens per formam accidentariam, siue extrinsecam essentię. Deus autem, vt ostendit c. 4. est ens non per participationem, ergō non est ens per formam extrinsecam essentię. Maior propositio, qua nititur argumentū, ostēditur, quoniam vt ibidem patuit, subiectum habens formam extrinsecam suę quidditati participatione eius habet esse: exempli causa, homo participatione sapiētię habet, vt sit sapiens, participatione iustitię, vt sit iustus. Et ita Autor cōmentar. super lib. primū Boëtij de Trinitate apud Bedam tom. 8. pag. 112. in fine, inquit, dicitur Deus, est à Deitate Deus, vel bonus à bonitate, tunc propositio non significat causam, vel participationem, imò significat essentiam. & est talis sensus: Deus est Deus à Deitate, id est, ita Deus quod est ipsa Deitas, sicut vnitās est vnitās vna, & bonitas est bona, & super singula attendēdum est, quia hoc modo de Deo dicitur, vbi cōuenire p essentia opponit cōuenientia p participationē. Respondebitur, principium hoc esse verū, quando formę distinguūtur realiter à subiecto: non autem cum sunt idem, quoniam eiusdem ad se, non est participatio: atq; adēd, cum essentia sit idem realiter cum attributis, etiam si Deus sit sapiens sapientia extrinseca rationi formali essentię, non proindē sequi, vt sit sapiens participatiōe. Verū solutio nō satisfacit argumento: nam creaturę, quia non sunt ipsum esse, dicuntur entia per participationem, & tamē existentia creata non distinguitur realiter ab essentia; imò non desunt, qui velint nō distinguī vllō modo ex natura rei: quare si attributa sunt extrinseca ratione formali essentię, licet sint idē realiter cum illa, non propterea Deus desinet esse sapiens p participationem. Et cōfirmatur, quoniam aliud est, esse simpliciter ens per essentiam, aliud esse hoc, vel illud: nec sat est esse verbi gratia hominem, aut spiritum per essentiam, vt aliquid dicatur simpliciter ens per essentiam, sed opus est, vt, quidquid est, sit per essentiam. Etenim ens per essentiam dicit ipsum esse puram, absolutum, & non contractum ad aliquod genus essendi, si enim contrahatur, iam non erit ipsum esse, sed hoc, vel illud esse, vt rectē notat Ægidius in 1. d. 8. 1. p. distinctionis. q. 1. At verō Deus est ipsum esse, & ens per essentiam; ergē quidquid habet, nō aliudē, quam à se formaliter habet, atq; adēd non potest denominari, ab vlla forma reali absoluta, quę si extrinseca rationi essentiali ipsius. Secūdi

Auto. Cōmen.

Ægid.

ens non per essentiam est aliquo modo per accidens; Deo autem repugnat, ut sit ens per accidens, ergo est per essentiam. Assumptio est evidens, quoniam omne ens per accidens est quid imperfectum, & multo excellentior est ratio entis per se, quam per accidens, atque adeo cum Autore Augustino & alijs Patribus, Deo sit tribuendum id, quod perfectius est, non est admittendum, Deum esse ens per accidens. Maior propositio ostenditur, quoniam omne ens non per essentiam habet annexam formam, aut quasi formam, cum qua habet rationem aliquam unitatis, hæc non potest esse per se, quoniam ex essentia, & ijs, quæ adveniunt ipsi completæ secundum rationem formalem intrinsecam, non coalescit unum per se, sed per accidens, ergo omne ens non per essentiam subit rationem entis per accidens.

VI.

Dico secundum. Perfectio omnis realis absoluta est de essentia Dei. Hæc est communis Doctorum asserentium omnia attributa esse de essentia, dici essentialiter, significare essentiam, vel naturam Dei. Ita Magister in 1. d. 8. lit. F. Altiiodorenf. lib. 1. c. 5. q. 5. S. Thom. lib. 1. contra gentes ca. 23. & 45. Albert. in 1. d. 8. art. 3. & 4. & in sum. tract. 14. q. 57. Durand. in 1. d. 3. q. 3. num. 8. Heruæus. q. 1. §. *Quantum ad tertium*, & qu. 2. dum agit contra primam opinionem. Bachon. d. 2. q. 1. ar. 1. conclusionem 2. Capreol. d. 8. q. 4. art. 2. ad 11. Aureoli contra secundam conclusionem. Dionys. Cisterciens. d. 22. q. vn. ar. 2. conclusionem 1. Torrens. t. p. q. 28. artic. 2. disput. 2. dub. 5. Hispalens. in 1. d. 8. q. 4. ar. 3. notabil. 1. & 3. Franciscus à Christo in 1. d. 2. q. 3. Abulens. q. 2. in c. 20. Exod. S. Anton. n. 3. p. tit. 30. cap. 2. §. 2. Caietan. de ente, & essentia q. 12. Ferrariens. t. contra gent. cap. 24. §. *dicitur ergo*. & ca. 31. §. *Aduersendum*, est etiam omnium asserentium sapientiam diuinam, (& sic de reliquis attributis) omnibus modis esse eandem cum essentia diuina, quibus hæc est eadem sibi ipsi. Ita verò docent Ocham. in 1. d. 2. q. 1. litera F. Adam d. 6. qu. 1. 3. conclusionem, Andreas de Nouo Castro d. 32. q. 2. §. *Notandū*. Marfil. q. 12. art. 3. conclusionem 3. Capreol. d. 8. q. 4. ar. 2. ad decimum quintum contra primam conclusionem, & Hispalens. art. 4. ad idem argumentum. Alliacens. q. 6. ar. 2. litera l. conclusionem 3. & Gabr. d. 2. q. 1. art. 2. & lect. 49. in can. litera M. & patet ex dictis. Etenim ens per essentiam, & nullo modo per accidens, non admittit ullam formam perfectiuam extrinsecam propriæ rationi formali: Deus autem est ens per essentiam: quare forma omnis realis absoluta conueniens ipsi, est de essentia ipsius. Secundo in

Deo non est accidens, prout opponitur substantiæ: ergo neque prout opponitur essentia. Antecedens demonstratum est supra cap. 1. consequentia ostenditur: nam quidquid accidit subiecto, ipsi secundum accidens copulatur. Plures autem substantiæ copulari nequeunt aliter, quam ad constituendam unam naturam, vel ad substantiam eiusdem suppositi, utraq; verò harum coniunctionum est substantialis, & ex utraque resultat unum per se essentialiter includens substantias eas, quæ ad ipsius constitutionem concurrunt. Ergo Deo non conuenit ulli accidens absolutum. Vltima pars assumptionis constat inductione compositionis physicae, ac metaphysicae: nam est ex partibus substantialibus coeuntibus, in unam rationem essentialem, & intrinsecam speciei, item compositionis ineffabilis ex humana; diuinaque natura in una verbi substantia, coeunt enim duæ naturæ substantiales completæ in verbi hypostasim, non accidentaliter, sed substantialiter: atque adeo componunt unum per se utramque in sua ratione formali intrinseca includens, ut fufus in materia de incarnatione explicatur, neque est ullus modus alius, quo substantiæ inuicem copulentur, nisi ad constituendum unum in genere naturæ, vel suppositi; perfectiones substantiales absolutæ per se solæ non faciunt ad constituendum unum in genere suppositi, ergo, si vniuntur Deitati, & inter se, necessariò coeunt ad constitutionem unius naturæ perfectæ, eas omnes intrinsece includentis. Responderi potest, significatum termini *accidentaliter*, pro ut distinguitur *ab essentialiter*, non opponi significato termini *substantialiter*, atque adeo non repugnare, ut una substantia vniatur alteri substantialiter, & simul accidentaliter, hoc est non essentialiter, quæ ratione natura humana vnitur diuinæ substantialiter quidem, sed non essentialiter, imò & differentia generi, & forma materia. Eodemque modo fingi posse connexionem perfectionum diuinarum cum essentia identicè per modum substantiæ, non tamen per modum essentia. Verum hæc responsio minimè tollit argumenti vis: nam ex coniunctione substantiali colligitur, ea quæ connectuntur, essentialiter conuenire, non quidem mutuo sibi ipsis, sed constituto: ut constat ex ipso exemplo compositi ineffabilis, ad cuius intrinsecam, formalemque rationem pertinet utraque natura, quamuis altera alteri non essentialiter conueniat: itemque in composito ex genere, ac differentia, & ex materia, & forma. Quare si accidentis, pro ut importat

inhæ-

Magister.
Altiiod.
S. Thom.
Albert.
Durand.
Heruæus.
Bachonius.
Capreol.
Cisterciens.

Torrens.
Hispalens.
Francis. à
Christo.
Abulens.
S. Antonia.
Caietan.
Ferrariens.

Ocham.
Adam.
Andr. de No-
uo Castro.
Capreol.

Hispalens.
Alliacens.
Gabriel

inhærentiam, Deus non est capax, & perfectiones eius absolutæ sunt substantiæ, non possunt aliter conuenire Deo, quam per substantialem vnionem in ratione vnus per se, non in genere suppositi: ergo in genere nature: omnia verò, quæ confluunt ad constitutionem vnus in genere nature, sunt de essentia ipsius: quare perfectiones omnes simpliciter absolutæ pertinent intrinsece ad essentiam nature diuinæ. Non coalescere verò ex ijs vnum in genere suppositi, sed nature, non est huius loci fusc ostendere, breuiter tamen confirmatur, quoniam plures perfectiones singulares communicabiles pluribus suppositis nõ constitunt vnum in genere suppositi: perfectiones diuinæ absolutæ, & essentia sunt in tribus personis diuinis, ergo non constitunt vnum in genere suppositi: ergo omnes simul sumptæ nostro intelligendi modo constitunt vnum in genere nature, hoc est essentiam diuinam, ad cuius rationem formalem intrinsecam omnes pertinent.

VII. Ex dictis elucet quid sit ens per essentiam, nempe id, quod omnem perfectionem simpliciter includit intrinsece in propria ratione formali, & quidquid ad se est, non accidentaliter, sed essentialiter est. Nam substantiæ omnes creatæ includunt essentialiter aliqua prædicata, nec tamen idcirco dicuntur simpliciter entia per essentiam; non enim homo, aut angelus est absolutè ens per essentiam. Sed cum determinatione ad particularem rationem essentia; nempe homo secundum essentiam rationalis, Angelus secundum essentiam intellectuales. Deus autem absque determinatione, aut contractione est simpliciter ens per essentiam, quia omnis ratio entis simpliciter, & absolutè perfecta est de intrinseca ratione ipsius: nam si solæ perfectiones, quæ in creaturis sunt substantiales, essent de intrinseca ratione essentia diuinæ, & attributales extrinsecæ, non magis diceretur Deus in hoc sensu ens per essentiam, quam Angelus, quod absurdum omnino esset: itaque quidquid reale absolutum conuenit Deo, non per extrinsecam denominationem, est de eius essentia. Dico non per extrinsecam denominationem, quoniam posita sententia, quæ astruit actionem transeuntem realiter esse in subiecto patiente, actiones Dei ad extra, non opus est, vt sint de essentia ipsius. Dico ens reale, quoniam pleræque proprietates negatiuæ conueniunt Deo, verbi gratia, vnitas, infinitas, impassibilitas, quas repugnat esse de essentia, item plurimæ rationes respectiuæ conueniunt Deo,

nec sunt intrinseca rationi essentiali ipsius, verbi gratia, veritas, dominium, & similes respectus rationis. Denique addidi absolutum, propter quatuor relationes diuinæ, quæ non includuntur formaliter in essentia diuina, vt est sententia multorum, quod ex instituto ostendere pertinet ad materiam de Trinitate. Difficultas verò, quæ nascitur ex actibus diuinis liberis, qui Deo conueniunt, & non essentialiter, spectat ad alium locum. Hic breuiter dici potest eos, quo ad id, quod addunt supra necessarios, non dicere formaliter perfectionem, & idè mirum non esse si quoad id non sint essentielles Deo. Verum in reddenda ratione cur Deus sit ens per essentiam, & relationes essentialiter non includat, non leuis est difficultas in solutione primi argumenti expedienda.

VIII. Pro solutione primi obseruandum est, ens per essentiam solùm vindicare intrinsece, & essentialiter rationem omnem perfectionis simpliciter, id verò patet, quoniam Deus non includit plurimas rationes entis in creaturis repertas, verbi gratia, æquitatem, candorem, & id genus alias, quæ non sunt perfectiones simpliciter. Huius verò ratio est, quoniam solæ perfectiones simpliciter possunt conuenire in vnâ naturam simpliciter perfectam: nam ceteræ includunt rationes oppositas: perfectiones verò simpliciter, licet secundum modum, quo participantur à creaturis, specie differant, atque adè impossibile sit, vt conueniant in vnâ numero naturam, ex tamen ab imperfectionibus omnibus, & solùm sumptæ secundum rationes formales abstractas non habent repugnantiam, & quoniam in Deo remotis omnibus imperfectionibus perfectiones puræ, atque integræ manent, conueniunt in vnâ numero perfectionem infinitam, quæ est essentia diuina: & idcirco ad rationem essentiali ipsius pertinent omnes perfectiones diuinæ absolutæ: quæ duæ rationes deficient in relationibus, in primis, quia licet idè tunc sint eadem perfectio cum essentia diuina, formaliter tamen secundum proprias rationes relatiuas nõ dicunt perfectionem simpliciter, vt est cõmunis sententia Theologorum, quos referam lib. 4. in tractatu de perfectionibus diuinis: & idè ex eo, quod Deus sit ens per essentiam, nõ sequitur, vt sit Pater, aut Filius per essentiam; deindè, quia terminus nature reddens illam incommunicabiliter subsistentem non potest intrinsece pertinere ad essentiam ipsius nature, maximè si sit communicabilis pluribus: natura enim in se est semper eadem,

quomodocumque terminetur, ut enim fide constat, eadem profus natura diuina est in omnibus, ac singulis personis, & tamen in vnaquaq; terminatur diuersa subsistentia, & personalitate: præterea ad rationem intrinsecam naturæ communicabilis pertinere nequit subsistentia incommunicabilis: at terminus naturæ quoad subsistentiam reddit incommunicabiliter subsistens id, ad cuius rationem formalem intrinsecam pertinet, ut videre est in ipsis relationibus diuinis, quæ pertinent ad rationem formalem, atque intrinsecam personarum, & reddunt eas incommunicabiliter subsistentes. Deniq; ea, quæ necessariò inducunt distinctionem realem, secundum diuersas subsistentias, concurrere nequeunt ad constituendam intrinsecè vnã numero naturam: vna enim natura non constat intrinsece pluribus subsistentijs completis, atque perfectis, relationes verò diuinæ important distinctionem realem, secundum diuersas subsistentias completas, atq; perfectas: & ita nequeunt coalescere in vnã rationem formalem intrinsecam vnus naturæ. Ex quo patet negandam esse maiorem primi argumèti quoniam est diuersa ratio, cur attributa sint de essentia, non relationes. Ad eius confirmationem respondeo propriam rationem entis per essentiam, non consistere in eo, ut quidquid naturæ conuenit essentialiter conueniat, sed in eo, ut quidquid non est naturæ terminus intrinsece, ac essentialiter cõueniat secundum esse existentia, terminus autem simul cum natura intrinsece etiam conueniunt constituto ex vtroque, non solum secundum connexionem terminorum, sed etiam secundum esse existentia, at perfectiones absolutæ non sunt neque esse possunt terminus naturæ, neque cum ipsa constituere vnum per se, ut per se patet, atque aded, ut Deus dicatur ens per essentia, perfectiones absolutæ debent intrinsece claudi in essentia, alias erunt simpliciter extrinsecæ, at subsistentia personalis, quamuis sit terminus naturæ, cum ea simul constituit personã, ad cuius intrinsecã rationem pertinet: non solum per modum conuenientia, sicut humanitas est de intrinseca ratioe hominis, sed secundum esse actuale, ita ut prima persona sit essentialiter ipsum esse Paternitatis. Et ita cum nomine, *Deus*, adæquate sumpto contineatur quidquid diuinum est, si Pater est ipsum esse paternitatis per essentiam, Deus etiam ratione eiusdem Patris est verè ipsum esse paternitatis per essentiam: quæ ratio non militat in absolutis: nam, ut iam dixi, si non includuntur

in essentia, non habent vnde Deo conueniant per essentiam, sed solum per causalitatem ipsarum ab essentia, & participationem extrinsecam.

Ad secundum respondeo in primis supponere falsum, scilicet nihil essentialiter demonstrari posse de subiecto per naturam subiecti, vel aliquid ipsi intrinsecum. Etenim gradus Metaphysici superiores demonstrantur de inferioribus per intermedios, exempli causa viuens, & sensitiuum de homine per animal, & tamen id, quod demonstratur, includitur formaliter, & essentialiter in medio termino, hoc est viuens, ac sensitiuum in animali, fieri verò huiusmodi demonstrationes patet ex Aristotele in lib. poster. cap. 18. vbi ex eo probat inter prædicata infima, & suprema in recta serie esse certam, ac finitam latitudinem graduum essentialium, quia aliter nihil sciretur. Respondeo præterea Theologos, cum demonstrant attributa de Deo per eius essentiam, nõ concipere illam adæquate, prout est in re, quomodo nunc de ipsa loquimur, sed inadæquate, prout solum æquipollet perfectionibus creatis substantialibus, ex quibus coalescit natura, siue essentia substantia creatæ: nam, cum diuina nostro modo concipiamus, non includimus in eiusmodi conceptu perfectiones alias æquipollentes perfectionibus creatis accidentalibus, quas apprehendimus instar proprietatum, & ided vtimur conceptu essentia ita sumptæ, ad demonstrandas perfectiones attributales. Quæ duo non repugnant: repugnaret autem, si essentia adæquate sumpta conciperetur, ut subiectum perfectionum attributalium: non debet autem ita concipi, sed tanquam natura integra, atque perfecta coalescens ex pluribus rationibus essentialibus virtute distinctis.

Ad tertium, respondeo rationes proprias diuersorum prædicamentorum secundum adæquatas rationes formales ipsorum esse oppositas, neque posse conuenire in vnã rationem formalem, si tamen abstrahantur à particularibus imperfectionibus, non repugnare: hoc enim est proprium perfectionis simpliciter, ut si pura sit, non opponatur alteri perfectioni simpliciter: in Deo autem non reperiuntur rationes prædicamentales secundum proprias, & adæquatas rationes, hæ enim, ut constat ex dictis, sunt imperfectionibus admixtæ, & repugnant Deo, sed solum secundum rationes communes analogicas, secundum quas licet in abstracto habeant distinctionem rationis, ita ut ratio substantia,

IX.

Aristot.

X.

tia,

stantia, non sit ratio relationis, nec ratio iustitiae, ratio sapientiae, tamen possunt omnes in vnam perfectam rationem conuenire, quod indicauit Philosophus lib. 5. Metaphys. cap. 21. cum dixit esse ens quoddam perfectum vniuersali perfectione habens in se perfectiones omnium generum, quemadmodum in creatis, quamuis ratio animalitatis, non sit ratio rationalitatis, aut viceversa, vtraque tamen concurrat ad constitutionem hominis. Porro Diuus August. cum dixit in Deo esse rationem propriam relationis, & actionis, non locutus est de ijs contractè sumptis ad genera prædicamentorum, sunt enim accidentia, quæ eodem August. teste, repugnant Deitati, sed solum attendit præcisam rationem habitudinis ad terminum, & progressionem ab agente, quæ verè conueniunt Deo. Sed quamnam rationes prædicamentorum, & quomodo conueniant Deo, accuratius explicabo 2. parte. lib. 2. in tractatu de perfectione Dei.

Ex infinitate Diuina ostenditur
omnem perfectionem in-
cludi in ratione
Deitatis.

CAPVT VII.

Aliud caput, ex quo sumitur diuinas perfectiones esse de conceptu essentiali Deitatis, est infinitas simpliciter essentialis diuinæ; quod benè vrgit Alphonsus de Toledo in 1. d. 8. q. vii. artic. 2. conclusionem 2. Porro non est hoc loco immorandum in ostendenda, & fusius explicanda infinitudine simpliciter essentialis diuinæ: hoc enim fauente Deo præstabo 2. par. lib. 2. tractat. 5. Nunc solum est obseruandum non esse idem rem esse simpliciter infinite perfectam, ac esse perfectionem infinitam simpliciter. Nam ad primum fat est, vt res nulla perfectione simpliciter careat. Ad secundum verò requiritur, vt formaliter, & intrinsecè includat omnem propriam rationem perfectionis; quemadmodum vt aliquid sit infinite sapiens, fat est, vt habeat quidquid pertinet ad rationem sapientiae, siue id vendicat intrinsecè, siue extrinsecè, siue essentialiter, siue accidentaliter, siue distinctè, siue indistinctè: nam si per impossibile Paulus haberet formam aliquam sapientiae accidentariam, qua attingeret omne intelligibile omnimo-

do, quo intelligibile est, sanè esset simpliciter infinite sapiens, non tamen esset infinita sapientia, quoniam modus cadens supra aliquam entitatem, vel rationem formalem, non conuenit ijs, quibus entitas ipsa, aut ratio formalis minimè competit: infinitas est modus quidam, & consequenter addita alicui rationi formali, conuenire nequit ijs, quibus ea non conuenit: Paulus autem, si esset imbutus sapientie habitu distincto ab ipso, à parte rei, nequaquàm esset sapientia, & consequenter, neque esset infinita sapientia.

His positis ostenditur institutum. Essentia diuina non solum est simpliciter infinite perfecta, sed etiam perfectio infinita simpliciter: non erit autem, si non includat intrinsecè, & essentialiter attributa: quare illa necessariò includit. Maior est euidentis, neque ab vilo cordato negari potest, idcirco enim, vt notat Ocham. in 1. distinct. 2. question. 1. litera R. essentia appellatur immensum pelagus substantiæ à Damascen. lib. 1. de fide cap. 12. Assumptio ostenditur, quoniam perfectioni infinitæ simpliciter repugnat non includere in sua ratione formali aliquam perfectionem simpliciter, attributa verò diuina, saltem positua realia sunt perfectiones simpliciter, ergò si ipsa non includuntur ab essentia in suo quidditati conceptu, essentia non erit perfectio infinita simpliciter. Principium assumptum in maiore propositione ostenditur. Primo, quoniam perfectio infinita simpliciter est talis secundum proprium conceptum ipsi adæquatum, præcisus omnibus, quæ non sunt de intrinseca ratione ipsius, nam si non esset talis formaliter ab intrinseco ratione propriæ quidditatis, sed ratione conceptus, & quidditatis extrinsecæ, proprio eius conceptui obiectiuo, iam ipsa non esset perfectio sed perfectum, vt constat ex paulò antè dictis: ideoque vt sit perfectio infinita simpliciter, debet in proprio conceptu includere rationem omnem perfectionis simpliciter, si verò distinguatur ex natura rei formaliter ab aliqua perfectione simpliciter, tanquam à proprietate, iam non est perfectio infinita simpliciter secundum proprium, ac præcisum conceptum, quandoquidem in eo non includuntur perfectiones ex natura rei distinctæ, contentæ solum radicaliter, & non formaliter in essentia.

Secundo ostenditur idem principium, quoniam perfectio infinita simpliciter reddit subiectum, cui inest, formaliter

II.

Ocham.

Damascen.

III.

ter infinitum simpliciter, sicut candor infinite intensus reddit subiectum infinite candidum, & sapientia infinita, intellectum infinite sapientem: non potest autem id præstare si distinguitur ex natura rei ab aliqua perfectione simpliciter, tanquam natura à proprietate, ergò non distinguitur. Maior est evidens: nam à forma trahitur denominatio ad subiectum, cui inest: hoc enim ipso, quo inexistit, communicat ipsi suum effectum formalem cum eo modo, quo continetur in ipsa forma: & ita perfectio infinita simpliciter non solum reddit subiectum perfectum, sed infinite simpliciter perfectum: Assumptio quoque evidenter patet. Nulla enim forma confert subiecto denominationem formalem eius esse, quod in suo conceptu præciso non formaliter, sed virtute tantum, ac radicaliter continet; non enim dicitur homo formaliter risibilis, aut admiratius ab humanitate, quamvis ea contineat virtute, ac radicaliter potentias ridendi & admirandi: quod si perfectio distinguitur à parte rei formaliter, ab alijs perfectionibus simpliciter, tanquam natura à proprietatibus, iam non continet illas formaliter, atque intrinsece in suo conceptu præciso; atque adeò nequit formaliter communicare subiecto earum propriam, & formalem denominationem. Ex quibus deducitur essentiam diuinam secundum proprium conceptum, non esse perfectionem infinitam simpliciter absolutè, & in omni genere, sed solum in genere naturæ, & prædicatorum substantialium, verbi gratia in genere substantiæ, spiritualis, viuientis, intellectuales; quandoquidem hæc sola includit formaliter, atque intrinsece in suo conceptu quidditatiuo; sed enim hoc ipsum absurdum est: Namque essentia non minus includit formaliter, atque intrinsece rationem entis, quam rationem substantiæ, & vitæ, quare si conceditur esse infinita in genere vitæ, & in genere substantiæ, concedi etiam debet infinita simpliciter in genere entis: At perfectio infinita in genere entis includere debet necessariò omnem rationem perfectionis simpliciter: nam si quæ desit: iam non est infinita in genere entis, quoniam habet terminum, quo excluditur à participatione illius perfectionis simpliciter: quapropter essentia diuina in suo conceptu quidditatiuo formali includet omnem rationem perfectionis simpliciter. Namque, vt bene notat Caietanus libro de

ente, & essentia, quæstione duodecima, hoc est discrimen inter infinitum in certo aliquo genere, & infinitum simpliciter: quod illud non identificat sibi, neque includit omnem rationem perfectionis simpliciter, sed solum eius generis, in quo est infinitum: exempli causa infinita sapientia in genere sapientiæ non includit, aut identificat sibi necessariò rationem iustitiæ. Infinitum verò simpliciter, absolutè, & absque termino identificat sibi, & includit omnem rationem, ac modum perfectionis. Quod explicari potest similitudine sumpta ab infinitate corporis: nam quia sunt plures differentiæ magnitudinis, ac loci, scilicet longitudo, latitudo, profunditas, antè, retrò, sursum, deorsum, & cæter. Si sit infinitas secundum vnâ differentiam, non proinde erit secundum alias: & ita si esset corpus infinitum secundum longitudinem, non proinde erit secundum profunditatem; sed fat erit, vt careat termino longitudo, & sic in cæteris. At si corpus sit infinitum simpliciter, opus est, vt sit tale secundum omnes differentias magnitudinis, ac loci absque vlllo termino longitudo, latitudinis, ac profunditatis, versus omnem differentiam loci.

Non debet autem ex hac similitudine formari argumentum ad eum modum, quo proponitur à Mayron. in i. dist. 8. qu. 7. artic. 4. nempe, sicut infinitum corpus non admittit secum aliud corpus: ita neque infinita entitas vllam aliam à se distinctam: nam, vt bene respondet idem Mayron. hoc argumento non minus oppugnatur distinctio Dei à creatura, quam attributorum ab essentia: si enim valet, colligi potest, sicut corpus infinitum non relinquit locum vlli corpori extra se: ita neque diuinitas patietur creaturas à se distinctas. Et idèd sicut hîc non habet vim, ita neque ibi: Vim tamen habet, si ita proponatur. Sicut corpus absolutè, & simpliciter infinitum caret omni termino magnitudinis, versus omnem differentiam loci: ita perfectio simpliciter infinita in genere entis, caret termino magnitudinis, secundum omnem modum perfectionis simpliciter intra latitudinem entis: essentia verò diuina est perfectio simpliciter infinita: ergò caret termino magnitudinis secundum omnem rationem perfectionis simpliciter in genere entis: sin verò distinguatur ex natura rei formaliter ab attributis, eaq;

non

IV.

Mayron.

non claudat intrinsece in proprio conceptu, habebit terminum: ergo & claudit, & identificat ea sibi per omnem modum: Assumptio ostenditur, quoniam terminus perfectionis propriae & intrinsecae cuiusque rei continetur eius definitione: aut in ijs, quae non habent proprie definitionem proprio, & adaequato conceptu quidditativo ipsorum: nam definitione res circumscribitur, & ab alijs fecernitur: atque adeo si extra definitionem mentalem, vel conceptum quidditativum, & adaequatum rei remanet aliqua perfectio, simpliciter res concepta, vel definita habet terminum magnitudinis perfectionis in genere entis. Si vero perfectiones attributales distinguuntur ab essentia, tanquam passiones extrinsecae formali conceptui naturae, relinquuntur extra proprium, & adaequatum conceptum quidditativum ipsius: quare, cum sint perfectiones simpliciter in genere entis, essentia, quae termino suae quidditatis ab illis formaliter excluditur, habet terminum magnitudinis in genere entis, atque adeo non est perfectio simpliciter, & absolute infinita.

Et ad quoniam alio sibi extrinseco, non potest dici infinita simpliciter, si est aliquid genus perfectionis simpliciter non claudit formaliter, & intrinsece in eius quidditate: Ex quo patet frustra Scotistas recurrere ad continentiam secundum esse reale: nam haec sola praecisa ratione formali non excludit carentiam intrinsecam formae ipsius in abstracto sumpta: etsi per impossibile fingeretur Deum, servata eadem realitate, non habere rationem formalem iustitiae, ac prudentiae, sane non esset summè perfectius, ergo quamvis essentia divina contineat reliquas perfectiones quoad realitatem, quia tamen in sua quidditate formaliter non includit, dici non poterit perfectio summa, & infinita simpliciter, quoniam licet plura extendantur eadem quantitate, non proinde singula vendicant propriam perfectionem aliorum, sed vnumquodque extenditur secundum propriam rationem formalem: Verbi gratia, quantitate ignis extenditur calor eius & fulgor, nec tamen fulgor vendicat perfectionem ignis, aut vice versa, & quamvis non dicatur vnus maior alio extensivè secundum quantitatem continuam, vterque tamen simul sumptus est aliquid maius alterutro secundum quantitatem discretam. Similiter Deitas habet vnicam infinitatem, quia vnica omnino, ac simplicissima res est. Verum si ipsa supponatur distingui ex natura rei ab attributis, & haec inter se, quod attinet ad infinitatem, quasi continuam, non erit inaequalitas, quoniam adhuc essentia erit infinita in genere substantiae, & sapientia in genere sapientiae, necessario tamen erit inaequalitas secundum quantitatem virtutalem discretam, quoniam singulae perfectiones continentur terminis suae rationis formalis, & plus perfectionis est in pluribus, quam in vna; quidquid autem continetur terminis, habet infinitudinem, neque modus infinitudinis superueniens extendere poterit attributa ultra terminos propriae rationis formalis: Atque adeo si essentia non includit intrinsece omnes perfectiones simpliciter, erit finita, ac limitata in ratione entis. Quandoquidem sub propria ratione formali fecernitur, ac distinguitur à multis perfectionibus simpliciter.

Aliter ad hoc ipsum, aut ferè simile argumentum inductum à Caietano

Ad hoc argumentum Mayron. in primo dist. octava, quaestio. tertia, §. *sed hic sunt*, ad primam, & quintam instantiam, & quaestio. septima, articul. quarto, ad primum & secundum respondet dupliciter, imprimis non requirit ad ens simpliciter & infinite perfectum, vt habeat omnem perfectionem intrinsece & quidditativè, sed sãt esse, vt aliquo modo vendicet: deinde verò essentiam, sicut & attributa habere eandem numero infinitatem, & ratione eius esse aequè perfectã, quoniam vbi non est quantitas molis, magis ac minus respiciunt quantitatem virtutis: at infinitas in diuinis habet rationem quantitatis virtualis: & ita si est eadem in essentia, & attributis, nequeunt dici magis vel minus perfectã, quod si considerentur cum praecisione ab infinitate, non est ibi perfectius, nec imperfectius. Neutra tamen solutio facit, non prima, quoniam, vt initio dixi, aliud est loqui de ente infinite perfecto, aliud de perfectione simpliciter infinita, illud enim denominatur à perfectione, quam habet, siue intrinsece & quidditativè, siue non, & idèò quamvis non intrinsece omnes vendicet, si tamen eas habeat, potest dici simpliciter infinite perfectum. At perfectio cum sumatur abstra-

Lychet.

circa infinitudinem sapientiae diuinae, respondet Lychetus in primo dist. octaua, quaestio. tertia, §. *Respondeo per ordinem*, in solutione ad secundum, supponit autem infinitum dupliciter conuenire: primo quidem ita, ut infinitas simpliciter sit de formalitate, siue de ratione quidditatiua illius, cuius est. Secundo ita, ut tantum in sit formaliter, & denominatiua praedicatione, accipiendo terminum *denominatiuum*, prout distinguitur a quidditatiua, ita tamen, ut sit gradus intrinsecus illius, cuius est; Hoc posito respondet sapientiam abstractam maxima abstractione praecisionis, non esse formaliter infinitam primo modo, quoniam infinitas non est de ratione quidditatiua sapientiae. Nec item secundo, quia, ut sic tantum includit praedicata essentialia formaliter. Addit tamen sapientiam, ut diuinam, esse formaliter infinitam secundo modo, quasi dicat, non verò primo; nam cum utrumque negauerit de sapientia secundum se, tribuens vnum sapientiae diuinae, censetur negare alterum; secundo praemittit, sicut ad naturam consequitur propria passio, ita necessariò ad quamuis entitatem sequi proprium gradum intrinsecum: atque adeò, sicut ad humanitatem sequitur tanta perfectio intrinseca, ita ad diuinam sapientiam, tanquam gradus intrinsecus, consequitur infinitas intensiua: ita, ut nihil ei perfectionis in entitate deficiat, cum perfectionem infinitam includat. Veruntamen eadem sapientia quidditatiuè accepta, ut tantum includens praedicata essentialia, siue quidditatiua, non includit formaliter infinitatem. Impossibile est tamen poni in esse, quin necessario sit infinita actu, & intrinsecè, concludit itaque sapientiam esse formaliter infinitam hoc secundo modo, quia scilicet ratione suae infinitatis, omnem entis perfectionem simpliciter includit realiter, non verò primo modo, quia non includit formaliter, hoc est, quidditatiuè, omnem entis perfectionem simpliciter, neque absurdum esse, ut hoc modo coarctetur, ac reponatur intra entis latitudinem.

VII.

Hac Lychetus ferè in terminis, & quamuis non loquatur de essentia, sed de sapientia, eadem est ratio, quoniam sicut estimat sapientiam Dei non includere in suo conceptu quidditatiuo perfectiones alias a se formaliter distinctas, ita sentit de essentia, atque adeò, sicut ob eam cau-

fam negat sapientiam esse infinite perfectam formaliter primo modo, ita etiam negabit essentiam, & idcirco dissoluenta sunt eius fundamenta; & quamuis in dictis multa contineantur, quae redargui possent, caeteris tamen omiſſis ea solum prosequar, quae faciunt ad institutum. In primis verò non est facienda vis in eo, in quo ipse constituit fundamentum suae responſionis, nimirum utrum infinitas ipsa sit de ratione formali intrinseca sapientiae, vel scientiae diuinae, an non: sed utrum omnes rationes perfectionis simpliciter, quae infinitae dicuntur, verè, ac formaliter sint de intrinseca ratione essentiae. Ratio est, quoniam infinitas, vel est solum negatio termini, siue finis, vel, ut volunt Scotistae, est modus intrinsecus rei, quae dicitur infinita, si sit negatio, pertinere nequit intrinsecè ad rationem formalem rei positivae, & id parum facit ad hoc, ut illa sit simpliciter infinita nec nè. Si verò sit modus, cum is non modificet, nisi id, quod illi supponitur, & quasi subſternitur, non poterit extendere illud ultra suam rationem formalem, modi enim, ut Sirectus in formalitatibus artic. secundo partiali, & alij Scotistae concedunt, non inducunt vllam rationem formalem per se, atque adeò infinitas, quam ait per modum proprietatis sequi essentiam, non extendet illam ultra essentiam, aut ultra rationem formalem, quam reperit: de sententia verò Scotistarum solum reperit rationem formalem essentiae, ut essentia est distincta formaliter a reliquis perfectionibus, ergò non reddit illam formaliter infinitam simpliciter, sed solum in ratione essentiae. Responderunt, hunc modum reperire realitatem essentiae, eamque reddere infinitam in genere realitatis: non posse verò esse talem, nisi contineat realitatem omnis perfectionis simpliciter: ex eoque prouenire, ut identificent sibi realiter omnem perfectionem simpliciter, seruata distinctione formali. Verum hac responſio defendit quidem essentiam esse infinitam simpliciter in genere realitatis, non verò in genere perfectionis formalis; ad hanc enim non sat est inclusio totius realitatis, sed omnium rationum formalium, quae in illa identificantur: nam realitas, prout nostro modo intelligendi subest diuersis rationibus formalibus, est vnica perfectio infinita simpliciter a parte rei, multiplex tamen virtute: ideoque si non pertinet intrinsecè ad essentiam

Sirectus.

tiam Dei secundum omnes rationes formales virtute distinctas, iam essentia secundum suum præcisum conceptum non includit omnem perfectionem simpliciter: & consequenter non est perfectio infinita simpliciter in genere entis.

VII.

Id verò etiam, quod facile ita concedit, nempe non esse absurdum, ut sapientia vel essentia diuina, eadem quippe apud Scotistas est vtriusque ratio, non sit formaliter, & simpliciter infinite perfecta in omnigenere, hoc est secundum rationem quidditatiuam intrinsecam, nequaquam admittendum est: nam infinitas secundum realitatem, & infinitas secundum quid, infinitas autem secundum rationes formales est, à qua sumitur vera ratio perfectionis. Nam realitas confusè sumpta absque ratione formali, est perfectio quædam informis, ut ita dicam, & indeterminata: eadem verò sub peculiaribus rationibus formalibus singularum perfectionum est multo perfectior atque excellentior, quàm nude sumpta. Ea propter, eum Deitati intrinsecè debeatur maxima perfectio, quæ cogitari potest, ea erit infinita non solum realiter atque identicè, sed etiam formaliter, hoc est, includet formaliter omnem rationem formalem perfectionis simpliciter. Et quidem Scotista hoc argumento conuicti negare nequeunt deberi diuinitati intrinsecè, ac formaliter maximam perfectionem simpliciter infinitam possibilem, aiunt tamen impossibilem esse infinitatem secundum rationes omnes perfectionis simpliciter intrinsecè clausas in vna aliqua quidditate, ut videre est apud Scotum in primo dist. octaua, quæst. quarta, §. *Ad questionem*, Mayron. quæst. tertia, §. vltim. Ad quintam instantiam, & quæst. septima, art. quarto ad tertium, impossibilitatem verò probant argumentis tractatu sexto examinandis, quæ sanè nullam impossibilitatem arguunt, ut ex ipsorum solutione patebit. Sed nunc positiuè ostendam non esse impossibilitatem vllam in eo, quod asseritur ab alijs Theologis concedi: quibus Deo vnam simplicem, & indistinctam omnino rationem formalem intrinsecè atque formaliter includentem perfectiones omnes simpliciter.

IX.

Vna ratio formalis infinita simpliciter modo explicato, aut repugnat, quoniam rationes perfectionum simpliciter sumptæ in maximè præcisâ abstractione communi creatis, & increatis differunt ex na-

tura rei formaliter, aut quia licet in communi non ita differant, habent tamen in Deo repugnantiam particularem, ne coalescant in vnam rationem formalem simplicem, & adæquatam: aut denique, quia cum in creatis formaliter differant, & in Deo seruent eandem rationem formalem, in ipso quoque retinebunt eundem modum distinctionis. Nulla ex his causis sufficit, aut interuenit: ergò non est vlla impossibilitas. Assumptio ostenditur incipiendo ab vltimo membro distinctionis. Etenim licet rationes formales perfectionum simpliciter repertæ in creaturis sint etiam in Deo, non tamen quoad omnia, quæ vendicant in creaturis, sed solum secundum rationes analogicas maximè abstractas: quare cum distinctio actualis mutuo præcisâ, inter creatas possit referri in particulares rationes ipsarum, quibus à diuinis distinguuntur: non est cur ex distinctione formali actuali perfectionum creaturarum colligatur similis distinctio inter diuinas, alioquin, sicut creatas distinguuntur realiter, distinguerentur etiam diuinæ. Dicit enim aliquis ex ipsis rationibus formalibus provenire distinctionem realem in creatis, ideoque cum sint eadem in diuinis, in his quoque dandam realem distinctionem, quod tamen salua fide dici non potest. Sicut ergò hæc distinctio realis provenit ex proprijs rationibus ipsarum creaturarum, ita quoque distinctio formalis ex ipsidem provenire dicenda est. Non etiam provenit ex propria ratione Dei: nam est ens maximè vnum continens vnitiuè, quidquid in creaturis dispersum est, & quemadmodum vna simplici realitate continet perfectiones in creaturis re ipsa diuersas, ita vna quoque simplici atque indistincta formalitate continebit rationes formales omnium in creaturis ex natura Dei distinctas. Denique neque ex communibus rationibus perfectionum provenit ista distinctio: nam sicut secundum eas nec vendicant identitatem, nec distinctionem realem, sed abstrahunt ab vtraque, ita etiam non vendicant identitatem, aut distinctionem formalem ex natura rei, sed abstrahunt ab vtraque. Cur enim potius vendicent distinctionem formalem, quàm realem? siquidem non solum significant rationem formalem, sed etiam realitatem, qui enim sapientiam dicit, rem aliquam dicit. Et tamen secundum præcisum conceptum sapientie non restringitur ita secundum rem, quin maneat indifferens, ut pro-

varie-

varietate analogorum sit eadem, vel distincta realiter ab alijs perfectionibus simpliciter, ergo etiam secundum eundem conceptum non ita restringi debet, quin pro varietate analogorum possit esse formaliter eadem, vel distincta ab alijs.

Ostenditur ex Patrum dictis attributa esse de ratione intrinseca, & essentiali Dei.

CAPUT VIII.

I.

HÆC eadem veritas constat ex varijs dictis, ac modis loquendi Sanctorum Patrum, quos ad certa capita reducam. Primum est quicquid prædicatur de Deo esse essentialiter, aut dici essentialiter, ita Anselm. in Monolog. cap. decimosexto, August. lib. septimo de Trinitate cap. secundo, Sapientia, inquit, essentialiter intelligitur de cognitione veræ vitæ cap. septimo, Deus spiritus est, essentialis, inuisibilis, omni creatura incomprehensibilis, totam vitam, totam sapientiam, totam eternitatem, simul essentialiter possidens. Idem docet capite octavo & capite tertio eiusdem libri. Cum ratio, inquit, astruat nihil Deo accidentale, sed totum, quod prædicatur de eo, ei esse essentialiter. Isidor. libro septimo origin. cap. primo, Proinde Deus simplex est, quia non in eo aliquid accidentis est, sed quod est, & quod in ipso est, essentialiter est. Elias Cretenf. liter est. Elias Cretenfis in orationem vigesimam tertiam, quæ est in laudem Heronis factis post medium loquens de Spiritu sancto. Nec ex profectu, inquit, ut alijs, sanctitas est, nec per participationem, sed essentiali modo. Gulielm. Paris. do. Gulielmus Parisiensis secunda parte secunda partis de vniuerso cap. 129. Ipse Deus caritas est, id est, ipsa dilectio, qua diligit, non enim alieno, vel vltimodorum aduentu calore calet in ea, qua diligit, sed proprio, & essentiali.

II.

Ad hæc testimonia afferri potest solutio ex doctrina Scoti quæst. prima quodlibet. artic. primo §. De altero, vbi docet terminum essentialiter accipi à Philosophis, alter à Theologis, præsertim cum loquuntur de diuinis: nam apud Philosophos essentialiter sumitur, prout distinguitur ab accidentali, quod continet sub se omne accidentis alicui subiecto, siue sit accidentis commune, siue per se, hoc est necessa-

rium, ac proprium: in qua acceptione essentialiter dicitur id, quod includitur in essentialia, quemadmodum materia & forma sunt essentialia compositio physico, genus ac differentia metaphysico. At verò apud Theologos essentialiter usurpatur, prout contraponitur notionaliter: nam, cum essentia sit omnium primum, quod est in diuinis, & commune omnibus personis communitate reali, dicitur enim de singulis, & omnibus tribus singulariter, perfectiones omnes, quæ eadem ratione conueniunt personis, dicuntur essentialiter, quia sunt similes essentialia in modo prædicandi, & communitate reali: contra verò notionale dicitur, quod hoc modo non prædicatur, sed pertinet ad distinctionem personarum. Quam doctrinam colligit ex Diuo Augustino libro quinto de Trinitate cap. quinto. In rebus creatis, ac mutabilibus, quod non secundum substantiam dicitur, restat ut secundum accidentis dicatur: in Deo autem nihil secundum accidentis, nec tamen omne, quod dicitur, secundum substantiam dicitur, dicitur enim ad aliquid, sicut pater ad filium, & filius ad patrem. Ex quibus conicitur quicquid in creaturis non secundum essentialia, siue substantiam dicitur, esse accidentis, in Deo verò non contradiuidi essentialiter atque accidentale, sed essentialiter ac notionale, siue relatiuum, ut loquitur Augustinus. Ex qua doctrina explicari possunt omnes autoritates Patrum afferentium omnia de Deo dici essentialiter, scilicet ad se, & non relatiue, & communitate reali respectu omnium personarum.

Augustin.

III.

Verum hanc solutionem nulla ratione admittunt allata testimonia, nam ut ex ipsis patet, essentialiter & essentialiter non opponitur notionaliter, sed accidentibus aduentitijs, & ijs, quæ per participationem dicuntur, ijs verò, ex ipsius Scoti sententia, solum opponuntur ea, quæ pertinent ad intrinsecam, & quiddam rationem rei. Scotus contendit apud Augustinum substantiale, vel essentialiter contraponi præcisè, & adæquatè notionaliter, & falsò: nam sumitur, ut opponitur relatiue, siue sit notionale, siue de tribus personis prædicatur, ut est Dominus, & similia: quod expressè docuit idem Augustinus eodem lib. capit. vndecimo, & libro septimo, capit. primo & quarto. Vnde constat Augustinum opponere prædicata essentialia, & substantia illis omnibus positiuè, quæ de Deo prædicantur, nec tamen sunt de ratione quiddam, & intrinseca Deitatis, qualia sunt

Augustin.

Anselm.
August.

Isidorus.

Elias Cretenf.

Gulielm. Paris.

Scot.

sunt omnia, & sola relatiua, siue notionalia, siue communia: quod manifestè constat in exemplis, quibus vitur cap. I. citato, nempe hominis & serui, nummi, & arrhæ, quemadmodum enim homo, & nummus sunt nomina essentia, seruus, & arrha relationis, quæ sunt extra rationem essentia, eodem modo se habere docet prædicata absoluta, & relatiua in Deo.

IV. Scotus §. citato post medium probat vitam esse de essentia Dei, quia Augustin. lib. 15. de Trinitat. Quæ, inquit, vita dicitur in Deo ipsa est essentia eius atque natura, & merito, non enim alijs verbis clarius significari potest aliquid esse de quidditate alicuius, at Patres sæpè dicunt omnia, quæ dicuntur de Deo, esse ipsius essentiam. Ita Leo Papa Epistola decretali nonagesima tertia, alias nonagesima prima ad Tributum Episcopum cap. quinto, ubi de Deo, inquit, quidquid digne utcumque sentitur, non qualitas est, sed essentia. Quid clarius dici potuit? non contraponit essentiam prædicato notionali, aut relatiuo, sed qualitati, quæ est absolutum: nec solummodo qualitati prædicamentali, sed omni prædicato dicto per modum qualitatis in quale, & non in quid. Augustinus libro septimo de Trinitate cap. primo ante medium, Eadem eius magnitudo, quæ virtus, & eadem essentia, quæ magnitudo, & in fine. Eadem ibi sapientia est, quæ essentia. Cyrillus Alexandrin. libro decimo tertio thesauri cap. quarto, Scripturæ a Spiritum Dei sanctum appellat, unde ostenditur non accidens aliquod, sed ipsam essentiam Spiritus sancti significari, sanctus enim Spiritus dicitur, quia sanctus essentialiter est, per sanctitatem Spiritus sancti essentiam significari docet, Basilii libro de Spiritu sancto cap. decimonono, Cui bonitas est ipsa essentia. Nyssenus apud Cyparissiotam Decad. 10. cap. sexto, Cuius, inquit, essentia, sapientia est. Fulgentius quæst. secunda ad Ferrandum diacon. Claret, inquit, hoc esse Catholica veritatis, ut cum in Deo diuinitatem, magnitudinem, bonitatem, virtutem, & quolibet alia, in his quæ ad se proprie dicuntur, nominamus, non in istis diuersis nominibus quædam diuersa, sicut in homine, qui subiacet qualitati, sed vnum illud, quod est essentia vel natura certissimè nouerimus. Hugo Victor. in sum. sentent. tract. primo, cap. vndecimo, Hoc est Deo essentia, quod sapientia. Nicolaus Cardinalis Cusanus lib. de visione Dei cap. decimo septimo, Nihil in te est, quod non sit ipsa essentia tua. Gilbertus Pictauiensis Episcopus in comment. super primum

librum Boetij de Trinitat, ad finem dicit, Hæc nomina Deus, Bonus, Magnus, essentiam prædicare: & super secundum librum de Trinitat. §. Idque signi erit, veritatem, & similes perfectiones, esse personarum essentiam, nec aliam, quàm diuinitatem, familia dicit §. Nam qui, & Auctor comment. super librum primum Boetij de Trinitate, apud Bedam Tomo octauo, columna 112. in fine. Ad eundem sensum loquitur Philo in lib. Quod Deus sit immutabilis: Deus, inquit, non est sicut homo, nec sicut calum, nec sicut mundus, nam hæc species habent qualitates suas, & percipiuntur sensibus, at ille nec mente quidem comprehenditur, nisi hæc tenus quod sit, est enim essentia, quod meo intelligitur. Itaque de mente Philonis ea, quæ à nobis de Deo intelliguntur, ac dicuntur, essentia ipsius sunt, & consequenter perfectiones absolutæ, quæ Deo tribuimus, essentia Dei sunt.

V. Huic est similis alter loquendi modus Patrum asserentium, omnia dici in Deo secundum substantiam, vel substantialiter, quos retuli capit. primo, numer. quinto, quod idem est, ac dici essentialiter, sed ad auctoritatem Anselmi lib. de incarnatione verbi cap. quarto dicentis, potestatem Dei esse substantialem, respondet Lychet. in primo dist. octaua. quæst. tertia, §. Quarto principaliter ad tertium, dici substantiale, prout distinguitur contra accidentale, propriè, non autem prout est idem, atque essentialia, & distinguitur ab eo, quod est extra quidditatuam rationem alterius, idque colligit ex ratione, qua vitur Anselm. nempe si est accidentale, potest separari, & idèd attributa dicuntur substantialem Deo, non quod sint de eius essentia, sed quod ab ipso separari nequeunt. Hæc Lychet. qui similiter exponit alias Patrum auctoritates. Verum ipse omisit non nihil ad rem maximè pertinens, Anselm. enim non ex eo solum probat potestatem non esse accidentalem Deo, quia utcumque separari ab eo nequit, sed quia, cum subiectum sine accidente aut esse, aut intelligi possit, Deus sine potestate necesse, nec intelligi potest, quod solis ijs conuenit, quæ sunt de intrinseca ratione essentia: nam sine ijs, quæ habent modum substantia, hoc est, per se existendi, si non sunt de intrinseca ratione essentia, subiectum potest intelligi: quare cum Anselm. idèd dicat potestatem esse Deo substantialem, quia sine illa intelligi nequit, profectò sentit esse de intrinseca ratione Dei: quod etiam

Auctor comm.

Philo.

V.

Anselm.

Lychet.

etiam sumitur ex progressu discursus, subdit enim, *Si verò substantialis est Deo potestas, aut est pars eius essentia, aut est id ipsum, quod est tota eius essentia.* Quæ diuinctio minimè quadrat, si nomen *substantialis* sumatur prout solum opponitur accidenti separabili & inhærenti: nam differentia diuina sunt eiusdem generis, & ordinis cum diuino: eius autem quod est substantiale, hoc est per se existens, sunt alij modi, secundum quos diuidi queat, eius verò, quod est essentialis, sunt tantum duo illi modi, nempe tanquam pars essentia, vel tanquam id, quod est tota essentia. Accedit quod substantiale, prout dicitur per se existens, est ens ad se, & absolutum, nec dicitur esse huic, vel illi substantiale, sed hoc, vel illud substantiale: prout autem dicitur ab essentia, & contra diuiditur ab accidentali, habet modum ad aliquid, & dicitur huic, vel illi substantiale, hoc est essentialis. Anselm. autem ex prius dictis intulit. *Si verò substantialis est Deo potestas, quasi probatum reliquerit esse vere de essentia ipsius: ex quo tandem concludit, cum sit substantialis, & non pars, esse idem quod tota ipsius essentia.* Quæ etiam illatio vim non habet ex eo, quod esset substantialis, hoc est per se existens. Hæc quoque testimonium Anselmi; Alij verò Patres semper accipiunt nomen substantia, non solum prout opponitur accidenti, sed etiam, vt significat essentiam: vt constat ex Augustin. lib. 15. de Trinitate cap. 5. *Quidquid secundum qualitates illic dici videtur secundum substantiam vel essentiam est intelligendum, & quasiuncula 6. de Trinitate, quia Deus, & omnipotens, & magnus, & bonus, & æternus, substantia nomina sunt, & ad se dicuntur, idem non licet ea plura numero dicere, sed singulari, & omne nomen, quod substantiam, vel essentiam Dei significat, semper singulari numero proferendum est, & Gilbertus §. citato. Vna veritas horum si est (vt vti, ue est) in his vna substantia, hoc est essentia, necesse est eandem veritatem de ipsis substantialiter predicare.* Et hic est communis vsus Patrum, vt essentia, quæ apud Græcos dicitur *ουσια*, apud Latinos dicatur substantia, vt notauit Augustin. lib. 5. de Trinitate cap. 8. & 9. & Marius Victorinus lib. 2. aduersus Arium à principio docet, quod est Deo esse substantiam iure dici. Itaque quando Patres dicunt attributa esse substantialia, dici secundum substantiam, vel substantialiter, significant esse de ratione essentia, quæ mine substantia intelligunt. Id quæ multo euidentius apparet, cum aiunt, omnia, quæ in diuinis ad se dicuntur, esse, vel significare substantiam diuinitatis: nam id,

quod nullo modo est intrinsecum rationi formali alicuius entis, non significat eius substantiam, quantumuis alioquin sit idem realiter cum illo: ita præter alios citatos cap. 1. num. 5. loquitur Augustin. *quæstioncul. citata, & lib. 6. de Trinitate cap. 4. Deo hoc est esse, quod est fortem esse, aut iustum esse, aut sapientem esse, & si quid de illa simplici multiplicitate, vel multiplicitate simplicitate dixeris, quo substantia eius significetur, & lib. 7. cap. primo post medium de magnitudine, & virtute, vtrumque substantia, & vtrumque vna substantia, & lib. 15. cap. 17. Vt in illa Trinitatis simplici, summaque natura non sit aliud substantia, & aliud caritas, sed substantia ipsa sit caritas, & caritas ipsa substantia.* Nec verò hæc repugnant dictis cap. 1. huius tractatus: vbi ex eodem loquendi modo ostendit perfectiones omnes attributales positiuas esse substantias: nam cum de essentia substantia nil nisi substantia possit esse, Patres cum aiunt, omnia, quæ dicuntur de Deo, significare substantiam, non solum volunt, vt significant ipsam essentiam, sed etiam rationem substantia, prout ab accedente distinguitur.

Aliud fundamentum sumitur ex dictis Patrum asserentium perfectiones singulas dicere ipsum quid est Dei. Gregorius Nyssenus oratione 7. in Cantica initio, *Domine, inquit, natura sua, id ipsum quod est veritatis, sapientia, potestatis essentia est.* Et aptè responderi ad quætionem quid est, Diuus Bernardus lib. 5. de consideratione cap. 13. *Quid est Deus? longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum.* Hugo Victor. lib. de sapientia animæ Christi. *Quid enim est diuinitas Christi nisi sapientia Dei?* inepte sanè responderet, nisi crederet, sapientiam esse intimam essentia: idem rursus quæst. 34. in Epistola ad Roman. discrimen statuens inter nomina, quæ dicuntur de Deo, *Quadam, inquit, significant quid non sit Deus, vt immortalius, quedam notant quid sit in Deo, vt sapiens, bonus: quedam insinuunt sua predicatione quid sit Deus, vt bonitas ac sapientia.* Ex quibus elicitur attributa hæc pertinere ad ipsam quidditatem Dei. Sed clarius hoc ipsum expressit Anselm. in *epistologio* cap. 15. vbi sic ait: *Si queratur, quid sit ipsa summa natura, quid verius respondetur, quam iustitia? ne cui relinquatur locus dicendi Anselm. improprie loqui, quid verius respondetur, inquit, quam iustitia? quia scilicet ad quætionem quid est Deus, aptissime responderetur dicendo, iustitia, misericordia, sapientia, & cætera, quæ à nobis Dei attributa nuncupantur; sunt tamen de ratione formali eius intrinseca: & quod de vna iustitia expressit, de reli-*

Augustin.

Gilbert.

Augustin.
Marius Victorinus.

Augustin.

VI.

Nyssenus.

Bernard.

Hugo Victor.

Anselm.

quis

quis vult intelligi, quod vero, inquit, in exemplo iustitia ratum esse conspicitur, hoc de omnibus, qua similiter de ipsa natura dicuntur, intellectus sentire per rationem constringitur. Vnde patet non satisfacere respon-

sionem Scoti in r. d. 8. quaest. 3. alias 4. §. Ad quaestionem, dicentis Anselmum intelligendum esse de quid est per identitatem, non formaliter: nam ad quaestionem quid est non respondetur nisi per ea, quae sunt de ratione formali intrinseca, & quamvis posset responderi per ea, quae solum sunt idem re, tamen verior responsio esset in sensu formali, quam proinde Anselm. intellexisse necessariò fatendum est.

VII. Alius modus crebro à Patribus usurpatus est, hoc illi esse, viuere, intelligere, posse, beatum ac magnum esse, quod est esse, ita D. Augustin. lib. 6. de Trinit. cap. 4. Deo, inquit, hoc est esse, quod est ferrem esse, aut iustum esse, aut sapientem esse, &c. idem docet, cap. 10. & lib. 7. cap. 1. 2. 4. & 6. & lib. 8. cap. 1. & lib. 15. cap. 6. & lib. de speculo, cap. 33. & lib. 8. de Ciuit. cap. 6. & ex ipso Beda in illud ad Roman. 1. Inuisibilia enim ipsius, & lib. 1. de elementis philosophiae parum à principio, Fulgent. lib. 2. ad Trasimund. paulò antemedium, & in responsione 7. contra Arianos. Rich. de Sancto Victore, lib. 3. de Trinitate, cap. 22. & lib. 5. cap. 1. Boëtius, lib. 1. de Trinit. Hugo de Sancto Victore in fundament. tract. 1. cap. 11. Nicolaus Cardinalis Cusanus, lib. de docta ignorantia, cap. 3. Marius Victorinus, lib. 1. aduersus Arium à med. & lib. 3. ante medium D. Bernardus serm. 81. in Cantica in principio, & lib. 5. de considerat. cap. 6. cuius verba, quia rem dilucide explicant, libet annexere. *Si bonum, inquit, si magnum, si sapientem, vel quidquid tale de Deo, dixeris, in hoc verbo instauratur, quod est, nempe hoc est ei esse, quod haec omnia esse: si eorum alia addas, non recessisti ab esse, si ea dixeris, nihil addidisti: si non dixeris nihil minuisisti.* Similia dixit Gilbertus super Boëtium de hebdomadibus regula 7. ex hoc loquendi modo perspicuè colligitur institutum: nam Dei essentia est ipsum esse infinitum, ac illimitatum: sed ex sententia Patrum intelligere, velle, bonum, magnum, ac iustum esse, & ceterarum perfectiones absolutae sunt Deo ipsum esse: & idem est illi intelligere, ac bonum esse, quod esse: ergo illa omnia pertinent ad eius essentiam. patet consequentia, quoniam cum perfectiones aliquae extrinsecè rationi formali, & essen-

tiali subiecti eidem conueniunt, non est illi idem suum esse, ac esse illarum: Verbi gratia, extra essentiam hominis est risibilitas, sapientia, iustitia: ideoque non idem ipsi est esse, ac risibilem, sapientem, & iustum esse, quia vero rationalitas est ratio quidditatiua ipsius, idem est homini esse, ac rationalem esse, vnde Hugo vbi proximè cum dixisset, hoc est Deo esse quod sapere, subdit, & illi essentia quod sapientia, quasi explicans priorem loquendi modum per alium magis clarum. Quod etiam fecit August. lib. 7. de Trinitate, cap. 1. ad finem. *Quid enim, inquit, aliud dicimus, cum dicimus, hoc illi est esse, quod sapere, nisi eo est, quo sapiens est: nihil vero dicitur simpliciter esse illo, quod non pertinet ad ipsius essentiam, vt rectè docuit Boëtius in lib. de hebdomadibus regula 5. & benè explicat Sanct. Thomas ibidem. Et Gilbertus Pictauiensis Episcopus super eundem librum Boëtij. §. Non igitur, explicans eundem loquendi modum dicit, quod, cum id, quod predicatur, illius est esse, de quo predicatur, verbi gratia, aereum respectu operis, dici posse, non modo opus est aereum in eo quod est, sed etiam operi idem est esse, quod aereum esse, cum ergo Patres vtuntur hoc loquendi modo, planè significant omnia predicata absoluta dicta de Deo pertinere intrinsecè ad illius essentiam.*

Ad hunc etiam modum reuocari possunt duo alij ferè similes: alter est, cum Deus dicitur eo Deus, quo magnus, aut sapiens, & non aliundè bonus aut iustus, quam vnde Deus. Hi enim duo modi significant nostro modo intelligendi rationem quandam veluti causae formalis: & ideo vt arguit Adamus in r. d. 6. quaest. 1. post tertiam Conclusionem, si Deus eo est Deus, quo magnus, bonus, ac sapiens, formae, quibus magnus, bonus, ac sapiens est, non extraneae, sed intrinsecè sunt ipsi, qua Deus est: magnus autem est magnitudine, bonus bonitate, sapiens sapientia: ergo magnitudo, bonitas, sapientia sunt illi intrinseca, & essentialia: Idem similiter concludi potest ex illis altero modo: nam terminus, vnde, non dicit vllam aliam habitudinem, quam veluti causae, seu potius rationis formalis: atque adeò si inde bonus, vnde Deus, ac viceuersa, vna, atque eadem est ratio formalis intrinseca, à qua formaliter est bonus, sapiens, ac Deus: ergo cum sapiens sit à sapientia, bonus à bonitate, hæc duae sunt intrinsecè rationi essentiali Dei. Priore ratio-

Hugo Victor.

August.

Boet.

S. Thom. Gilbert.

VIII.

Adamus.

Augustin.

ne vitur Augustinus in quaestione de Trinitate ubi ad quaestionem, *an aliquid distet in Deo esse, vivere, intelligere, posse,* respondet non differre, *quia Deus eo ipso, quo est, vivit, & eo, quo vivit, intelligit, & eo, quo intelligit, potest, & eo, quo potest, est,* similiter loquitur, lib. 7. de Trinitate, cap. 1. & 2. ex quo etiam loco magis corroboratur institutum, ut bene vrgit Toletan.

Toletan.

in 1. d. 8. quaest. unica, art. 2. conclusione 2. & Andreas de Novo Castro d. 32.

Andr. de Novo Castro.

quaest. 1. §. *Notandum:* nam statuit ibi Augustin. discrimen inter absoluta, & relativa, & ait, *propterea non eo Verbum, quo sapientia, quia Verbum non ad se dicitur, sed tantum relatiue ad eum, cuius Verbum est, sicut filius ad patrem, sapientia vero eo, quo essentia, & cap. 4. dicit, aliud est Deo esse, aliud patrem esse.* Per qua verba non inducitur distinctio realis, qua non est inter Deum & patrem: non formalis, nam haec etiam est inter attributa de mente Scotistarum: atque adeo ratione eius non minus verè diceretur, aliud esse Deum esse, aliud bonum, ac sapientem esse, quod negat Augustinus: debet ergo intelligi aliquid conueniens solis relationibus, non vero perfectionibus absolutis, id vero non est aliud, quam alienas rationis formalis extrinsecæ, qua conuenit relationibus: non sunt enim de intima ratione Deitatis, sicut absoluta.

IX.

Scotus.

Mayronius.

Bassol.

Lychet.

Ad has auctoritates responder Scotus, in 1. d. 8. quaest. 3. alias 4. §. *Contra istam,* ad secundum dub. Mayron. quaest. 5. §. *His visis,* ad quartam dubit. Bassol. d. 22. quaest. 4. art. 3. §. *Ad primam,* & Lychet. d. 8. quaest. 3. §. *Quarto principaliter,* ad quartum, Deum dici ab Augustin. eodem esse Deum, magnum, ac sapientem, non vero patrem propter tres rationes conuenientiae perfectionum absolutarum inter se, qua non competunt relationibus: nam sapientia, & magnitudo sunt perfectiones eiusdem rationis, hoc est absolutæ, paternitas vero nequaquam, item sunt perfectiones simpliciter, non vero paternitas: denique sunt eadem identitate mutua, quoniam magnitudo est idem realiter sapientiae, & haec magnitudini, Deitas vero, & paternitas non habent mutuam identitatem: nam quamuis essentia ratione suæ infinitudinis indentificet sibi paternitatem, haec tamen, cum non sit formaliter infinita, non indentificat sibi essentiam: & ideo in rigore essentia non dicitur idem cum paternitate, sed è conuerso. Haec tamen solutio

non satisfacit: nam, cum dicitur Deus eo magnus, aut sapiens, quo Deus, non tangen eo pater, quo Deus, sensus est Deum ex vna, eademque ratione habere vnde sit Deus, magnus, ac sapiens, & non habere ex eadem, ut sit pater, quod necessarium intelligendum est formaliter, non radicaliter: nam ex essentia radicaliter pater habet ut sit pater, essentia enim, ut in materia de Trinitate fufus explicandum est, dicitur radix relationum diuinarum, eo vero sensu, quo Augustin. negat Deum eodem esse patrem, quo Deus, vel sapiens est, concedit eodem esse sapientem, quo Deus, vel magnus est: negat autem illud in sensu proprio, ac formali, quare hoc etiam concedit in eodem sensu: atque adeo, cum sit Deus per rationem formalem intrinsecam, & essentialem, per eandem erit magnus, sapiens & potens: ad hoc autem parum conducunt tres illae conuenientiae inter essentiam, & perfectiones absolutas, & differentiae inter eandem, & relationes: nam ad hoc per se solum requiritur, ut sit eadem ratio formalis, à qua omnes illae denominationes defumantur: quapropter siue in alijs sit conuenientia, siue non, si haec adfit, verum erit dicere eodem Deum esse Deum, bonum, ac sapientem, si non adfit, non erit verum: & ideo de mente Augustini, ab eadem ratione formalis intrinsecæ, Deus habet formaliter esse Deum, iustum, magnum, ac sapientem; Quo argumento refellitur quoque tertia differentia, qua praeterea in se continet causam redargutionis: nam si mutua identitas, Verbi gratia, inter Deitatem ac sapientiam est in causa, ut Deus, quo est Deus, sit sapiens, & quo sapiens, Deus, quia nimirum eo ipso, quo Deitas est simpliciter infinita, indentificat sibi sapientiam, & ideo dicitur eo Deus, quo sapiens, & eadem ratione ex parte sapientiae: etiam identitas non mutua erit in causa, ut ex altera saltem parte dicatur eo hoc, quo illud, nempe ex ea, qua sibi indentificat alteram, & ita cum essentia indentificet sibi relationem, verum erit dicere eo pater, quo Deus: nam si identitas mutua admittit ex vtraque parte hunc loquendi modum, cur non mutua non admittet saltem ex altera? & tamen Augustin. hoc ipsum negat. Eodem loquendi modo vitur Gilbert. super lib. 1. Boetij de Trinitate, §. *Neque enim, &c. & §. Sed hac,* ubi sic habet, *cum dicitur Deus est iustus, toto eo, quo ipse est,* dicitur

dicitur iustus: Nec aliquid prorsus, quo ipse sit, dicitur hoc dimittit. Nam Deus idem ipsum est, quod est iustum, id est eodem, quo est Deus, est iustus. quæ aded manifestè prædictam veritatem continent, vt commentatione non egeant.

Altero modo vtitur Bernard. ferm. 80. in Cant. post medium: nam, cum dixisset quædam attributa idem esse in Deo, subdit: Nec enim aliunde bonus, quam vnde magnus, nec aliunde iustus ac sapiens, quam vnde magnus ac bonus: nec aliunde denique simul hæc omnia, quam vnde Deus, & hæc quoque non nisi seipso. Sanè si vnde bonus, magnus, sapiens, ac iustus, vnde Deus, eadem omnino, atque intrinseca est ipsi forma, à qua bonus, magnus, sapiens, ac iustus est: quia est eadem ipsa, qua Deus est. Et ne intorqueri posset in alium sensum, vltimis verbis explicauit illud, vnde, significare rationem formalem intrinsecam: nihil enim dicitur esse aliquid se ipso, nisi includat intrinsecè rationem formalem illius esse, vt ex doctrina Hugonis docet Bonauentura in 1. d. 32. art. 1. quæst. 2. Non enim homo seipso est bonus, aut intelligens, sed bonus bonitate, intelligentione intelligens. Ex quibus vsurpatis ab alijs quoque patribus sumitur aliud nostræ sententiæ fundamentum: nempe nihil dicitur tale seipso, nisi ratio formalis eius sit sibi intrinseca, Deus dicitur seipso, vel per seipsum sapiens, iustus, ac bonus: ergo sapientia, iustitia, & bonitas, à quibus formaliter sumuntur eæ denominationes, sunt intrinseca Deo, siue essentiæ diuinæ. Ita loquitur Anselm. cap. 15. monolog. his verbis. Si igitur non est iusta, nimirum summa essentia, nisi per iustitiam, nec summa potest esse, nisi per se, quid magis conspicuum, quid magis necessarium, quam quod eadem natura est ipsa iustitia? & cum iusta per se dicitur esse, non aliud intelligitur, quam per iustitiam, cuius discursus hic est sensus, essentia diuina non nisi per iustitiam potest esse iusta, nec potest aliter esse iusta, quam per se ipsam, alioquin non erit summa iustitia, quare ipsam est iustitia, per quam est, ac dicitur iusta: hic vero loquitur de forma, qua est formaliter iusta: quare, cum dicat esse iustam per se, ac per ipsam iustitiam, censet iustitiam esse intimam, atque intrinsecam rationem essentiæ: alioquin hæc non esset formaliter iusta per se ipsam, sed per formam à se distinctam. Idem in profologio, cap. 12. Certè, inquit, quid quid es, non per aliud es, quam per te ipsum.

Gillij comment. Theoi.

tu es igitur ipsa vita, qua viuis, & sapientia, qua sapiis, &c. Quemadmodum ergo Deus per se, id est, per essentiam viuere intelligitur, ita per essentiam habere omnes alias perfectiones intelligendus est. Similia ferè habentur apud Richardum de Sancto Victor. lib. 1. de Trinitate, cap. 13. Vt igitur habeat non nisi à semetipsa, quod habet de ipsa potentia, quod habet de ipsa sapientia, necesse est, vt illa omnino non sint aliud aliquid, quam ipsa: alioqui sine potentia atque sapientia, potens, vel sapiens esse non valet, quod ab ipsis habet, non tam à se, quam aliunde habet. vbi apertè docet essentiam diuinam à semetipsa formaliter, & non solùm radicaliter esse potentiam, & sapientiam. & cap. 18. ex eo probat perfectiones omnes diuinas esse æquales, & infinitas, quoniam alioquin essentia se ipsa esset maior, ac minor: Nam quantum, inquit, ad perfectionis culmen, si aliquid per intelligentiam attingeret, quod per efficaciam apprehendere non posset, iam se proculdubio magnifluentius per sapientiam, quam per potentiam extenderet, esset vna, eademque substantia, & se ipsa maior, & se ipsa minor. Similia dicit lib. 2. de Trinit. cap. 5. qui discursus vim non habet, si potentia & sapientia non sunt de ratione intrinseca substantiæ diuinæ: nam tunc, sicut non esset se ipsa sapiens, ac potens, sed per sapientiam, ac potentiam extrinsecam suæ rationi formali: ita non esset se ipsa maior, ac minor, sed secundum aliam, atque aliam formam, quod non est absurdum; cum igitur ex inæqualitate penes potentiam, & sapientiam concludat fore diuinam substantiam se ipsa maiorem, ac minorem, supponit vtique se ipsa formaliter esse potentiam, ac sapientiam: quod aliter esse nequit, quam si earum rationes essentialiter includat. Eadem ratione, lib. 1. cap. 23. probat Deum habere sapientiæ plenitudinem, quis ergo, inquit, nisi demens dicat, quod Dei substantia sapientiam quidem, (hoc est se ipsam) ex parte habeat, ex parte non habeat, & plenitudinem sui ipsius habere non valeat? Quam igitur non potest Dei substantia, se totam non habere, tam non potest plenitudine carere. Quo discursu quis non videt manifestè supponi sapientiam esse de substantia, & essentia Dei? alioqui qui negaret in Deo sapientiæ plenitudinem, non negaret formaliter substantiæ plenitudinem, quod tamen contendit Richardus illis verbis, (hoc est se ipsam.) Idem docuit Concilium Rhemense, cuius verba referam, cap. sequente. Tandem Gilbertus super lib. 1.

Richard.

Concil. Rhem.

Gilbert.

Boëtij de Trinitate, §. *sed hac*, ponit distinctionem in prædicationibus de rebus creatis, & diuinis, quod in illis nulla prædicatio substantialis, vel accidentalis dicit totum, quod in re est, non enim cum homo dicitur substantia, prædicatum, *substantia*, significat totum, quod in homine est, deinde subdit: *Ille vero, de quo dicitur Deus, est perfectè hoc ipsum, quod dicitur esse, scilicet Deus: id est, nihil prorsus, quo ipse sit, de ipso adhuc dicendum relinquit: ipse enim nihil aliud est prorsus, nisi id solum singulare, & simplex, quod ipse est: nihil scilicet, quo ipse sit, habet, nisi singularem, simplicemq; essentiam, ea namque & est, & Deus est.* Deinde de prædicatis accidentalibus, cum dicitur homo est iustus, non dicitur esse iustus toto, quo ipse est, sed diuise iustitia sola dicitur esse iustus: cum vero dicitur Deus est iustus, toto eo, quo ipse est, dicitur esse iustus: nec aliquid prorsus, quo ipse sit, dictio hac dimittit: nam Deus idem ipsum est, quod est iustum: id est eodem, quo est Deus, est iustus. Deinde similia dicit de magno, quæ adeo manifestè continent prædictam veritatem, vt nihil addere opus sit.

Deus est forma non formata, neque formabilis, immunis à priuatione propriè dicta.

CAPVT IX.

I.

EX eo, quod creaturæ non sunt entia per essentiam vtroque modo explicato, habent annexam priuationem, & potentiam, quæ duo teste Auerr. in Epitome metaph. tract. 3. mutuo cohærent, opponunturque formæ, & actui. Prius autem agam de forma, & priuatione, posterius de actu, & potentia. Non conuenire autem Deo rationem formæ probatur primo, quoniam, vt colligitur ex lib. 2. phys. text. 26. forma est relatiua ad materiam; in Deo autem non est materia, cuius actus sit forma: ergo neque forma. Secundo vbi forma, ibi formatum: in Deo nihil est formatum; ergo neque forma. Maior patet, primo quoniam forma dicitur relatiuè ad formatum. Secundo, quoniam ita se habet forma ad formatum, sicut sapientia ad sapientem, vita ad viuens, & sicut causa formalis ad effectum formalem: repugnat autem esse causam formalem sine suo effectu: ergo

& esse formam, quin sit formatum. Assumptio vero patet, quoniam omne formatum est prius formabile. Deus autem non est formabilis, non à se, quoniam vt ait Diuus August. lib. 2. de libero arbitrio cap. 17. *nulla res formare se ipsam potest, quia nulla res potest dare sibi, quod non habet*: non ab alio, quoniam ante ipsum non est alia forma: quare nec formabilis, nec formatus est: & consequenter neque habet formam.

Pro solutione quæstionis præmittenda formæ & priuationis descriptio, ac diuisio: & quoniam priuationes per habitus agnoscuntur, prius de forma, quam de priuatione dicendum. Forma itaque multipliciter dicitur, neque potest vniuoca finitione describi: partitur autem imprimis in exemplarem extrinsecam, & in eam, quæ formaliter inexistit; de hac secunda est modo sermo: nam prior non pertinet ad tractatum, quo inuestigatur quid res in se sit, sed ad eum, in quo explicatur quid sit ad aliud. Porro nomen formæ, vt notat Porphy. cap. de *Porphy.* specie, primo acceptum est pro externa corporis specie: at vero apud Philosophos per se, ac propriè intelligitur forma naturalis, quæ est pars compositi physici, & habet habitudinem ad materiam, eamque nudam, & informem accessu suo format, ac vestit, & ex vaga, indeterminataque potentia ad certum, ac determinatum esse perducit. Ex huius autem definitione potest formæ in communi descriptio elici, refectis ijs, quæ formæ physice propria sunt. Definuntur autem à Philosopho lib. 8. *meta-* phys. text. 3. ratio, & quod quid ratione separabile: dicitur ratio, & quod quid, quoniam ratio essentialis cuiusuis rei est à forma, & ab ea res est id, quod est, non à subiecto, vt ait Themistius lib. 2. *Themist.* Physic. text. 11. & sumitur ex lib. 2. *Aristot.* anima text. 8. & ex Auerr. lib. 1. de anima comment. 90. quod in vna forma hominis videre licet: nam, cum secundum materiam conueniat cum cæteris animalibus, *Auerr.* ratione formæ vendicat naturam rationem, qua homo est: ait autem Philosophus esse ratione separabilem, quoniam formæ physice, anima rationali excepta, non re, sed sola cogitatione sunt à materia separabiles. Porro vniuersim complectendo proprietates formæ physice ad tres reduci possunt: prima est, vt sit informans subiectum, secunda vt sit pars compositi, tertia vt sit ratio, qua ens est id, quod est. Ex qui-

bus,

bus, vt tradit Scotus in 1. d. 8. quæst. 3. aliàs q. 4. §. *Contra istam solutionem*: priores duæ sonant imperfectionem, neque congruere possunt vlli formæ separatæ: tertia non habet vllam imperfectionem, neque restringitur ad vllum speciale genus formæ. Et ita per eam describi potest forma in tota sua latitudine, forma est ratio, qua aliquid est id, quod est: quæcumque enim res habet esse, id habet à forma, hac ratione sapientia est forma sapientis, vita viuientis, lux lucentis: qua de causa, vt rectè ait Philosophus lib. 2. de anima text. 37. forma est causa ipsius esse omnibus: & vt Boëtius lib. de vniuersitate, & vno, omne esse est à forma: intellige proportionaliter, scilicet in ijs, quæ ex natura rei distinguuntur à forma per veram rationem causalitatis: in ijs autem, quæ non distinguuntur, solo modo intelligendi nostro.

III. Ex dictis constat formam latissimè fundi, & reperiri in omni re quæ habet aliquod esse: nam si omne esse est à forma, repugnat vt sit aliquid sine forma: & sicut ens diuiditur in substantiam & accidens, ita forma in substantialem & accidentalem. Hanc diuisionem indicat Diuus Thomas 1. p. quæst. 76. art. 8. lib. 2. de anima lect. 2. & sæpè alibi, & sicut ens aliud est corporeum, aliud expers corporis, ita forma alia est materialis, alia immaterialis: hanc attigit Alenf. 1. p. quæst. 1. m. 1. ad vltimum argumentum, D. Thom. in 1. d. 8. quæst. 5. art. 2. & sicut ens aliud est totum, aliud pars, ita & alia est forma totius, alia partis: huius meminit Diuus Thomas quodlibet. 9. quæstion. 2. art. 1. ad 4. Diu. Bonauent. in 1. d. 18. art. 1. quæst. 3. num. 21. à diuersitate vero actuandi admittit aliam diuisionem: nam vel est ratio essendi subiecto à se diuerso, & ita est forma coniuncta, siue inhærens: vel non habet subiectum, cui insit, sed per semetipsam existit, & dicitur forma subsistens, siue separata. Hac sumitur, ex Diuo Thoma multis in locis, maximè in 4. d. 49. quæst. 2. art. 3. ad 6. & art. 2. in corpore, & quæst. 2. de potentia art. 1. in quibus diuisionibus semper alterum membrum diuidens habet annexam imperfectionem, alterum illa caret: & ita si coniunxeris quatuor, quæ imperfectione carent, emerget perfecta ratio formæ, nempe formatiua, substantialis, immaterialis, subsistens: nomine totius non intelligi debet propriè ratio totius, hoc est compositi, sed integri, at-

que perfecti, quo excluditur imperfectio formæ, quæ est pars: deinde remouetur imperfectio formæ accidentalis & corporeæ, tandem imperfectio inhærensionis: nam forma subsistens, non inexistit alteri, nec actuat vllum subiectum.

IV. Expofita ratione formæ facile dignoscitur priuatio, quæ est negatio formæ in subiecto. de qua fusè Logici, ac Philosophi, illud vnum obseruandum est nomine subiecti non intelligi subiectum inhærensionis, sed denominationis, neque nomine formæ intelligendam solam accidentariam, ac physicam: non accidentariam, quoniam diuisiones generum fiunt per differentias habentes priuatiuam oppositionem, quomodo diuiditur animal per rationale, ac irrationale; non physicam, quandoquidem etiam in abstractis à materia sunt nonnullæ priuationes formarum separatarum à materia: sumenda est igitur forma in tota sua latitudine, prout est ratio eiuendi. Priuatio vero, vt docet Aristoteles lib. 5. metaph. text. 27. *Auerr. Epitome met. tractat. 3. cap. de actu, Diuus Thomas 1. p. quæst. 33. art. 4. ad secundum, & q. 9. de potentia art. 7. ad vndecimum, Scotus in 1. d. 8. quæst. 2. & alij communiter, dupliciter vsurpatur: primum quidem propriè & hoc modo definitur à Philosopho in postprædicamentis cap. de oppositis cum dicitur: negatio formæ in subiecto apto, & in tempore à natura constituto, impropriè vero cum est negatio formæ in subiecto minimè apto secundum propriam speciem, apto tamen secundum rationem communem genericam, vel analogicam: hoc modo brutum dicitur priuatiuè irrationale, talpa cæca, non secundum aptitudinem propriam talpæ ad visum, bruti ad rationalitatem, sed ratione capacitatis naturæ genericæ, quæ de se est apta nata perfici omnibus formis suorum inferiorum: hic vero secundus modus bifariam diuiditur, nam alter est minus improprius, cum priuationes dicuntur ratione generis proximi, vt patet in exemplis adductis: alter vero est valdè improprius, cum dicuntur ratione generis remotissimi, vel etiam ipsius entis communissime sumpti: nam, vt ait Auerr. citatus, hoc ipso, quod forma conuenit enti alicui, potest eius negatio respectu reliquorum subire rationem priuationis, & que patet in ipso vno, quod priuatiuè dicitur, nec tamen diuisio, quam negat, est apta nata conuenire pluribus ratione*

Syluest.

propria speciei, aut etiam generis proximi, sed solum ratione entis: quoniam sunt aliqua entia, quibus non repugnat diuidi; quare immerito Syluester in constat. quæst. 3. art. 1. §. 2. ratione 2. super illa verba, *Nullo modo in potentia*, cauillatur Scotum, eo quod hoc genus priuationis inuenerit, non enim primus Scotus illud adinuenit, sed Aristot. Auerr. & ipse Diuus Thom. pro quo Syluester eo loco pugna-re se putat.

V. Ad Philip. 2.

Chrysof. Ambros. Anselm. Theophyl. S. Thom.

His præmissis dico primum, Deo conuenit ratio formæ. Hæc sumitur ex verbis Apostoli ad Philippenf. 2. *Cum in forma Dei esset. Quem locum de perfecta essentia diuinitatis, siue de natura Dei interpretantur ibidem Chrysofom. Ambros. Anselm. Theophyl. Diuus Thomas, & cæteri communiter. Nec opus est recurrere ad locutionem metaphoricam: nam quando sapientes vtuntur aliquo nomine indifferenter ad plura habentia aliquam analogiam, concedendum est illud nomen ex communi vsu iam propriè, & non metaphoricè pro ijs accipi, at Philosophi, ac Theologi communiter formas alias dicunt coniunctas, alias separatas, & has ipsas subsistentes vocant: cur ergo in hoc sensu proprio non accipiatur dictum Apostoli? nam sicut sapientiam ac iustitiam concedimus propriè dici de Deo propter rationem communem analogicam, quamuis in creaturis sint imperfectionibus admixtæ, ita quamuis forma physica, imò cæteræ creatæ imperfectionem inuoluant, concedenda est in Deo ratio formæ propter rationem communem formæ, quæ, vt patet ex dictis, potest exui ab omni ratione imperfectionis. Et hoc modo loquitur Auerr. lib. 12. metaph. comment. 24. cum appellat formam primi mouentis, quod apud Philosophos Deus est, imò Patres frequenter vtuntur nomine formæ, cum de Deo loquuntur, August. lib. de fide ad Petrum, Hilar. lib. 12. de Trinitate, quos refert Magister in 3. d. 5. vbi ex eorundem auctoritate locum illum Pauli, *qui cum in forma Dei esset*, intelligit de natura diuina, qua ratione idem communiter intelligunt Theologi. Ostenditur autem breuiter ex dictis. Forma est id, quo res est, ita vt quidquid est, hoc ipsum, quod est, sit per formam modo superius explicato, at Deus est: ergo in ipso est forma: vel potius ipse est forma, quoniam inter ipsum, & eius naturam non est vlla ex natura rei distinctio, & hoc modo formam in Deo*

Auerr.

August. Hilarius. Magister.

agnoscit Ambros. & Diuus Thomas ad citatum locum Pauli, qui expresse notant formam Dei non esse aliud ab ipso Deo.

Ambros. S. Thom.

Dico secundum, Deus est forma subsistens nulli materialitati annexa. Hæc asseritur à Diuo Augustino lib. de speculo, cap. 21. vbi. *Tua, inquit, diuina substantia semper caruit, ac caret materia, licet non careat forma.* Rupertus lib. 1. in Exod. cap. 14. his verbis: *Dei substantia forma simplex est sine vlla materia, ac proinde est, quod est.* Boët. lib. 1. de Trinitate, cum Deum vocat formam sine materia, hoc est sine subiecto vel hypostasi, cui innitatur, quod ex ipso vsurpat Bernard. lib. 5. de considerat. cap. 7. Idem etiam indicauit Boëtius paulo post: nam cum probasset Deum esse totum hoc, hoc est totum, quod est, non vero hoc, & hoc, subdit: *illud vero est id, quod est pulcherrimum fortissimumque, quia nullo nititur.* Id ipsum docet Gilbert. in commentarijs eiusdem loci: suadetur etiam ex modo loquendi sanctorum Patrum crebro dicentium verè & propriè dici, *Deitas est Deus, & Deus est Deitas*, vt videre est apud Bernard. ferm. 80. in Cantica, Fulgentium responsione 2. ad Ferrandum diaconum, & definitum fuit in Concilio Rhemenfi canone 1. quod refert Otho Episcopus Frisingensis lib. 1. de rebus gestis Friderici primi imperatoris, cap. 57. Nam forma non subsistens nõ est idem cum habente ipsam: propterea enim dixit Philosophus lib. 9. Metaph. text. 12. quod homo est albus, non albedo, quoniam subiectum subsistens sub forma est aliud ab ipsa: & ideò semper in his est falsa prædicatio abstracti de concreto, contra vero quia forma diuina non est concreta cum materia, in Deo idem est habens & habitum, & propterea, vt benè notat Diuus Thomas quæst. 2. de potentia art. 1. & 1. p. quæst. 40. art. 1. ad primum, in Deo verè prædicantur abstracta de concretis, & concreta de abstractis. Ratione breui ostenditur. forma non subsistens dependet quoad esse à subiecto subsistente: Deus non pendet ab ipsa omnino re: quare est forma subsistens.

VI.

Augustin.

Ruperti.

Boetius.

Bernard.

Gilbert.

Bernard.

Fulgentius.

Otho Episc.

Aristot.

S. Thom.

VII.

Dico tertium, Deus est forma non formata, aut formabilis. Hæc est de mente Boëtij, & Gilberti loco inferius citando, & traditur ab Augustino. lib. 15. de Trinit. cap. 16. dicente: *sed forma neque informis, neque formata ipsa ibi æterna est, incommutabilisq; substantia*, & de verbis Domini in Euang. secundum Ioan.

fermon.

sermon. trigessim. octau. vbi sic ait, *Est enim forma quadam forma non formata, sed forma omnium formarum; forma incommutabilis, sine lapsu, sine defectu.* Ex quibus possumus elicere tres proprietates formæ Dei, prima est, vt non sit formata, secunda, vt non sit formabilis, tertia, vt sit omnium formarum forma: q̄ opponuntur trib. imperfectionibus formarū creaturarum. Etenim, vt bene notat D. Bonau. in 3. d. 36. qu. 6. ad pen. licet omnis forma, ac perfectio, secundum quod forma est præcisè, formari nequeat, non enim anima rationalis in ratione rationalis formari potest per aliam formam, neque sapientia, quatenus sapientia, formabilis est ab alia forma, quod indicat Boet. libr. prim. de Trinitate asserens formas non posse esse subiecta, tamen quatenus habet in se aliquam informatam & imperfectionem, perfici adhuc & formari potest: omnis autem forma creata considerata secundum suam præcisè rationem, vt ait Auerr. libr. de anima infra citando, habet aliquam informatam, & ita est formata & formabilis: quædam enim sunt formata, quandoquidem in suo genere non sunt vltimæ atq; completæ: quæ ratione in sententia eorum, qui concedunt in eodem composito Physico plures formas, forma corporeitatis se habet ad animam vegetatiuam, & hæc ad sensitiuam & rationalem, formantur enim priores per posteriores: & natura generis, quæ est forma Metaphysica & vniuersalis, formatur per differentias contrahentes, quæ sunt formæ magis particulares. Hanc imperfectionem remouet Augustin. à Deo, cum ait *forma non formata*, & hoc ipso excluditur à Deo ratio incòpleti & imperfecti, quæ semper est coniuncta cum formis formatis. Aliæ vero creatæ formæ, licet non sint substantialiter formata, quia in genere formæ substantialis sunt vltimæ & completæ: vt se habet anima hominis, & Angelus, non enim formari substantialiter possunt, sunt tamen formabiles accidentaliter per accessum perfectionum accidentalium suppletium finitudinem perfectionis substantiæ. Deus autem non est formabilis, quoniam non caret vlla perfectione, ideoque nequit ex informi reddi formatus, esset enim motui subiectus: vtramque rationem attigit Augustinus illis verbis, *forma incommutabilis, sine lapsu, sine defectu*, sine defectu, quia præhabet omnem rationem perfectam formæ: propter quod dixit Auerr. libr. 12. Metaphys. comment. 24. formam primi mouentis esse quodammodo

omnem formam: *incommutabilis & sine lapsu*, quia non potest in ipsa fieri transitus de priuatione ad habitum, vel è contra, ideoque recte dixit Auerr. libr. tert. de anima comment. quint. nullam reperiri formam abstractam, quæ sit simpliciter & penitus expers alicuius potentia præter primam formam. Quæ omnia expressit Boetius libr. 1. de Trinitate, cum Deum appellauit formam sine materia, intellige potentialitate extrinseca, vel intrinseca: extrinseca, in qua sit, intrinseca, ex qua sit, quoniam neque est forma informans, neque formata aut formabilis, quod optime explicauit Gilbertus ad eum locum his verbis: *Reuera diuina substantia est forma sine materia, nam neque tanquam principium sui, & materiam, in qua eam esse necesse sit, habere potest, & sic principium neque sic inest principio, id est Deo, vt posterioris rationis naturas aliquas vel se componentes, vel sibi adiacentes habeat in illo, ex quibus ipse sit, & quarum ex causa prioris, ad cuius pertineant potestatem, materia esse possit.* Denique formæ omnes creatæ saltem extrinsecus formantur ab exemplari diuino, & accipiunt esse à forma Dei, non quidem actuante, sed instar sigilli omnibus propriam rationem imprimantis, vt ait Augustinus li. de speculo capit. 21. & ea de causa eam vocat formam omnium rerum, & lib. 2. de libero arbitrio cap. 17. *conficitur itaque*, ait, vt & corpus & animus forma quadam incommutabili, & semper manente formetur, quam mox explicat esse Deum. Itaque diuinitas, cum omnia formet, ipsa à nulla alia forma intrinsecus, aut extrinsecus formatur: & idcirco est forma omnium perfectissima & absolutissima, habens esse in omnimoda actualitate & completionem, vt ait Diuus Bonauentur. in 2. d. 12. artic. 1. quæst. 1. ad penultimum.

Hæc veritas confirmatur ex illo modo loquendi Patrū, quo sæpe asserunt in Deo idem esse habere aliq̄ perfectionem, & esse illam: vel non esse aliud esse & habere: vel deniq; non esse aliud habens, & aliud quod habetur, ita D. Aug. li. 11. de ciuitat. c. 10. & sententia 366. quæ decerpta est ex tract. 99. in Ioan. quæ sic habet: *diuina substantia id, quod habet, est: & per hoc non sic habet scientiam, vt aliud sit scientia qua sit, aliud essentia qua est:* eodem modo loquitur li. 15. de Trinit. c. 17. D. Hilar. lib. 3. de Trinit. inter medium ac finem, Iustin. respons. 144. ad Orthod. Greg. li. 16. moral. cap. 20. super illa verba: *Qui autem non nouerunt eum, ignorant dies illius, & libr. 18. capit. 27. super illa, Non commemorabuntur, &c.* Diu. Bernard. libr. 5.

Auerr.

Boet.

Gilbert.

Augustin.

Bonauent.

VIII.

Augustinus.

Hilar.

Augustinus.

Gregorius.

Bernard.

Hugo Victor.
Prosper.

de consideratione capit. 7. & serm. 80. in Cantic. Hugo Victor. libr. de sacr. p. tert. capit. 27. Diuus Prosper. libr. contra Collatorem post medium: *Virtus*, inquit, *principaliter Deus est, cui non aliud est habere virtutem, quam esse virtutem*, idem docet Richardus de Sancto Victor. libro tert. de

Richard. V. ff.
Mar. V. ff.

Trinitate capit. 22. & Marius Victor. libr. prim. aduersus Arium inter principium & medium, vbi docet ipsum *habet*, cum de Deo dicitur, secundum intellectum accipi debere, quoniam non *habet*, sed ipsum est quidquid habere dicitur. Quod aded verum est, vt si proprie loquendum sit, non dici debeat Deus habere virtutem, aut sapientiam: quoniam hic loquendi modus indicat Deum non esse ipsam virtutem, aut sapientiam subsistentem, sed esse sapientem, aut bonum participatione virtutis, aut bonitatis à se distinctæ, & ita æque improprie dictum putat idem Richardus libr. secund. de Trinitate. capit. 13. ac si dicamus Alexandrum habere hominem, sic enim ait, *dicimus item ipsum hominem, dicimus nihilominus Deum sapientiam habere, & videtur enunciatio æquiuoca esse, sed de Deo non dicitur, nisi abusive, nec minor abusive videtur, quam si Abraham non homo esse, sed hominem habere diceretur*. Concinit Anselmus in Monolog. capit. decimo quinto, quo loco, *quoniam*, inquit, *summa natura non proprie dicitur iusta, quia habet iustitiam, sed existit iustitia: cum dicitur iusta, proprie intelligitur existens iustitia, non autem habens iustitiam*. Et ideo Ioannes Cyparissiota notauit decad. 10. capi. 7. in fine non putandum in natura diuina aliud esse cognitionem, aliud caritatem, & cætera, quia illa habere dicitur, sed potius esse ipsam substantiam & existentiam: quæ cum illa omnia sit, ea, vt se ipsam habet. Ex hoc Patrum dogmate sic probatur intentum. Omne subiectum, cui vere conuenit perfectio ab ipso ex natura rei distincta, per quam formatur, atque perficitur, potest vere ac proprie dici habere illam, & illa habita, & non esse idem habere & esse, sed distingui: nam subiectum dicitur habere, forma autem dicitur esse: exempli causa homo dicitur habere animam, non vero esse: ipsa vero anima est, non habet: corpus dicitur habere, non tamen esse figura: figura vero est, non habet se. De mente vero Patrum in Deo non aliud est habere, ac esse: imo potius non vere dicitur habere, sed esse: ergo est forma non formata.

Richard. V. ff.

Richard. V. ff. de Trinitate. capit. 13. ac si dicamus Alexandrum habere hominem, sic enim ait, *dicimus item ipsum hominem, dicimus nihilominus Deum sapientiam habere, & videtur enunciatio æquiuoca esse, sed de Deo non dicitur, nisi abusive, nec minor abusive videtur, quam si Abraham non homo esse, sed hominem habere diceretur*. Concinit Anselmus in Monolog. capit. decimo quinto, quo loco, *quoniam*, inquit, *summa natura non proprie dicitur iusta, quia habet iustitiam, sed existit iustitia: cum dicitur iusta, proprie intelligitur existens iustitia, non autem habens iustitiam*. Et ideo Ioannes Cyparissiota notauit decad. 10. capi. 7. in fine non putandum in natura diuina aliud esse cognitionem, aliud caritatem, & cætera, quia illa habere dicitur, sed potius esse ipsam substantiam & existentiam: quæ cum illa omnia sit, ea, vt se ipsam habet. Ex hoc Patrum dogmate sic probatur intentum. Omne subiectum, cui vere conuenit perfectio ab ipso ex natura rei distincta, per quam formatur, atque perficitur, potest vere ac proprie dici habere illam, & illa habita, & non esse idem habere & esse, sed distingui: nam subiectum dicitur habere, forma autem dicitur esse: exempli causa homo dicitur habere animam, non vero esse: ipsa vero anima est, non habet: corpus dicitur habere, non tamen esse figura: figura vero est, non habet se. De mente vero Patrum in Deo non aliud est habere, ac esse: imo potius non vere dicitur habere, sed esse: ergo est forma non formata.

Anselm.

IX. Dico tertium. Deo repugnat priuatio proprie dicta, improprie vero dicta nequaquam. Prior pars est comunis Theologorum D. Thom. 1. p. q. 49. art. 3. ad secundum in 1. d. 43. q. 1. art. 1. in corp. & in 2. d. 34. art. 1. ad tertium. Heruæ in 1. d. 24. q. vn. §. *quantum ad secundum*. Bassol. d. 22. q. 3. ar. 2. §. 1. Ægid. in li. de caus. propos. 21. lit. G. & Henr. in sum. ar. 74. q. 5. & facile ex superioribus colligitur. Quoniam quidquid est capax priuationis proprie dictæ, est formabile per habitum, seu formam oppositam, vt patet ex definitione ipsius priuationis, Deus est forma non formabilis: ergo non est capax priuationis proprie dictæ. Secundum nulla forma Deo naturaliter debita abesse ab eo potest, ergo nulla priuatio adesse. Patet consequentia ex oppositione formæ, ac priuationis. Antecedens suadetur. id, quod est ipsum necesse esse, & quidquid habet à se non aliunde habet, nõ admittit absentiam formæ sibi naturaliter debite: Deus est, vt supra ostensum est, à se, & ipsum necesse esse: ergo nulla forma naturaliter debita abesse ab illo potest. Maior propositio est euidens, nam adesse, & abesse est proprium accidentis contradiuisi à necessario, vt patet ex Ifagoge Porphyriana cap. de accidente, item forma debita naturaliter non abest, nisi aut ex defectu causæ, aut ex vi contrarij agentis: in Deo non potest deficere causa, siue ratio vt forma in sit, quoniam quidquid est, à se habet: is vero idem semper est: contrarium non habet, neq; est vlla vis illi superior, aut æqualis: quare fieri nequit, vt vlla forma naturaliter ei debita possit abesse, & consequenter repugnat, vt sit capax priuationis proprie dictæ. Posterior pars traditur à D. Thom. cit. n. 4. Henrico & Heruæo vbi supra: ostenditur vero, quoniam priuatio improprie dicta non necessario importat imperfectionem, imo interdum, si nõ formaliter, saltem connotatiue perfectionem significat, quando scilicet remouet à subiecto formas ex propria ratione imperfectas, quæ rōe incorruptibilitas, & immaterialitas priuationes sunt. Præterea Deo nõ conuenit omnis modus, ac ratio formæ conueniens creaturæ, vt patet, non enim habet formam compositionis, nõ figuram, non circumscriptionem, non finitudinē, non sexcentos alios modos formarum imperfectarum: ergo habet negationem ipsarum. Hæc autem sumpta cum connotatione subiecti, non est pura negatio, sed aliquo modo priuatio. Eo enim differt pura negatio à priuatione, quod est subiectum, connotat illa nequaquam: de Deo vero enunciantur plures negationes connotando subiectum, dicitur enim simplex, infiguratus, incircumscriptus, infinitus, & cætera: quæ

Cyparissio.

IX. Dico tertium. Deo repugnat priuatio proprie dicta, improprie vero dicta nequaquam. Prior pars est comunis Theologorum D. Thom. 1. p. q. 49. art. 3. ad secundum in 1. d. 43. q. 1. art. 1. in corp. & in 2. d. 34. art. 1. ad tertium. Heruæ in 1. d. 24. q. vn. §. *quantum ad secundum*. Bassol. d. 22. q. 3. ar. 2. §. 1. Ægid. in li. de caus. propos. 21. lit. G. & Henr. in sum. ar. 74. q. 5. & facile ex superioribus colligitur. Quoniam quidquid est capax priuationis proprie dictæ, est formabile per habitum, seu formam oppositam, vt patet ex definitione ipsius priuationis, Deus est forma non formabilis: ergo non est capax priuationis proprie dictæ. Secundum nulla forma Deo naturaliter debita abesse ab eo potest, ergo nulla priuatio adesse. Patet consequentia ex oppositione formæ, ac priuationis. Antecedens suadetur. id, quod est ipsum necesse esse, & quidquid habet à se non aliunde habet, nõ admittit absentiam formæ sibi naturaliter debite: Deus est, vt supra ostensum est, à se, & ipsum necesse esse: ergo nulla forma naturaliter debita abesse ab illo potest. Maior propositio est euidens, nam adesse, & abesse est proprium accidentis contradiuisi à necessario, vt patet ex Ifagoge Porphyriana cap. de accidente, item forma debita naturaliter non abest, nisi aut ex defectu causæ, aut ex vi contrarij agentis: in Deo non potest deficere causa, siue ratio vt forma in sit, quoniam quidquid est, à se habet: is vero idem semper est: contrarium non habet, neq; est vlla vis illi superior, aut æqualis: quare fieri nequit, vt vlla forma naturaliter ei debita possit abesse, & consequenter repugnat, vt sit capax priuationis proprie dictæ. Posterior pars traditur à D. Thom. cit. n. 4. Henrico & Heruæo vbi supra: ostenditur vero, quoniam priuatio improprie dicta non necessario importat imperfectionem, imo interdum, si nõ formaliter, saltem connotatiue perfectionem significat, quando scilicet remouet à subiecto formas ex propria ratione imperfectas, quæ rōe incorruptibilitas, & immaterialitas priuationes sunt. Præterea Deo nõ conuenit omnis modus, ac ratio formæ conueniens creaturæ, vt patet, non enim habet formam compositionis, nõ figuram, non circumscriptionem, non finitudinē, non sexcentos alios modos formarum imperfectarum: ergo habet negationem ipsarum. Hæc autem sumpta cum connotatione subiecti, non est pura negatio, sed aliquo modo priuatio. Eo enim differt pura negatio à priuatione, quod est subiectum, connotat illa nequaquam: de Deo vero enunciantur plures negationes connotando subiectum, dicitur enim simplex, infiguratus, incircumscriptus, infinitus, & cætera: quæ

prædicta

prædicta sunt negatiua, & tamen con-
tant si b'ictum, saltem ens: non enim en-
tia ficta dicuntur simplicia, infinita, incor-
ruptibilia: Quapropter Deo non repu-
gnat priuatio improprie dicta. Itaque ha-
bet quod optimum est formæ, ac priuatio-
nis: ex forma habet, vt sit se ipso & non a-
lio quidquid est melius esse, quam non
esse: ex priuatione vero, vt non sit
id, quod simpliciter & absolute lo-
quendo, non vero comparate ad aliquod
subiectum determinatum est melius non
esse, quam esse.

Ex his facile diluuntur rationes dubi-
tandi initio propositæ. Ad primum di-
cendum in primis eo loco non dici ab Ari-
stotele formam esse relatiuum, sed ma-
teriam, ait enim, *eorum, quæ ad aliquid mate-
ria est*: nam si forma in tota sua latitudi-
ne esset relatiuum ad materiam, neque co-
gitatione separari ab ea posset, quod ta-
men concedit Philosophus in 8. Meta-
phys. text. tert. neque concederentur
formæ abstractæ à materia, quas tamen
idem Philosophus, & alij admittunt:
quod si aliquis contendat formam esse
relatiuum ad materiam, admitti potest,
dummodo intelligatur de forma Physi-
ca, siue coniuncta, de qua ibi sermo e-
rat: hæc enim, cum sit pars compositi,
& actus subiecti, intelligi nequit aliter,
quam in ordine ad illud: formæ vero
separatæ, quæ non sunt actus materiæ,
non habent habitudinem ad ipsam: &
ita cum Deus sit maxime abstractus ab
omni materialitate, absque vlla imper-
fectione potest dici forma nempe sepa-
rata. Ad secundum respondetur solum
concludere de forma distincta ab eo,
quod est per formam, hoc enim est ve-
re, ac proprie per illam formatum.
Deus autem non est forma huiuscemo-
di, sed ipse est sua forma, ipse est, quod
est, & quo est, ipse Deus deitate, hoc est
se ipso. Maior itaque propositi argumen-
ti distinguenda est, & si intelligatur vbi-
cumque est forma ibidem esse formatum
proprie dictum, quod à forma distingua-
tur, neganda est: si vero intelligatur
de formato improprie, & solo nostro mo-
do intelligendi, concedi potest: nam, sicut
Deus est sapiens sapientia, quæ ipse est: ita
quoque dici potest formatus forma, quæ
ipse est. Verum quia, vt indicat Augustin.
in argumento relatus, formatum vide-
tur supponere in subiecto secundum se in-
formitatem, quæ nullo modo est in
Deo, non erit ita loquendum, sed
simpliciter dicendum, Deum esse for-

matam non formatam ad modum expli-
catum. Ad primam confirmationem
eiusdem maioris responderi in primis
potest cum Bonauentura in prim. d. Bonavent.
triges. quart. quæstion. secund. ad pe-
nult. formam non dici de Deo quatenus
est relatiuum ad formatum, sed quate-
nus est ratio essendi cum negatione ma-
teriæ, vel etiam admittendo esse rela-
tiuum, non secundum esse, sed secun-
dum dici, quod non repugnat Deo. Et
cum Diu. Thom. quæstion. 3. de veritate
artic. 3. ait formam semper importare re-
spectum ad formatum, intelligendus est de
hoc respectu secundum dici.

Explicatur ratio actus puri.

C A P V T X.

Q Voniã forma est actus, vt ait Phi-
losophus libr. 9. Metaphys. text. 17.
Deus cum sit forma, actus quoque est,
sed an sit mistus, an simplex, ac purus di-
sputandum. Præmittenda est descri-
ptio actus puri, ne hæreamus in terminis,
quoniam vero actus, & potentia sunt op-
posita, nempe relatiua, vt notat Auerr. lib. Auerr.
9. Metaphys. comment. 11. & Epitom. Me-
taphys. tractat. 3. capit. de actu, & vnum
per alterum definitur, prius dicam quid sit
potentia, deinde quid actus: postremo
quid actus purus. Potentia vero, vt docet
Aristoteles libr. 9. Metaph. text. 2. Auerr. Aristot.
& alij, multipliciter accipitur, nec potest
vna descriptione explicari: nisi forte dica-
tur ordo ad actum. Omissis autem varijs
eius acceptionibus, duæ sunt præcipuæ,
quas tradit Philosophus loco citato, nempe
potentia actiua, & passiua. Actiua est vis
siue facultas productiua actus, & ideo de-
finitur ab Aristotele *Principium transmu-
tandi aliud, in quantum aliud*, passiua autem
est vis, siue aptitudo recipiendi actum: &
definitur à Philosopho vbi supra, *princi-
pium transmutandi ab alio, in quantum aliud*.
Nam duo sunt de ratione potentiæ,
alterum est negatio actus, ad quem
dicitur potentia: alterum vero aptitu-
do ad eum recipiendum, & habendum: cum
vero, vt ait Aristotel. libro 9. Metaphys.
text. 7. 8. & 9. id, quod possibile est fieri, re-
duci possit ad actum, & omne ens in poten-
tia reducatur ad actum ab ente actu, fit v-
omnis potentia passiua sit principium trans-
mutandi ab alio, in quantum aliud: qua de
causa

I.

Aristoteles.

Auerroes.

Aristot.

Auerro.

Aristot.

S. Thom.

causa Diu. Thom. q. 1. de mal. art. 2. dixit esse in potentia non esse aliud, quam ordinari ad actum: est enim actus tanquam finis, & perfectio potentiae, & proinde quidquid est in potentia, est in via, & ordine ad actum. Ex quo patet potentiam passiuam habere duplicem habitudinem, alteram ad actiuam, alteram ad actum: Ad actiuam quidem tanquam ad principium efficiens transmutationis, qui respectus indicatur cum dicitur, est principium transmutandi ab alio, scilicet tanquam à causa moyente. Ad actum vero cum dicitur principium transmutandi, non enim est transmutatio, nisi secundum aliquod esse: omne autem esse est actus. Cum vero dicitur potentiam includere habitudinem ad actum, subintelligendum est, vel ad eius priuationem: nam, cum teste Aristotele libr. 9. met. c. 9. tex. 17 potentia omnis passiuam sit contradictionis, si est potentia ad actum, siue ad esse, est etiam potentia ad non esse.

Aristot.

II.

Quoniam vero ad rationem potentiae passivae requiratur carentia actus, & aptitudo ad illum, verti tamen in dubium potest, utrum potentia passiva contra actum distincta latius pateat, ita ut non requiratur ex parte eius prioritas temporis respectu actus, sed sit satis prioritas naturae. Pars negans probatur: quoniam quotiescunque est potentia passiva, debet esse aliquid in potentia ad actum, ad quem est illa potentia: cum vero adest actus nihil est in potentia ad ipsum, sed est actu per ipsum: aer enim perfusus luce non est in potentia, ut sit lucidus, sed est actu lucidus. Idem confirmatur ex eo, quod possibile dictum à potentia passiva habet pro aequipollentibus non necesse esse, & non impossibile esse: nam per non impossibile importatur aptitudo ut sit, per non necesse aptitudo ut non sit, & consequenter indifferentia ad esse, ac non esse.

III.

S. Thom.

Nihilominus oppositum est dicendum cum Diu. Thom. quaest. vn. de spiritu art. 1. ubi in omni forma creata, etiam Angelica, ponit potentiam passivam ad esse, & subdit eam potentiam non esse separabilem ab actu, sed quam suus actus semper comitatur. Probat, quoniam ex subiecto, & proprietatibus necessarijs est compositio per accidens: in omni autem compositione, ut infra dicam in tractat. de simplicitate, intercedit ratio potentiae, & actus: atque adeo subiectum compositioe proprietatis habet rationem potentiae, cum tamen illam semper habeat coniunctam necessario: ergo ad rationem

potentiae passivae contradiuita ab actu non requiritur, ut tempore antecedat actum. Praeterea quidquid distinguitur ab actu secundum suam formam consideratum vel est potentia respectu illius, vel impotentia: omnis natura praecedens proprietates annexas sibi necessario distinguitur suapte natura ab actu: non est impotentia comparatione ipsarum, ut patet: ergo potentia non solum activa, quatenus illas ex se effundit, sed etiam passiva, quatenus recipit. Maior propositio constat, quoniam res distincta ab actu non est formaliter ipse actus: vel ergo habet ad illum habitudinem repugnantiae, & sic dici potest impotentia, vel aptitudinis, & sic est potentia destruens naturam actus puri, in quo non est nisi actus, ubi autem est potentia, saltem in priori naturae, est aliquid aliud ab actu. Denique ad rationem potentiae activae sat est prioritas naturae inter potentiam, & actum: ergo etiam ad rationem potentiae passivae eadem sufficit. Vtrumque patet, si fingamus solem, & aerem absque intermedio obstaculo fuisse simul creatos: nam in primo instanti creationis sol illuminaret, & aer illuminaretur: & in priore naturae eiusdem instantis absque prioritate temporis sol esset in potentia activa ad illuminandum, aer autem in passiva. Idem constat in caelo, posita sententia, quae asserit illud corruptibile, & compositum ex materia, & forma: nam materia est vere potentia opposita actui, & nihilominus est necessario copulata formae, nec eam tempore antecedit.

IV.

Ad rationem contrariam respondetur, sicut non quidquid est actu, est actus, quoniam homo est actu sapiens per sapientiam, nec tamen est sapientia, ita non quidquid est actu desinere esse potentiam: haec enim solum excluditur per actum: atque adeo fieri posse, ut res, quae est actu per aliquam formam, sit potentia ad ipsam, quae admodum materia prima est actu vivens per animam, & tamen secundum se considerata est potentia respectu illius. Hoc posito respondeo, ex usu Philosophorum non dici aliquid in potentia respectu formae, secundum quam est actu: quandoquidem esse in potentia importat negationem actualitatis, quam confert actus. At potentia in recto secundum se abstrahit ab actu, & eius absentia: & potest cum utroque cohaerere: dummodo ipsa non sit actu, sed per illum formata, vel formabilis: ita ut considerata praecise secundum suam rationem formalem actum non includat, sit tamen capax eius: quemadmodum ergo Philosophus lib.

phus lib. 9. Metaphys. text. 12. de hac materia loquens distinguit actum ab eo, quod est actu per ipsum, quoniam, inquit, *homo non est albedo, sed album*. Ita quotiescunque id, quod est actu, nec est ipse actus, sed ab eo distinguitur, & habet respectu eius prioritatem secundum esse naturæ, necessario habet rationem potentie oppositæ actu. Ad confirmationem respondeo possibile usurpatum à Philosopho in æquipollentibus modalibus non esse dictum à potentia passivæ, sed à sola aptitudine essendi, siue necessario, siue contingenter: æquè enim vere dicitur eo sensu possibile est hominem esse animal, ac possibile est hominem sedere, vt videre est apud Fonsæc. in inlitt. dialect. li. 3. cap. 1.

Ex præmissis constat potentiam passivam ab actu contra diuisam latissime summi pro omni eo, quod habet, vel est aptitudo ad formam à se distinctam ex natura rei, & non inclusam in sua ratione formali intrinseca, ita vero sumptim diuiditur in realem, & obiectiuam realis est, quæ supponit aliquam entitatem, seu potius, quæ nititur entitate actu existente, qualis est potentia aeris, vt illuminetur, de qua locutus est Diuus Thomas, quæstione de spiritali creatura artic. 1. cum dixit, nullam potentiam esse posse sine actu: obiectiuam, quæ non fundatur in aliqua existente, sed solum in esse obiecto rei, quæ dicitur possibilis in ordine ad potentiam actiuam agentis, quod potest rem de nihilo traducere ad actum. Hæc posterior est tantum potentia ad esse, quomodo creaturæ antequam Deus orbem conderet, erant in potentia obiectiuam, quoniam extra primam causam non erat vlla res, aut subiectum, cui potentialitas ipsarum ad esse innitatur. Prior autem bifariam diuiditur, quædam enim est ad corruptionem in priuatiuas dispositiones, vt calidum est in potentia, vt fiat frigidum, quædam vero est ad rei perfectionem: seu potius quædam est ad aliquod esse, quædam ad non esse: hæc rursus vel est ad non esse simpliciter, qualis est in omni creatura subordinata omnipotentie diuinæ: qua sicut res tractatæ sunt de nihilo ad esse, ita ex ipso redigi iterum possunt in nihil, vel ad non esse. Unde quid, verbi gratia, homo sanus est in potentia ad non esse sanum, aer lucidus ad tenebras.

VI. Explicata ratione potentie, sequitur vt dicam de actu. Cum vero Aristotel. lib. 9. Metaphys. text. 11. describit per negationem potentie, est autem actus, inquit, *rem existere, non ita quemadmodum dicimus pote-*

state: Exempli causa habens scientiam habitualement est potentia sciens, non tamen actu, cum vero obiecta, quorum habet scientiam habitualement, actu speculatur, est actu sciens; sed actum in abstracto sumptum possumus describere in hunc modum: *actus est forma, qua aliquid est actu, & formaliter*. Dicitur forma, quoniam, sicut potentia proprie pertinet ad subiectum, cui est ratio recipiendi formas, ita actus proprie se habet ex parte formæ, & ideo Philosophus lib. 9. Metaphys. text. 17. inquit, *forma actus est*: nam sicut forma, quatenus forma non actuatur, sed actuatur, non accipit esse, sed confert: vt notat Diu. Bonauent. in 3. d. 36. quæstion. 6. ad penult. argumentum, ita proprium est actus, vt per illum res sint actu, ipse vero se ipso, & non alio sit actu: verbi causa, luce est aer lucidus, homo sapientia sapiens, ipsa vero lux se ipsa est lux, non vero alio à se distincto, nec sapientia est sapientia per aliquid aliud, sed per semetipsam. Additur autem, *qua aliquid est actu, & formaliter*, non quidem ita vt semper opus sit ad rationem actus, vt sit aliquid per modum subiecti distinctum ab ipso actu, verum vt sit aliquid subsistens, quod sit formaliter per actum, siue distinguatur ex natura rei ab ipso actu, siue non: repugnat enim esse actum, quin sit ens actu. Dicitur est, vt sit actu ad excludendum ea, quibus res sunt in potentia, exempli causa: aer per rationem diaphani est quidem actu transparentis, non tamen lucidus, sed solum in potentia, & ideo perspicuitas non est actus lucentis. Additur autem, *& formaliter*, quoniam dupliciter res est actu per aliquam formam, nempe efficienter, vel formaliter: ad rationem vero formæ, quæ dicitur esse actus entis in actu, non sat est, vt res sit actu per illam efficienter, sed formaliter vt patet in homine, qui est actu intelligens per intellectum, non tamen formaliter, quasi per formam ipsam intelligendi, sed efficienter, quasi per potentiam vitalem actiuam, quæ est principium elicitiuum intellectionis: & ita non intellectus, sed intellectio est actus intelligentis, quatenus intelligens est.

Diuiditur autem actus in purum & mixtum. Mixtus est, cui admiscetur aliqd potentie, purus, qui ab omni labe potentialitatis immanis est. Itaque ad rationem actus mixti sat est quicquid; tenuissima ratio potentialitatis ex his, quas superius numeravi, siue sit solū obiectiuam, siue obiectiuam, siue Physicam, siue Logicam. Nā tamen Philosoph. li. 11. Met. c. 10. asserat formas ipsas, secundum quas

subiecta

Aristot.

Bonauent.

VII.

subiecta mutantur, non mutari, ex quo videtur sequi esse ab omni potentialitatis sece immunes, quoniam ibi non est mutabilitas, neque ratio potentia. Intelligitamen debet de Physica mutatione, siue motu, qui dicitur actus entis, & supponit existentiam eius, quod mutatur. Non vero de quavis mutatione, quae est transitus inter terminos contradictorios: nam hoc modo non solum subiecta ipsa mutantur, sed etiam forma, & actus, secundum quos subiecta mutantur: transcunt. n. de esse ad non esse, aut de non esse ad esse, non quidem distincta mutatione ab ea, qua subiecta mutantur, sed eadem: Porro actus purus, aut est secundum quid, & in aliquo genere, verbi gratia, in genere substantiae, aut est actus purus simpliciter, & in omni genere, quod caret omni prorsus potentia passiva ad esse: & huius propria ratio indagatur.

VIII.

Definiri itaque potest actus purus in hunc modum, est forma non informans, neque formabilis, seu potius actualitas formae: definitur vero per formam, quoniam, ut docet Auerr. in paraphrasi metaph. tractat. 3. titul. de potentia & actu, sicut potentia est consequens materiae, & velut umbra ipsius: ita quoque actus est consequens formae, & umbra ipsius, quod est verum saltem nostro modo intelligendi, nam actus dicitur per modum verbi, formae autem per modum quiescentis, verbi gratia, essentia est forma ipsius esse, lux forma ipsius lucere, esse vero est actus essentiae, & lucere lucis. Nam sola lux, aut essentia, si abstrahat ab ipso lucere vel esse, non est actus simpliciter, sed forma ipsius. Additum vero est quod forma non sit informans, quoniam haec licet non sit in potentia ad aliud esse formae partialis, est tamen quodammodo in potentia ad esse formale totius, quod est perfectius ipso esse cuiusvis partis: qua de causa Philosophus libr. 2. phys. text. 31. & alibi dixit partes habere rationem materiae respectu totius, hoc vero respectu illarum habere rationem formae, & ita forma informans, quae est forma partis, nunquam est in ultima actualitate: atque adeo non est actus purus, quia habet rationem potentiae, namque, ut docet Auerr. ubi proxime, omnia illa, quae interiacent inter primam materiam, siue subiectum, & actum ultimum, sunt mista ex potentia & actu. Denique additum est, *neque formabilis*, quoniam quamvis forma non sit informans, sed subsistens, si tamen sit adhuc formabilis per aliam formam, non est actus purus: quidquid enim formabile est, habet in-

Auerroes.

Aristot.

Auerroes.

formitatem & potentiam ad esse accipiendum a forma, qua formabilis est: omnis enim forma dat esse, ut constat ex cap. praeced. ideoque quod est formabile, est in potentia ad esse formale, qui est effectus formae, atque adeo non est actus purus.

Quaerit aliquis utrum ad rationem actus puri fiat sit immunitas ab omni potentialitate, an vero requiratur praeterea aliud, Scot. in 1. d. 3. quaestio. 2. requirit praeterea, ut sit immunis ab omni priuatione, siue negatione actus: nam quemadmodum pura lux est immunis ab omni ratione tenebrarum, & non est lux pura, quae caret aliquo gradu lucis, quamvis cum ea non misceatur aliqua alia entitas positiva, sed tantum carentia perfectioris gradus lucis: ita non est actus purus, qui caret aliquo gradu actualitatis. Quae videtur sententia Auerrois in paraphrasi. Metaphys. tractat. tert. titul. de actu: nam cum tradidisset duplex genus priuationis, alterum cum est priuatio formae aptae in esse subiecto, alterum cum est ablatio rei ab eo, quod est aptum reperiri in alio, subdit, *secundum talem priuationem comprehenditur actus in rebus aeternis*, quasi dicat rationem actus in perpetuis excludere etiam hoc genus priuationis.

Haec sententia Scoti materialiter quidem est vera, non autem formaliter, etenim actus purus habet omnem modum actualitatis: verum eius ratio non consistit formaliter in habendo omnem rationem actualitatis, sed in habendo actualitatem sine mistura illius potentialitatis; quamvis enim prius sit entitas, quam priuatio, & ideo infinitas diuinae actualitatis sit ratio & fundamentum, cur non sit in potentia passiva. Nihilominus actum purum intelligimus cum est actus sine mistura potentiae, quemadmodum vinum purum sine mistura aquae, calorem purum sine mistura frigoris, & formaliter loquendo prior est in subiecto potentia ad formam, quam priuatio ipsius: quandoquidem in definitione priuationis intelligitur potentia, cum dicitur *in subiecto apto*, & ideo quicunque negat potentiam, potest etiam priuationem proprie dictam, haec enim sola opponitur actui puro, & ita non est opus ad rationem actus puri expresse dicere, ut non habeat priuationem, quoniam exclusa potentia, simul excluditur priuatio. Nec fundamentum Scoti valet, nam lux remissa, non propterea primo ac per se definit esse pura, quia est permixta priuationi, sed potentialitati, nisi enim esset in potentia, ad maiorem perfectionem & intensiorem esset ultimo

actuata,

IX.

Scotus.

Auerroes.

X.

actuata, & non amplius actuabilis in ratione lucis, quia vero cum hac potentia coniunctus est aliquis modus priuationis, etiam ex priuatione colligitur non esse puram lucem, non tamen per se primo, si obijcias, etiam si per impossibile esset res aliqua carens omni potentia, & nihilominus carens etiam nonnullis perfectionibus. simpliciter, quarum non esset capax, eiusmodi rem non fore actum purum simpliciter, hic enim claudit omnem perfectionem: ergo ad rationem actus puri non fat est carere potentialitate, sed requiritur preterea, ut non adsit vlla priuatio. Respondeo, sicut in ea re non esset propria priuatio, sed late sumpta, ita esse modum aliquem potentiae, non secundum propriam speciem, sed secundum illud genus, ratione cuius conuenit priuatio, & ita semper cuius priuationi subternitur aliquis modus potentiae passiuae, cuius negatione definit actus. Auctoritas Auerr. non est ad institutum Scoti. Ut vero hoc pateat, considerari debet institutum Auerr. eo loco, erat autem explicare naturam actus, definierat autem illum in hunc modum: *actus est quando res existit, non eo modo, quo dicitur, quod est in potentia*, & quoniam actum diffiniebatur per priuationem potentiae, poterat aliquis dubitare, quomodo in perpetuis, in quibus non est priuatio, debeat summi actus per oppositionem, siue priuationem potentiae: & ideo tradit duplicem modum priuationis, scilicet proprie, & improprie dicitur: Et tunc subdit verba allegata in argumento. Cuius sensus non est is, qui in argumento inducitur, manifeste enim repugnat textui, aliud enim est dicere, ratio actus in perpetuis excludit omnem priuationem, etiam improprie, quod vult Scotus, aliud vero, secundum priuationem improprie dicitur comprehenditur actus in rebus aeternis, quod ait Auerr. hoc enim potius exigit hanc priuationem ad rationem eius actus, quem excludit, sensus itaque est, in perpetuis non potest innotescere ratio actus per priuationem potentiae proprie dicitur, quoniam tunc illa essent capacia potentiae passiuae, quod est falsum: sed comprehendendi debet per improprie priuationem potentiae, ita ut aeterna non ideo dicantur actus, quoniam carent potentia, cuius ipsa sunt capacia, sed quia carent potentia, quae reperitur in temporalibus, quia enim non sunt instar horum in potentia ad actum, ideo sunt actu.

Deus est actus purus.

CAPVT XI.

Explicata ratione potentiae & actus, explicandum est, utrum & quomodo in Deo locum habeant. Non esse vero Deum actum purum probari potest primo, quoniam Philosophus, & Auerr. lib. 9. met. initio omnia decem rerum genera distingui dicunt per actum & potentiam, ita ut quandoque sint in actu, quandoque in potentia, inter quae numerant actionem, secundum quam substantia modo est potentia, modo actu agens: haec autem vicissitudo secundum agere, ac non agere cernitur in Deo: ergo quemadmodum est actu agens per actionem, ita prius quam agat est agens potentia, & consequenter non est actus purus. Secundo in Deo est aliquid, quod non sit actus, ergo non est actus purus. Patet consequentia, quoniam actus purus non est aliud, quam actus. Antecedens ostenditur, quoniam actus & forma idem sunt, sed non quidquid est in Deo est forma: ergo neque actus. Assumptio probatur, quoniam relationes diuinae non sunt formae: namque ut ait D. Tho. 1. p. q. 3. ar. 2. ad secundum, & colligitur ex Paul. ad Philip. *Qui cum in forma Dei esset, in Deo est vna forma tantum: si vero relationes essent formae, non vna tantum esset, sed quatuor.* Tertio in Deo est priuatio multarum formarum, atque adeo actu; nam singulae formae sunt actus. At vero purus actus continet formaliter omnem rationem actus, sicut pura lux omnem rationem lucis, non enim lux pura est, cui aliqua ex parte miscetur tenebrae.

Dico primum, potentia actiua conuenit Deo, neque habet repugnantiam cum actu puro. Primum constat, quoniam Deus, ut demonstratum est supra, est prima causa efficiens, haec autem necessario vendicat agendi vim, in qua consistit potentia actiua. Secundum ostenditur, quoniam actus purus solum includit omnem actualitatem essendi in se, non vero extrinsecam subiecto, non enim ex eo, quod res agit extra se, perfectior est, quam si non ageret: itaque ut ait D. Tho. 1. p. q. 25. ar. 1. ad 1. potentia actiua non contradiuiditur ab actu essendi, & ideo per se loquendo actus, quem respicit, non necessario est esse agētis, sed acti. Quod est intelligendum de potentia actiua, quatenus actiua est: nam, si coincidat cum passiuua, ex ea parte habet imperfectionem, cuiusmodi sunt potentiae elicitiuae operationum immanentium, respectu quarum ha-

I.

Aristot.
Auer.S. Thom.
ad Phil. 2.

II.

S. Thom.

bent rationem potentia passiva. Ex quo patet rationem potentia præcisè non repugnare cum actu puro: & proinde ex eo, quod Deus habeat omnipotentiam, nõ deficere à ratione actus puri, quandoquidem operationes à dextra, quæ sunt actus omnipotentia, non sunt vlllo modo esse ipsius Dei, sed actus ab eo procedentes extrinsecus cum denominantes. Quamuis autè non desint aliqua obiectiones, contra prædicta: tamen, quia hic non agitur ex instituto de potentia activa, sed de passiva, illas interim omitto proprijs locis explicandas. Sicut autem Deo convenit potentia activa, ita repugnat ratio actus respondentis eidem: quoniam actus omnis potentia activa est vere effectus ipsius, in Deum autem nõ cadit ratio effectus. Præterea, quoniam potentia activa Dei habet pro obiecto creaturas, repugnat autem Deum, vel aliquid eius esse creaturam: quare fieri nequit, ut in Deo sint proprie actus potentia activa.

III.

Priusquam vero dicam, an Deus sit actus purus, oportet observare discrimen inter formam & actum: nam quamvis forma, & actus interdum coincidere videantur, atq; idè dicat Arist. lib. 9. Met. tex. 17. formam esse actum, q; idem docet D. Tho. q. vn. de spir. creat. ar. 1. ad 1. & alij, & ratio est, quoniam actus est id, quo aliquid est, per formam vero res sunt: Tamen quoniam perfecta ratio actus cõsistit in ipso esse, & forma in abstracto significatè non importat esse, quoniam sicut autore Avicen. 5. Met. equitas est tantum equitas, & abstrahit ab esse, & non esse, & omni eo, quod nõ est intrinsece cù rationi eius formali, ita quoque se habent humanitas, lux, sapientia, & ceteræ formæ in abstracto significatæ: quæ de causa quamvis comparatæ ad ea, quæ ipsis constituuntur inesse, habeant rationem actus, simpliciter tamen in se nõ sunt actus quandoquidè nõ sunt ipsum esse, quo præcipue consistit ratio actus, & ita ut notat Henr. in sum. ar. 28. q. 6. forma se habet per modum habitus quiescētis, actus per modum fluxus, siue motus emanantis à forma, & idè forma significatur per nomina in abstracto, actus vero per verba, ut se habet lux & lucere, essentia & esse, sapientia & sapere: & quoniam in formis cum subiecto concretis non est proprium esse ipsarum, sed subsistentis sub illis, ut fusè probat D. Tho. q. vn. de spir. creat. ar. 1. idcirco formæ ipsæ non sunt proprie & completè actus: hic enim præter formam includit cõiunctionem cum subiecto, non enim sapientia ipsa inherens est sapere, sed sapere est habere sapientiam, qui est actus sapientia,

vt formæ, non vt subiecti. At si forma esset separata, nec potentialis ad esse, non solum esset forma intrinseca actui, sed esset ipse actus, verbi gratia, lux separata esset ipsum lucere, quia actualitas, siue esse ipsius non alij, sed luci adesset. Quod indicavit Arist. lib. 8. Met. tex. 16. cū dixit, si qua forma est sine materia, statim est ens, & vnum, & non est ei alia causa, vt sit ens, quia scilicet vt explicat D. Tho. q. vn. de spir. art. 1. ad 3. se ipsa formaliter absque adminiculo alterius est actus, atque adeo tunc esset forma & actus: ad cuius rationem intrinsecam pertinet ipsum esse actuale, & hoc proprie addit supra rationem formæ.

Dico secundum, Deus est actus purus. Id ex instituto probant Henr. in sum. artic. 28. q. 6. & Abulens. q. 8. in ca. 28. Deut. non est opus singulos doctores scholasticos referre, quia id passim asserunt: plura Philosophorū testimonia in huius rei cõfirmationem asserit Carpentarius digressionè 3. in ca. 9. Alcinor. ostenditur primo ex modo loquendi Patrū, qui frequenter aiunt Deū esse id, quod est, quomodo loquendi utitur Rupert. libr. 1. in Exod. cap. 14. Richard. de sancto Victore lib. 2. de Trinit. cap. 17. Quidquid, inquit, in summo bono est, vere & summe vnum est, nec ibi aliud, & aliud esse potest, sed idem ipsum est totum quod est, idem repetit cap. 19. in fine, & ca. 20. initio. Boetius libr. de Trinit. & vnitæ Dei ad sym. Divina, inquit, substantia sine materia forma est, atque idè vnum, & est id, quod est, reliqua enim non sunt id, quod sunt: quo loco nomine materia non intelligit solam veram materiam: siquidem Angeli non habent veram materiam: & tamen de sententia Boetij non sunt id, quod sunt, vt patet ex illis verbis, reliqua, nempe omnia præter Deum, non sunt id, quod sunt, intelligit itaque ens potentiale habens similitudinem cum potentialitate materia, hoc enim non est quod est: nam per id, quod est, intelligit Boetius totum quod est, vt ex verbis sequentibus, vnumquodque enim habet esse suum ex his, ex quibus est, id est, ex partibus suis, & est hoc atque hoc, id est partes sue coniunctæ, sed hoc, vel hoc singulariter, vt cum homo tenens consistet ex anima & corpore, corpus & anima est, non vel corpus, vel anima, igitur in parte non est id, quod est, quod vero non est ex hoc, atque hoc, sed tantum est hoc; Ex quo discursu constat hominem, quia non est anima, vel corpus seorsim sumpta, non esse quod est, nempe rotum quod est. Nec vero audiendus est Gilbert. in commentarijs eius Gilbert. ius loci contendens hominem vere dici corpus, & animam, & Boet. solum velle, vt quid-

Aristot.
S. Thom.

Avicen.

Henricus.

S. Thom.

Aristot.

S. Thom.

IV.

Henricus.

Abulens.

Carpentarius.

Rupert.

Richard.

Boet.

e-Gilbert.

vt quidditas hominis, non sit adæquate corpus, vel anima: Etenim Boet. ex eo probat hominem non esse totum quod est, quia ad eius esse pertinent anima, & corpus, & tamen ipse non est anima, nec item corpus si seorsim prædicentur. Cum itaque solus Deus dicitur esse, quod est, quoniam est forma sine materia, nomine materiæ intelligitur omne ens potentiale capax alterius actus, vt bene explicat Gilbert. ibidem idcirco docens naturam diuinam vocari à Boetio formam sine materia, quoniam nec est in materia, nec ipsa potest esse subiectum illius alterius formæ: & cōsequenter est actus purus. Itaque eum Patres dicunt Deum esse quod est, vel totum quod est, satis significante esse totum actum, & actum absque vlla mixtione potentialitatis. Idem sumitur ex alia loquendi forma, quam vsurpant ijdem Patres, dicunt enim in Deo idem esse, quod est, & quo est. Ita loquitur Gilbert. in libr. 1. Boetij, de Trinitate. §. Sed hæc nihil, inquiens, quo ipse sit habet, nisi singularem, simplicemque essentiam, ea namque, & est, & Deus est, item cum aiunt Deum esse omnia se ipso, vel per semetipsum, quos retuli capit. 8. numer. 8. & 10. Nam vbi cumque interuenit mixtio actus, & potentiæ, distinguitur quod est, & quo est: ens enim potentiale non est actu se ipso, nihil enim est potentia ad se sub eo modo, ac ratione, qua est actu: alioquin nõ differret esse actu, & esse potentia: est ergo in potentia vel ad se sub alia ratione, aut dispositione, vel ad aliud à se: atque adeo ens potentiale, non est actu se ipso: Deus vero est se ipso Deus, sapiens, iustus, & quicquid est: ergo est actus purus. Hoc ipsum indicant Patres referendi tract. 4. cap. 4. in fine, qui dicunt solum Deum esse simpliciter incorporeum, & immaterialem: nam cum materia sit pura potentia, omnia, quæ habent rationem potentiæ passiuæ, & subiecti, licet verè spiritualia sint, & expertia materiæ Physicæ, dici interdum solent materia, vt ait Diuus Thomas citata quæst. de spirit. ar. 1.

Probatur deinde ratione, primo quoniam Deus, vt pater ex capit. 10. est forma non informans, nec formata, aut formabilis: in hoc autem consistit ratio actus puri. Vnde Patres pro illa assertionem citati hanc eandem confirmant; Secundo, quoniam nihil est potentia respectu eorum, quæ includit in essentia, vel eorum à quibus impossibile est, vt actuetur: Deus autem includit in sua essentia perfectiones omnes simpliciter: impossibile autem est vt a-

Gillij commen. Theol.

ctuetur ab vlla forma habente annexam imperfectionem: ergo nullo modo est in potentia. Maior propositio quoad posteriorem partem est euidens, nam impossibilitas tollit possibilitatem, & consequenter potentiam, quæ nequit esse sine illa. Quoad primam vero ostenditur, quoniam semper in actu mixto ratio actus præcedit rationem potentiæ, hæc enim in illo fundatur: at nulla res præcedit ea, ex quibus essentialiter constituitur: ideoque respectu ipsorum non est potentia. Responderi potest, etsi nihil sit potentia ad ea, quæ essentialiter includit, fieri tamen posse, vt eadem inter se habeant rationem actus, & potentiæ: nam homo essentialiter includit corpus, & animam, ad quæ non est in potentia: & tamen corpus est in potentia respectu animæ: quod sufficit, vt homo non sit actus purus etiam secundum essentialia: Et ita non recte colligitur Deum esse actum purum ex eo, quod essentialiter includat omnem perfectionem simpliciter. Verum solutio non est adæquata, nam si perfectiones simpliciter essentialiter includat in essentia diuina essent inftar earum, quæ includuntur in creatura, cum distinctione, dependentia, & causalitate, qualis reperitur inter materiam, & formam, tunc ex inclusione essentiali minime sequeretur ratio actus puri, at quando nulla est distinctio, dependentia, & causalitas, vt reuera non est in diuinis, ex inclusione recte sequitur pura actualitas; & confirmatur, quoniam rationes essentielles coeunt in vnum præcedunt ipsum, & consequenter, si inter se habent rationem potentiæ, & actus ad existentiam constituti ex illis, necesse est vt præcedat causa actiua, quæ passiuam reducat ad actum: impossibile est autem, vt ante Deum sit vlla potentia actiua: ergo repugnat rationes eius essentielles habere mutuo rationem actus, & potentiæ. Tertio ens primum non potest villo modo habere vllam potentialitatem: Deus est ens primum: ergo expertis potentialitatis. Maior propositio patet, quoniam inter actum, & potentiam, est ordo prioris, ac posterioris, ita vt respectu eiusdem sit prior potentia, quam actus, vt docet Philosophus libr. prim. de celo text. 132. prius enim est potentia ad esse, quam esse: nam prius est vita in potentia in semine, quam sit actu in planta: absolute vero sit prior actus, quam potentia: nam hæc dicit ordinem essentialem ad potentiam actiuam, à qua existente actu reducuntur ad actum: & ita ante ipsum semen præcessit aliquid actu viuens, à

Aristot.

R r 2

quo de-

quo definitum est: ex quibus sequitur id, quod aliquo modo est in potentia, vel includit potentiam, non esse primum ens, nam si est in potentia, præcedat oportet aliud ens actu, à quo traducatur de potentia ad actum: si includit potentiam, cum ea supponat aliud ens actu, & sit prior includente, fieri nequit, ut hoc sit primum ens.

VI.

Hoc ipsum constat discurrendo per singula genera, & modos potentie passivæ, non enim in Deo est potentia obiectiva, quoniam non potest non esse: non realis, quoniam non admittit priuationem proprie dictam, quæ necessario illâ comitatur: non obediens, quoniam non est vlla causa superior, cui subordinetur: non naturalis, quoniam est perfectus in omnibus sibi debitis ex natura, non supernaturalis, quoniam ipse est summa essentia, ac natura, supra quam nihil est, ad quod possit eleuari: non Physica, quoniam est spiritualis, & incapax formæ Physicæ; non Metaphysica, quoniam est ipsum esse per essentiam, & consequenter nõ est actu per vllam formam à se distinctam: sed totum, quod est, à se ipso, & se ipso formaliter est, ut superius ostendi: nihil autem quod est potentia, est à se ipso, vel se ipso formaliter: sed vel causaliter, & formaliter simul ab alio, sicut aqua est calida causaliter ab igne, formaliter à calore: vel saltè causaliter ab alio, ut existentia creaturæ à Deo. Ex quo patet Deum non solum esse simpliciter actu, & nullo modo in potetia: sed esse ipsum met actum purum, ac syncerum ab omni etiam minima potetialitatis labe immunem. Deniq;, ut supra ostendi, Deus est ipsum esse per essentiam, ipsi vero esse nil admisceri potest: ergo Deus est actus absq; vlla permissione potentie. Assumptio asseritur à Boetio lib. de hebdom. vbi, quamuis concedat ipsum, quod est, posse habere aliquid admistum, negat tamè ipsi esse posse aliquid aliud admisceri. Ratio vero est, quoniam ipsum esse est vltima actualitas, quæ formari, aut perfici amplius nequit vlla noua actualitate: quemadmodum enim differentie vltimæ non admittunt additamentum in eodem genere: & ideo species specialissimæ diuidi vterius nequeunt in alias species, ita etiam vltima actualitas actuari amplius nequit. Et in hoc consistit præcipuum discrimen inter Deum & creaturas quoad rationem actus puri: ut enim recte docet D. Thomas q. vn. de spiritali creatura art. i. Nulla forma, aut natura creata, quantumcumq; spiritalis, & simplex, eo peruenit, ut sit suum esse: & ideo, quâuis nõ sit in po-

Boet.

S. Thom.

tetia passiva ad alias formas à se distinctas, necessario est in potentia ad proprium esse, cum quo non necessario cõiuncta est: quapropter non est purus actus: Deus autem non solum non est in potentia ad vllam formam, secundum quam sit, sed nec ad ipsum esse: hoc enim est de eius essentia, non solum quatenus substantia est, sed quatenus est sapientia, iustitia, & deniq; omnia, quæcumque est: non enim in eo est aliud subsistens, & forma, qua subsistit, nec aliud forma, & esse per formam, sed est ipsum actuale esse omnium perfectionum simpliciter. Et hoc intelligunt Doctores, cum Deum vocant actum purum.

VII.

Ad primum respondeo, quando Philosophus, & eius cõment. distinguunt decem genera per potentiam & actum, sumere ealate, nempe potentiam pro activa, vel passiva, & actum prout est actus essendi, vel operandi: ex carentia vero actus, prout est actio ad extra, non inducitur potentia passiva, neq; violatur synceritas actus puri. Ad secundum negandum est antecedens, & ad eius probationem neganda est assumptio, nam relationes diuinæ vere sunt actus, non tamen distincti ab essentia: nam actus, ut dixi, consideratur secundum id, quod res est in se, & ad se: & ideo, cum relationes quoad hoc conueniant in essentia, quâuis ipsæ sint quatuor, non tamen proinde sunt quatuor actus, aut formæ: nisi quis abutendo vocabulis, dicat esse quatuor actus, aut formas relatiuas. Ad tertium dicendum est solam priuationem proprie dictam supponere potentiam, & dissoluere rationem actus puri: non autem priuationem improprie dictam, nisi sit negatio perfectionis simpliciter, quæ longe abest à Deitate: negatio vero cuiusvis alterius formæ non opponitur actui puro, nam de ratione eius non est, ut sit quomodocumq; omnis actus possibilis reperiri in vno sine mixture potentie, quales sunt ij, quos Deus vendicat, non vero alij, quorum habet priuationem improprie dictam: nam ij, ut dicurrenti patebit, permitti sunt plurimæ imperfectionibus, & alij alios mutuo excludunt: & ideo potius differant, quam perficiunt rationem actus puri: contra vero ipsorum negatio illam indicat, & commendat.

Ratio

Ratio constituens per se primo, & completè essentiam in ratione essentia non est intellectio diuina.

CAPVT XII.

I.

HAenus egi de ijs, quæ pertinent intrinsece ad essentiam Dei; superest explicandum quodnam ex illis vltimò, & completè constituat essentiam in ratione essentia. Nonnulli recentiores censent intellectiōem actualem: fundamentum est: quoniam natura diuina formaliter, & essentialiter est viuens in determinato gradu vitæ, nempe perfectissimo, qui est gradus vitæ intellectualis: nam, quæ essentialiter vendicant gradum aliquem sub ratione communi, vendicare debent determinatū modum illius: quemadmodum itaque natura omnis creata intellectualis formaliter constituitur in propria specie secundum differentiam intellectualem, ita, licet Deus non sit in genere, aut specie, aut per differentiam constituatur, tamen nostro intelligendi modo constitui debet in sua propria ratione formali & essentiali: non est alia prior, aut formaliō ratio essentialis, quæ gradus vitæ intellectualis. Hoc tamen differt inter creaturas ac Deum, quod Deus est intellectualis per essentiam, atque adeo ipsummet intelligere: creaturæ vero sunt intellectuales per participationem: & ideo non sunt ipsa actualitas intellectiōis, sed dicuntur intellectuales per habitudinem ad illam, tanquam propria eius subiecta: at diuina natura est intellectualis per perfectam intellectiōis actualitatem, nõ autem per habitudinem ad ipsam: ideo nõ nihil est, quod sit substantialiter viuens ex habitudine ad intellectiōem diuinam, sed per eam Deus primo constituitur in ratione substantiæ viuētis. Hac sententia tripotissimum continentur: primum est vitam intellectualem, esse quodam modo primam, ac per se rationem essentialem constitutiūam essentia diuina in ratione essentia, seu formæ substantialis. secundum est huiusmodi rationem nõ accipi secundum gradum aliquem, siue rationem intellectualitatis radicali, hoc est, nõ sub esse nostro modo intelligendi gradum aliquem perfectionis substantialis, à quo secundum rationem concipiatur emanare intellectio diuina, nec potentialis respondentis potentia nostræ intellectiua: ex quibus tandem infertur tertium, scilicet

Gillij commen. Theol.

intellectiōem ipsam sub ratione actuali esse rationem per se primo constitutiūam essentia in ratione essentia. De secundo nõ est hic agendi locus, dicitur autem secunda parte, in li. de vita Dei: duo alia hic expendenda.

II.

Primum ostendunt in primis, quoniam homo ideo dicitur conditus ad imaginem, & similitudinem Dei, quia est natura intellectualis. Ad rationem vero imaginis requiritur similitudo secundum speciem, vel saltem secundum rationem propriam speciei: ergo ratio nostro modo constituens Deum in proprio esse substantiali est vita intellectualis. Maior propositio habetur ex Diuo Augustin. lib. 83. quæstionum, q. 51. ad med. & li. 14. de Trinitate capit. 8. ad initium, quo loco gradum intellectiūum vocat principale hominis, & in ipso docet esse imaginem Dei, nõ quia sit eiusdem naturæ cum Deo, sed quia natura nostra in eo quo nihil habet melius, hoc est in ratione intellectiōis est imago naturæ diuinæ, qua nulla melior, idem docet Diuus Thomas 1. p. q. 33. art. 3. & q. 93. art. 2. & lib. 4. contra Gentes, cap. 42. quibus etiam locis asserit id, quod in minore assumitur, maximè qu. 93. vbi docet similitudinem speciei attendi secundum vltimam differentiam, ex eoque colligit naturam intellectualem esse imaginem Dei, ex quo eius discursu constat mentem ipsius esse, quod gradus intellectualitatis sit quasi vltima differentia constituens essentiam diuinam, quod etiam docet Caietan. ibidem, Capreolus in 1. d. 3. q. 2. art. 1. ad tertium, Durand. in 2. d. 16. q. 1. num. 5. Lyran. in illud Psal. 17. *Viuat Dominus.* Secundò inter gradus substantiales Deo conuenientes nullus est suapte natura perfectior gradu vitæ intellectualis, nullus magis remotus ab vniuersalitate, ac indeterminatione: nullus in singulari suapte natura prior cæteris, nullum supponens, & ab omnib. suppositus: quod autem huiusmodi est, habet rationem gradus per se primo constitutiūam naturæ secundum propriam rationem, ac speciem: nam per determinationem præfertur gradibus indeterminatis, per prioritatem proprietatibus aduenientibus naturæ constitutæ in suo esse substantiali: quare essentia diuina in ratione essentia per se primo constituitur gradu vitæ. Maior quoad rationem perfectionis est per se nota, nam quamuis in Deo nõ sit diuersitas, aut inæqualitas in perfectionibus essentialibus, tamen nostro modo intelligendi, quatenus concipiuntur sub ratione communi analogica possunt concipi sub virtuali diuer-

Augustin.

S. Thom.

Caietan.

Capreolus.

Durand.

Lyran.

Rr 3

litate

Aristot.

S. Thom.

fitate perfectionis quoad rationes formales. Et ob hanc causam, quoniam actio intellectus est perfectissima omnium, Aristot. li. 12. Metaph. t. 39. docet beatitudinem Dei consistere in ipsius intelligentione, idemque probat D. Tho. 1. p. q. 26. ar. 2. itaque gradus intellectualis evidenter est excellentior omni alio vitæ, aut essendi gradu: est vero magis remotus ab indeterminatione, & vniuersalitate, quam ratio substantiæ, ac vitæ: si vero comparatur cum voluntate, & eius actibus, itaque cum omnipotentia, & alijs, supponit ab ipsi se nihil supponere. Denique ceteræ perfectiones diuinæ reducuntur ad ipsi gradum vitæ intellectualis, is vero ad nullum reuocatur: non enim Deo ideo intelligit, quia vult, aut quia est omnipotens: sed hæc, & similia conueniunt ipsi, quia est ipsi intelligere actualiter: is autem est gradus per se primo constitutus essentia, cuius non est alia ratio prior, propter quod, ipse vero est ratio, & quasi radix reliquorum à priori.

III.

Tertium dictum probatur quoniam intelligentio diuina est de essentia naturæ diuinæ formaliter: & hæc supponit ceteras perfectiones essentielles, & post ipsam nulla omnino intelligitur, sed solum perfectiones aliarum per modum proprietatum: ergo est ratio essentialis nostro intelligendi modo per se primo constituens essentiam diuinam in esse huius naturæ. Primam partem huius discursus ostendunt autoritate, ac ratione. In primis multa accumulatur testimonia scholasticorum, philosophorum, & patrum, quibus asserunt intelligentiam actualem esse de ratione intrinseca Deitatis. Deinde probant ratione ex primo, & secundo dicto. Si enim natura diuina est essentialiter intellectiua non secundum rationem radicalis, aut potentialis intellectualitatis, erit secundum rationem actualis intelligentionis: præterea, quia maxima perfectio est Deum esse beatum essentialiter, & non solum identice: cum ergo beatitudo consistat in actuali visione ipsius Dei, intelligentio actualis erit de essentia illius: Secunda pars facile probatur, in primis enim intelligentio diuina includit essentialiter ipsam existentiam à se, quæ est veluti transcendens, & de essentia cuiuscunque perfectionis diuinæ: hæc autem eo ipso, quod est existentia à se, includit existentiam per se, ac proinde rationem substantiæ & substantiæ spiritualis: quia, ut sic, est fundamentum negationis corporis, & dependentiæ ab eodem: & denique cum ex se fit vita intellectualis, & non per modum principij intellectiui, sed intelligentionis actualis, eo ipso est quidquid est de essentia diuinæ naturæ. Tertia pars ostenditur, quoniam discurrendo per gradus

substantiales nobis notos nullus, qui in Deum cadat, est posterior gradu vitæ intellectualis, nam intellectualitas, quæ in nobis est quodammodo contractiua intellectualitatis analogice communis nobis & Angelis, non cadit in Deum, atque ita vltimus quasi gradus substantialis Deo prius per nullum alium determinatus est intellectualitas actualis. Ex ea vero tanquam radice intelligitur procedere tanquam proprietate perfectio voluntatis diuinæ, & ceteræ, quæ actualiter intelligentionem consequuntur. Hanc etiam opinionem ex eo verum esse contendunt, quoniam ea posita facile, & expedite redditur ratio, cur verbi diuini processio, non autem Spiritus S. sit generatio, quia scilicet natura diuina communicatur verbo per modum sapientiæ, quæ est ipsa ratio formalis essentia diuinæ, spiritui autem sancto per modum amoris, qui est perfectio attributalis nostro intelligendi modo posterior essentia, ut essentia est.

IV.

Huius opinionis Autores diuersimode opinantur de ratione intrinseca essentia diuinæ. Alij enim dicunt vendicare essentialiter omnes perfectiones diuinas absolutas: alij vero, qui congruentius loquuntur, negant. Et primi quidem non videntur sibi consistere, nam concipi nullo modo potest essentia per se primo specificæ, & complete constitui per aliquam rationem formalem exclusiui alij, quæ sunt etiam intrinseca: at si ceteræ perfectiones sunt de intrinseca ratione essentia diuinæ, repugnat omnino, ut ipsi non intellectus constituantur complete essentia in suo esse: at vero in eo priore, quo intelligitur actualitas intelligentionis diuinæ, nondum intelligitur actualitas volitionis, & ceterarum perfectionum, quæ consequuntur: ergo fieri nequit, ut per se primo constituantur essentia in ratione huius naturæ per intelligentionem: vel, si hoc conceditur, necessario negandum est perfectiones alias intrinsece pertinere ad rationem essentia, ut essentia est. Quod si dicant, ut res vera dicunt, intelligentionem ipsam intrinsece vendicare perfectiones alias, atque adeo eas hoc ipso, quo essentia diuina dicitur constitui in ratione essentia per intelligentionem actualem, non excludi ab ipsa intrinseca constitutione essentia, fateantur, esse est non solum rationem intelligentionis, sed ceterarum quoque perfectionum: onum singulariter constituere hanc essentia in ratione essentia, & proinde inter eas illam habendam esse loco vltimæ differentia, si ita loqui fas est, quæ nostro intelligendi modo vltima concipitur: ex pluribus enim rationibus formalibus intrinsecis illa merito dici potest complete, & per se constituere essentia in sua ratione formalis, quæ vltimo concipitur illi conuenire: quandoquidem cum ipsa sit de essentia, & si reliquæ

intelli-

intelligentur ad esse, quamdiu ipsa non intelligitur, concipi nequit essentia integra, atque perfecta in suo esse, ea vero intellecta statim concipitur, quoniam ad sunt omnia, que sunt de ratione illius. Si rursus respondeatur, perfectiones oēs contineri in actuali intellectione per modum ipsius, hoc est secundum esse intellectione, non expeditur difficultas: nam vel continentur secundum esse formale, & obiectivum ipsarum, vel tantum secundum esse intellectum: si priori modo, sunt posteriores intellectione, quam supponunt secundum esse proprium, ac formale ipsarum, formalis enim ratio volitionis nostro intelligendi modo posterior est intellectione: si vero posteriore, ipsarum secundum suum esse formale, non pertinet intrinsicè ad essentiam, sed solum secundum esse representatum, & intellectum, quod est omnino idè ratione cum esse ipsius intellectione, atque ita repugnat omnino, ut perfectiones oēs diuinæ sint de intrinsicè ratione formali essentiarum diuinæ, & nihilominus intellectio sit vltima, & quasi completa ratio constituens essentiam in ratione essentiarum.

Præquam satisfiat quæstioni, oportet statuere in quonam consistat ratio differentiarum, seu quasi differentiarum essentialis per se primo constituentis vltimo aliquam essentiam, quantum vero ex creatis colligi potest, tres potissimum condiciones exigit, prima est, ut conueniat per se primo, & quatenus ipsum, secunda ut formaliter, & non solum idè includat omnia, que intrinsicè vendicat essentia constituta, quatenus hæc est vltima, ut sit perfectissima ratio essentiarum constitutarum. Quæ oēs euidenter constant ex Philosophia: nam, quæ non conueniunt alicui, quatenus ipsum, vel conueniunt per accidens, & ita pertinere nequeunt ad intrinsicè constitutionem essentiarum, vel sunt cum alijs communia, & competunt ratione gradus superioris, & sic constituere nequeunt essentiam, secundum quod est hæc, & à cæteris omnibus distincta: vel ratione inferiorum, & sine his intelligitur complete constituta essentia communior: quare necesse est, vna essentia constituens conueniat constituto per se primo, & quatenus ipsum. Secunda constat, quando quidem non potest intelligi essentia vltima constituta, nisi ea omnia, quæ sunt de ratione eius formalis intrinsicè intelligatur eidè formaliter, atque intrinsicè inesse: atque ad eod, nisi differentia includat formaliter ea, quæ essentia vendicat in quantum ipsa, non poterit intelligi constituta in suo esse: Vltima etiam constat, quoniam differentiarum, quo magis particulares, eo magis actuales, & perfectiores sunt: semper enim in creatis differentiarum se-

habent per modum actus respectu graduum superiorum, quod determinat, & per modum causæ, atque principij respectu proprietatum, quæ fluunt à subiecto: & idcirco sunt his, & illis perfectiores.

Hoc posito dico. Vita diuina intellectualis neque secundum gradum vitæ substantialis, neque secundum rationem intellectione est differentia vltimo, & complete constitutiva essentiarum diuinæ. Loquor vero de essentia secundum se, non vero pro ut nostro modo intelligendi concipitur virtute distincta ab attributis, & prior illis. Quæ assertio ita explicata est de mente omnium Scholasticorum, quos retuli cap. 6. n. 6. assertivum omnia attributa esse de ratione quidditativa Deitatis, vnde quando aliquando dicunt specialiter intellectione esse de essentia Deitatis, alia attributa nostro intelligendi modo posteriora non excludunt, imò sæpè expressè includunt. Idem iudicium est de Patribus, quamuis enim sæpè dicant sapientiam, & intellectione esse de essentia diuinitatis, idem tamen, ut videre est cap. 8. sæpè docent omnia, quæ de Deo dicuntur esse de illius essentia, & plerique idem docent specialiter de magnitudine, bonitate, sanctitate, voluntate, potestate, fortitudine, iustitia, & similibus attributis: quæ tamen oppositæ sententiæ auctores censent non pertinere ad rationem vltimo constitutivam Deitatis, sed esse illa posteriora. Ostenditur autè primò ratione, quoniam in vnica illa entitate, & ratione formali adæquate, quam nomine essentiarum diuinæ intendimus significare; & ab Apostolo Paulo ad Philipp. 2. dicitur *forma Dei*, à Theologis natura diuina, non est vllus ordo prioritatis, aut dignitatis secundum rem: sed est vnica actualitas, vna forma infinite perfecta per modum vnionis includens perfectiones omnes simpliciter: ita ut singulis nominibus perfectionum absolutarum significemus eandem ipsam rationem formalem inadæquate tamen, & ita secundum se non magis conuenit Deo vna, quam alia: & non magis constituitur vna, quam alia, complete tamen, & vltimo ex nulla per se seorsim sumpta: sed ex vnica ratione completa ex omnibus coalescente. Et hoc est maxime mirabile in natura diuina, quod ratio ipsius propria, & secundum quod ipsum non determinat solum vnū genus rerum, Verbi gratia substantiam, vitæ, intellectualitatem ad suam peculiarè essentiam, sed genera omnia perfectionum simpliciter, verbi gratia intellectione, volitionem, potentiam actiuam, & similia, quæ omnia vnica illa ratione Deitatis determinantur ad constituendam naturam Dei. Et ita non

VI.

Ad Philip. 2.

oportet exquirere particularem aliquam rationem virtute distinctam à cæteris, ultimo constitutens Deitatem, namque ratio ultimo constituens determinat omnia prædicata communia essentialia: at verbi gratia, propria ratio intellectiōis diuinæ determinat quidem intellectiōem in communi, non tamen iustitiam, misericordiam & alia prædicata essentialia: ergo non est ratio ultimo constituens.

VII.

Idem suadetur ex defectu primæ, & secundæ proprietatis differentiæ per se primo constitutentis. Defectu primæ, quoniam etsi re ipsa non sit vlla prioritas inter diuinas perfectiones, tamen quia auctores oppositæ sententiæ ex virtuali sumunt argumenta, etiam ratio intellectualitatis substantialis est virtute prior ratione intellectiōis. Nec soluitur si dicatur ratione vitæ substantialis esse commune Deo cū alijs rebus: nā etiam intellectiō communis est: & que modū intellectiōis diuinæ non est communis, ita neque vitæ intellectualis diuinæ substantialis. Non item si dicatur vitæ intellectualis Dei esse idem, ac intellectiōem: nā si sit sermo de identitate ex natura rei, etiam volitio est idē cum eadē vitæ substantiali, virtute autē non minus distinguitur ab ea intellectiō, quā volitio, vt suo loco ostendam: si ergo ratione distinctiōis virtualis volitio dicitur posterior vitæ substantiali nostro modo intelligēdi, etiam intellectiō dicitur: & ita non conuenit ipsi prima ratio differentiæ primo constitutentis. Ex defectu vero secundæ, tamen intellectualitas substantialis, quā intellectiō ipsa non possunt esse differentiæ per se primo constitutentiæ, quoniam neutra includit intrinsecè omnia, quæ per se primo, & quatenus ipsum cōueniunt Deo essentialiter, vt enim cap. 6. ostēsum est, omnis omnino perfectiō absoluta est de intrinseca, & essentiali ratione Dei: intellectiō vero diuinæ non includit omnē perfectiōem absolutam: quare nequit esse differentiæ ultimo constitutentiæ Deitatis: si quis autē dicat oēs includi intellectiōem, cōcedat oportet oēs etiam includi quauis alia perfectiōe diuinæ, & ita ex hac parte non minus cetera, quā intellectiō erunt primo constitutentiæ. Præterea in ipsorum sententiā perfectiones cetera sunt posteriores intellectiōem: nihil aut posterius includitur essentialiter in priore. Si respondeant de ratione differentiæ ultimo constitutentis non esse, vt includat omnia essentialia: nā rationale non includit animal, est de essentia hominis, non satisfaciunt: nā differentiæ ultimo constitutentiæ non opus est, vt includat omnia essentialia, sed ea, quæ cōueniunt cōstituto quatenus ipsum:

hec, n. non aliud habentur, quā ex ipso primo constitutente: at Deo essentialiter, & quatenus ipsum cōuenit iustitia, misericordia, omnipotentia, & pleraque alia perfectiones, quæ oēs in Deo habet aliquid proprium, & essentialia, quo distinguitur à perfectionibus creatis: ergo secundū id, quo Deus per eas distinguitur à creatis, cōtineri debet in gradu essentiali per se primo constitutente naturā diuinā: non cōtinētur autē in intellectiōem, vt ab eis virtute distinguitur, vt auctores oppositæ sententiæ fatentur, & ostendam tractatu sequente, ergo ea non est ratio per se primo adæquatē constitutentiua Deitatis.

Ad primum, quo suadebatur primum dictū, respondetur, ad rationē imaginis non requiri perfectā similitudinē in omnibus, quæ per se primo sunt de ratione obiecti imaginis: alioquin homo non esset imago Dei, cū careat innumeris perfectionibus Deo essentialibus: sed sat esse, vt habeat similitudinē secundū rationē formæ propriæ etiam inadæquate, quo pacto effigies solius figuræ externæ dicuntur imagines hominū, licet non sint similes, quoad præcipuam rationē hominis. Et hoc modo dicitur homo imago Dei, quoniam habet similitudinē ad Deum secundum gradū intellectualitatis, qui nostro modo intelligēdi, si non ex toto & adæquate, ex parte tamē cōplet essentiā diuinam. Neque vero hæc similitudo consistit in gradu intellectualitatis, vt præcisè dicit ordinē ad actualē intellectiōem, vt in argumento supponitur, sed quatenus est substantia intellectualis cōstans intellectu & voluntate, hæc enim ingreditur etiā rationē imaginis, imò Damasc. lib. 2. de fide, c. Damasien. 12. Bernard. ferm. 1. de Annunciat. & tract. Bernard. de libero arbit. & alij in potestate liberi arbitrij, quod formaliter in voluntate consistit, rationē imaginis constituunt. Et ita non opus est ad singulas auctoritates respondere, sat est responsio communis dicendo rationē imaginis, quæ cōpetit homini respectu Dei, consistere in similitudine secundū gradū intellectualitatis adæquate sumptū, quomodo non cōtinētiā intellectiōem, sed etiā volitioem, qui in Deo, si non ex toto, ex parte tamē est differentiæ constitutentiua essentialis. Pro solutione secundæ notādū, prioritate inter aliqua prædicata essentialia cōsiderari, vel secundū rationē vniuersalitatis, vel secundum rationē suppositionis inter ea ipsa, quæ per se primo cōueniunt eisdem speciei, vel indiuiduo: exempli causa in homine via vniuersalitatis prior est ratio substantiæ, quam vitæ, & ratio vitæ, quam ratio sensitui, & hæc prior quam rationalitas, via autem suppositionis prius est cor-

VIII.

est corpus humanum secundum solam rationem corporis, quam anima: quæ est actus corporis organici, & tamen vtriusque ratio per se primo, atque intrinsecè pertinet ad differentiam constitutivam hominis: nec ex eo, quod secundum aliquem modum prioritatis ratio corporis supponatur ab anima, sequitur corpus humanum esse differentiam adæquatè, & ultimo constitutivam hominis: hoc posito quidquid sit de ratione perfectionis de quo dicam cap. 15. ostendens ipsum esse perfectius esse, quàm vivere, & quodvis aliud esse determinatum, negandum est nullum gradum substantialem Dei esse magis remotum ab vniuersalitate, ac indeterminatione: nam, licet sola ratio substantiæ, ac vitæ secundum rationem communem sit magis vniuersalis, tamen perfectio substantialis immensitatis, æternitatis, omnipotentis, ac voluntatis diuinæ, quæ repugnant cum vniuersalitate & indeterminatione, ac gradus intellectualis, quatenus præcisè respicit perfectionem intellectiois. Et ita constat prioritate vniuersalitatis, quæ tollit rationem vltimæ differentis, nõ omnia esse priora gradu intellectiuo. Si vero loquamur de prioritate suppositionis, ipse quidem est prior gradu volitiui, sed hæc prioritas, vt ex dictis constat, nõ est satis ad rationem vltimæ differentis, quæ ea cõsatur etiã intrinsecè ex ijs, quæ sunt eodè modo posteriora. Cùm vero obijcitur voluntatem & omnipotentiam habere se per modum proprietatum, & idcirco intellecto gradu substantiali intellectualitatis, non superesse aliquid aliud nostro modo intelligendi intrinsecum essentis, responderi debet perfectionem voluntatis, & quamuis aliam nõ minus pertinere intrinsecè, & essentialiter ad gradum substantialem proprium essentis diuinæ secundum se sumptæ, quã intellectiois, siue sapientiam. Si vero loquamur de essentia prout à nobis cõcipitur virtute distincta ab attributis, & prior illis, nõ minus habet rationem attributi intellectiois, quã volitio, & ita quoad hoc nõ est diuersitas. Ad vltimū respondeo ex natura rei nõ esse rationem propter quid vllius perfectioris diuinæ, nostro autè modo intelligedi etiam ipsum intelligere actuale habere rationem prioris, cur Deus sit ipsum intelligere actuale.

IX.

Primam partem argumenti, quo suadetur tertium dictum, facili cõcedo, neque ad eam suadendam opus erat longa probatione. Ex eo vero, quod intellectio sit de essentia, nõ sequitur vt sit per se primo cõstitutiva ipsius: nam etiam aliæ perfectiones sunt de essentia, & à Patribus similiter dicitur idè

esse singula ipsorum, quod essentia: nec tamen proinde sunt per se primo cõstitutivæ illius. Secunda, & tertia eiusdè antecedentis pars est absolute neganda: quandoquidè perfectio substantialis volitionis diuinæ, quatenus ipse est, non continetur formaliter, aut supponitur ab intellectuione. Ad probationem vero, vt omittã plures in ea cõsequetias inuolui minimè aptas, respondeo tamen prædicata essentialia Deo quædam cõcipi secundum rationem communem, quædam secundum rationem particularem: & priora quidè nostro modo intelligendi dici posse contineri in ratione intellectiois, verbi gratia, quod sit ens substantiale, viuens, intellectuale: non tamen secundum omnem rationem, qua hæc prædicata conueniunt Deo, sed inadæquatè solum quatenus identificantur intellectuioni: posteriora vero non contineri formaliter, sed solum identicè: nã intellectio non est formaliter, & intrinsecè ipsum esse substantiale immensitatis, æternitatis, & volitionis diuinæ, quod est de intrinseca ratione essentis. Vt autem ratio aliqua dicatur per se primo, & ultimo constitutiva essentis, non sat est, vt contineat, vel supponat gradus superiores inadæquatè: sed omninò requiritur, vt ipsos supponat, vel contineat adæquatè, & in super rationem omnem particularem per se primo pertinentem intrinsecè ad essentiam, qua ratione anima rationalis inadæquatè cõtinet gradus oēs essentialis hominis, quatenus ex ipsa sumuntur, qui tamen suo modo desumuntur ex materia, quatenus est capax formæ, & proinde sola anima secundum se non est ratio formalis adæquata constituens intrinsecè essentiam humanitatis, sed ipsa simul cum corpore. Ad probationem quartæ respondeo, etsi in creaturis non occurreret alius gradus substantialis, qui secundum rationem communem analogicam sit formaliter in Deo, cõtractior & perfectior gradu intellectualitatis, tamen in Deo vel hunc ipsum latius patere, quã in creaturis, & intelligi multiplici ratione distinctum: vel dari alium posteriorè virtute distinctum impossibilem creaturis: ratio discriminis est, quoniã in creaturis gradus intellectualitatis substantialis non extenditur ad perfectiones aliorum prædicamentorum, in Deo vero maximè: nam vt ait Boëtius lib. *Boëtius.* i. de Trinitate, cetera prædicamenta ad Deum translata substantia sunt, & idcirco vel gradus intellectualitatis substantialis in Deo vendicat etiam intrinsecè esse substantiale volitionis diuinæ, & tunc eiusmodi gradus, quatenus præcisè continet intellectuionem actualem, nõ est vltima ratio

essentia-

essentialis naturæ diuinæ: vel concedi debent duo gradus substantialis, ac essentialis Deo virtute distincti, nempe substantialitas intellectualis respondens perfectioni substantiali creaturæ spiritualis, & substantialitas voluntatis, ac bonitatis diuinæ. Et cum hic secundum rationem sit posterior illo, non poterit ille per se solus habere rationem rationis formalis per se primo constituentis vltimo essentiam in ratione essentia; Cum vero obijcitur voluntatem intelligi procedere ab intellectu inlar proprietatis, respondeo voluntatem, aut quamuis aliam perfectionem diuinam, quatenus substantia est, non concipi per modum proprietatis, sed per modum rationis substantialis, & essentialis in adæquatæ: quatenus vero sumitur vt perfectio adueniens essentia, concipi quasi proprietatem radicatum in essentia interuentu intellectiois, quæ concipitur vt prima proprietatis essentia diuinæ, quatenus est substantia intellectualis. Vltima ratio prima specie conciliare videtur probabilitatem opinioni contrariæ: verum non est hic locus ipsam ex professo declarandi, sed in materia de Trinitate. Sat mihi est quod in re tam graui sit nona, nec ab antiquis tradita, quia scilicet existimant naturam diuinam essentialiter includere non solum intellectioem, sed omnes alias perfectiones.

Infinitudo, prout distinguitur ab alijs attributis, non est ratio vltimo constitutiua Deitatis.

CAPVT XIII.

I.
Toletan.
Argentin.

Anselm.

Damasen.

Richard.
Vitor.

TOletan. quæst. 6. prolog. art. 2. conclusionem 3. & Argent. quæst. 1. existimant infinitatem esse de per se primo conceptu quidditatiuo Deitatis, ita vt sola hac intellecta, & circumscripta quauis alia perfectione, intelligatur ratio Deitatis. Tolet. probat in primis auctoritate Anselmi in prologo, cap. 2. & 3. dicentis Deum esse id, quo maius cogitari non potest, item Damasceni lib. 1. cap. 1. explicantis responsum Dei ad Moysen, Exod. 3. *Ego sum, qui sum*, vbi de ipso esse Dei loquens, *totum*, inquit, *in se comprehendens velut quoddam pelagus substantia infinita*, itemque Richardi lib. 2. de Trinit. c. 5. 6. & 7. in quo concludit his verbis, *iam de superiorib. habuimus, & pro certo habemus, quod substantia diuina non sit aliud aliquid quam immensitas sua*. Ex quoru dictis Tolet. infert infinitatem esse ipsam rationem formalem propriam, & quidditati-

uam Dei. Deinde probat ratione primo, quoniam Deitas se ipsa formaliter est perfectissima, non est autem præcisa infinitate, ea vero solum intellecta maxime: ergo infinitas est de per se prima ratione quiddatiua Deitatis. Assumptio constat, quoniam infinitas amplectitur omnem aliam perfectionem, atque adeo ea posita nihil deerit diuinitati, sublata vero manet imperfecta, atque finita: Confirmata autem, quoniam natura diuina concepta secundum propriam rationem formalem, qua per se primo constituitur in esse essentia, vel est finita, vel infinita, vel neutra. Primum, ac tertium non debet admitti, si detur secundum, habetur intentum: ergo, &c. Non esse admittendum primum ostendit: tum quia Deus non esset id, quo maius cogitari non potest: nam quouis ente finito secundum rationes formales, maius aliquid excogitari potest: tum quia non esset incomprehensibilis creaturæ, omne enim finitum comprehendi potest: Addit Argent. quoniam aliis daretur aliqua ratio formalis nobilior ratione formali intrinseca Dei, nimirum ipsa ratio infinitatis, quæ in ratione perfectionis est nobilior. Non posse vero dari tertium probat quoniam, sicut se habet ens vniuersaliter sumptum ad finitum & infinitum, ita conceptus entis vniuersaliter sumpti ad conceptum finitum, vel infinitum: repugnat autem dari ens aliquod in particulari, quod non sit finitum, vel infinitum: ergo similiter repugnat dari conceptum determinatum, qui non sit finitus, vel infinitus. Secundo id, quod se ipso formaliter circumscriptis omnibus, quæ non sunt ipsum, continet perfectiones infinitas, se ipso formaliter est infinitum: atque adeo infinitas est de per se prima ratione formali ipsius: essentia vero diuina ita se habet: ergo probatur assumptio, quoniam essentia diuina continet formaliter perfectiones infinitas producibiles ab omni potentia. Ratio est, quoniam continet eas virtualiter primo, id vero est non dependere ab alio in continendo, ita vt secundum solam rationem formalem præcisis cæteris continet, & nihil ex alijs habeat vnde continendi, nisi ratione primo: ergo debet formaliter continere perfectiones infinitas, atque adeo esse formaliter infinita. Tertio perfectiones attributales sunt infinitæ ratione identitatis, quam habent cum essentia, vt probat Argent. vbi supra, quoniam sapientia Dei non est infinita in quantum sapientia, alioquin omnis sapientia esset infinita: ergo essentia se ipsa formaliter est infinita, patet consequentia, quoniam nihil est infinitum ratione eius.

quod

quod non est se ipso formaliter infinitum. Denique illud est primum in ratione formali, atque intrinseca naturæ diuinæ, ad quod ultimo terminatur progressus demonstratiuus à posteriori, hic enim incipit ab ultimis effectibus sensu, atque experientia notioribus, tandemque per causas intermedias ascendens finitur reperta prima causa, quæ est notior suapte natura: atqui in progressu demonstratiuo ex creaturis ad Deum cessat indagatio, reperto ente infinito: in eo conquiscit intellectus, non vero in quocunque alio diuino attributo, hoc igitur est prima ratio, ac forma substantialis Dei.

II. Infinitas vel sumi potest negatiuè, vel positiuè: si negatiuè sumatur, planum est non pertinere intrinsecè ad essentiam, & consequenter non esse rationem per se primo constitutiua illius. Si positiuè sumatur, est controuersia: sed enim hoc modo sumpta vel consideratur materialiter pro omni prorsus perfectione diuina, quæ denominatur infinita, vel formaliter pro ipsa ratione infinitatis, prout est modus quidam efficiens omnes perfectiones diuinas: quemadmodum si concipiamus in magnitudine creata finitatem, vel infinitatem, inueniemus aliquid substans alterutri, Verbi gratia denarium finitati, multitudinem carentem termino infinitati, in quibus materiale finitudinis, vel infinitudinis est ipsa quantitas: formale vero est ipsa ratio illarum, quæ est modus quantitatis, & proprietates distinctiua illius: finitum enim, vel infinitum auctore Philosopho, lib. I. Physic. t. 15. & lib. 3. t. 24. est passio quantitatis. Si infinitas sumatur materialiter, continet adæquatè totam essentiam, ac perfectionem Dei, sed non magis vnã, quam aliam, & hoc modo nõ sumitur secundum suam rationem formalem, sed secundum rationem formalem omnium: quare non proinde dici debet infinitas esse ratio quidditatiua per se primo constituens essentiam: nam, vt cap. precedente supposui, ratio per se primo constitutiua essentiam debet formaliter includere omnia intrinseca pertinentia ad essentiam, in quãrum forma. Restat vero difficultas de ipsa infinitudine, formaliter sumpta, quatenus concipitur à nobis vt modus quantitatis diuinæ virtualis.

III. Hoc posito dico. Infinitudo sumpta formaliter, prout distinguitur ab alijs perfectionibus diuinis, non est ratio constituens per se primo essentiam diuinam. Fundamentum est, quoniam infinitudo sumpta formaliter non est forma, qua aliquid est simpliciter, sed secundum aliquem modum:

Deus autem est ens simpliciter, imò ipse quidditas, & essentia: ergo ratio per se primo constitutiua eius nõ est infinitas. Patet consequentia, quoniam ipsum quid est præcedit modum, quo est: ideoque ratio propria veræ, & perfectissimæ quidditatis nõ potest esse forma, qua aliquid secundum aliquem modum est, qualis est infinitas. Maior propositio ostenditur, quoniam licet in Deo propter summam eius actualitatem, & simplicitatem eadem sit essentia, quæ magnitudo, & infinitas, tamen magnitudo, & infinitas secundum proprias rationes formales virtute distinctas ab alijs perfectionibus, non dicunt per se ipsum quid, sed quantum, aut quomodo est. Idque perspicuum fit ex eo, quod infinitas addita cuius rationi formali non mutat ipsum quid, sed modificat: nam, si dicamus sapientiam infinitam, iustitiam infinitam, non mutatur ratio iustitiæ, aut sapientiæ: sed quanta sit vtriusque perfectio indicatur: at ratio quidditatiua per se primo constituens essentiam aliquam habet se tamquam vnitas: & sicut hæc addita cuius numero mutat eius speciem, ita illa cuiuscumque addatur, affert distinctam rationem quidditatiua ab ea, quæ præerat: & reponit rem in alia specie. Secundo suadet idem ex proprietatibus differentie per se primo constitutiue: quarum vna est, vt nihil prius illa competat rei quatenus ipsa est, altera vero, vt includat formaliter omnia, quæ hoc modo conueniunt. Vtraque vero desideratur in infinitate: prior quidem quoniam infinitas secundum distinctionem virtuales supponit vitam, sapientiam, iustitiam, & cæteras perfectiones, quæ infinitæ dicuntur, modus enim supponit id, quod modificat: posterior autem, quoniam modus nõ includit essentialiter rationem formalem eius, cuius est modus: est autem infinitas modus quidã vitæ, sapientiæ, iustitiæ, & cæterarum perfectionum diuinarum: ergo non includit eas formaliter: atque adeo nequit esse differentia per se primo adæquatè constituens diuinam essentiam.

IV. Auctoritates sanctorum Patrum in contrarium adductæ non conuincunt: solùm enim probant infinitatem sumptam pro ratione positiua esse de essentia, quod admitto: non tamen esse differentiam per se primo constitutiua, de quo est controuersia. Quin vero ex iisdem Patrum testimonijs ex æquo idem colligi potest de omnibus perfectionibus diuinis:

diuinis: si enim Deus non sit sapiens, iustus, misericors, & habuerit ceteras omnes, ac singulas perfectiones, non erit immensum pelagus essentiae, aut id, quo maius cogitari nequit: nec tamen proinde sequitur sapientiam, iustitiam, aut quamuis aliam perfectionem per se sumptam esse rationem formalem per se primo constitutiuam essentiae diuinæ.

V.

Primum argumentum, si vim habet, etiam probaret ceteras omnes perfectiones Dei, verbi gratia, sapientiam esse primam rationem: nam Deitas se ipsa formaliter est perfectissima, non est autem, si non sit formaliter, & intrinsecè sapiens: sicut ergo non probat de sapientia, ita neque de infinitate. In forma autè distinguenda est posterior pars assumptionis. Etenim infinitas, vt supra notauimus, aut sumi potest formaliter pro modo diuinæ magnitudinis, aut materialiter & cōnotatiuè pro ijs omnibus, quibus ille modus conuenit, si prior modo accipiatur, nō hoc ipso, quod ponitur, aut intelligitur infinitas, ponitur formaliter omnis perfectio simpliciter, sed tātum modus quidā interminatus, quo sensu neganda est secunda pars assumptionis; si vero posteriore sumatur, infinitate importatur omnis perfectio: & in hoc sensu concedenda est. Verūm ex ea sic posita non sequitur conclusio: nam ad rationem formalem per se primo constituentem, nō satis est vt importet omnia de connotato, aut in materiali significato; sed requiritur, vt includat in formali, quod non habet infinitas diuina, vt patet ex dictis. Ad probationem assumptionis respondetur eadem distinctione, dicendo infinitatē secundum suum formale significatum non includere omnē omnino perfectionem diuinam, sed solum ex connotato. Ad confirmationem respondeo essentiam diuinā secundū suam rationē formalem adæquatā esse infinitam, imò includere essentialiter, & intrinsecè infinitatem: ex eo tamen non sequitur eam esse rationē per se primo constitutiuam essentiae: quoniam eodē modo includuntur aliae perfectiones, quæ tamē nō sunt prima, & adæquata ratio cōstitutiuā. Et ita fat erat negare consequentiam. Verūm quia rationes, quibus probatur essentiam esse formaliter infinitam, eō tendunt, vt concedatur ipsam infinitatē esse rationē per se primo constituentem, respondendū est ad singulas. Ad primam respondetur, vt Deus sit incomprehensibilis, & id, quo maius cogitari nequit, non requiri, vt infinitas sit prima ratio eius cōstitutiuā, quemadmodum vt magnitudo, aut numerus sit tantus, quo

maior cogitari nō possit, nō est opus, vt infinitas ipsa sit ratio formalis ipsius cōstitutiuā, sed fat est si magnitudo, vel numerus sint eius rationis, vt infinitatem necessariō vendicent. Ad secundam, quæ est Argentinatis, responderetur primo quidē negādo sequelam: nam, cū essentia diuina includat intrinsecè infinitatem, licet hæc nō sit ratio per se primo illius constitutiuā, nō proinde erit nobilior, quam essentia: siquidē essentia non solum est infinitas, sed etiam sapientia, iustitia, & ceteræ omnes perfectiones formales, quas includit, infinitas autem præcisè sumpta est tantum infinitas: atque adeo nō erit perfectior ratio, quam essentia. Deinde responderetur in diuinis omnes perfectiones re ipsa esse æquales, vt docet Richard. de S. Victore, lib. I. de Trinit. cap. 18. quod si loquamur nostro intelligendi modo sumpta similitudine à creaturis, in quibus perfectiones simpliciter sunt aliae alijs præstantiores, infinitas præcisè sumpta nō est præstantior; quoniam excellentiam sumit à re, cuius est modus, verbi gratia lux finita adhuc esset præstantior infinita grauitate, & intellectus finitus excellentior potentia sensitua, etiam si hæc infinite intensā fingeretur. Et ita purus modus infinitatis secundum suum præcisum conceptum non est excellentior quauis alia perfectione; sed solum auget illam, cui additur, sub eadem tamen ratione formali. Ratio vero, qua suadetur rationem formalem essentiae non posse præscindi ab infinitate, solum concludit hanc pertinere ad rationem eius intrinsecam, non tamen esse rationem per se primo constituentem: nō enim omnis ratio, à qua essentia præscindi nequit, est per se primo constitutiuā illius, vt per se patet.

Ad secundum argumentum respondeo maiorem propositionem esse veram de infinitate materiali, non formali, vt patet in magnitudine infinita: nam ipsa seclusis omnibus, quæ non sunt ipsa, continet infinitas partes: per integritatē quippe suæ entitatis est materialiter infinita, nō tamen formaliter, quasi ratio formalis ipsius sit infinitas; hoc enim est falsum, siquidē est tātum modus ipsius. Et ita, quamuis essentia diuina circumscriptis omnibus, quæ nō sunt ipsa, contineat infinitas perfectiones ex vi illius principij, non sequitur eam esse formaliter, & intrinsecè infinitam: atque adeo non opus est soluere rationes quibus ostenditur ipsam continere perfectiones infinitas, quamuis non sint adeo firmæ. Quin vero, vt sæpè dixi, quamuis infinitas intrinsecè pertineat ad essentiam, non

VI.

nō proinde erit ratio per se primo constitutiva. Ad tertium respondeo perfectiones attributales dupliciter posse dici infinitas, scilicet absolute, & in omni genere, vel singulas in proprio: & priorem modū infinitatis habere ex identitate cum essentia, & secum inuicem: posteriorem ex se ipsis. Ad impugnationem verò huius respondeo negando consequentiam: nam eodem argumento probari posse essentiam non esse infinitam, quoniam alioquin omnis essentia esset infinita, quæ collectio est inepta, sicut ergo ad hoc respondebitur, quamuis essentia secundum rationem communem non sit infinita, tamen hanc essentiam, nempe diuinam, ex se ipsa vendicare infinitatem, similiter respondeo, quamuis sapientia, vt abstrahit à creatura & increata, non sit infinita, hanc tamen, nempe diuinam, ex sua propria ratione, quatenus sapientia est, habere infinitatem. Ad vltimum respondeo, si formaliter loquendum sit, discursum ex creaturis atque effectibus non terminari ad Deum sub ratione infiniti, sed sub ratione entis, quod habet ex se, atque independentem esse, & ita Diuus Augustinus lib. 8. de Ciuitate Dei cap. 6. proponens discursum Platonico- rum ex effectibus creatis, illum terminat ad notitiam entis à se, & incommutabilis, quia intellexerunt creaturas non posse esse nisi ab illo, qui verè, & ex se ipso incommutabiliter est. Et in fine cap. ait, *ibi esse rerum principium rectissime crediderunt, quod factum non esset, & ex quo facta cuncta essent.* Ecce philosophicus discursus ex creaturis terminatus ad Deum non sub ratione infiniti, sed eius, quod est ex se. Et meritò quidem: nam si demus ex creaturis cognosci aliquod infinitum, de quo nondum constet vtrum ex se, an verò ex alio sit, non quiescet intelligens, sed ulterius quæret, vtrum id sit ex se, an ex alio: nec erit finis huius discursus, donec agnoscat illud ex se, & non ex alio esse: contra verò si animus vilo discursu perueniat ad agnitionem vnius entis primi, quæ se ipso est, quamuis ignoret, an sit infinitum, non manebit ulterius sollicitus: si verò ulterius progredi velit indagando an sit infinitum, tum talis progressus non erit ab effectibus ad causas, sed ab vna ratione formali ipsius primi entis ad aliam.

Ipsū esse simpliciter est ratio per se primo constitutiva essentia diuina.

CAPVT XIV.

Inter alias perfectiones diuinas nulla se offert, quæ per se primo sit constitutiva essentia præter ipsum esse: quoniam reliquæ præcisè sumptæ non includunt omnia, quæ Deus, quatenus ipse, vendicat essentialiter, vt per se patet: sapientia enim sub ratione sapientia non includit iustitiā, misericordiam, omnipotentiam: neque hæc sub proprijs rationibus præcisè conceptæ includunt se mutuo. De solo esse potest dubitari: id verò non constituere essentiam per se primo censent iidem, qui affirmant de infinitate. Quæ positio suadetur primo, quoniam nihil posterius constituto potest esse ratio per se primo constitutiva illius: esse verò est posterius essentia: ergo non est ratio constitutiva. Assumptio ostenditur, quoniam actus omnis est posterior forma, cuius est actus, verbi gratia, lucere est posterius quàm lux, viuere quàm vita, sapere quàm sapientia. Sed vt ait Augustinus lib. 5. de Trinit. cap. 2. & Anselm. in Monologio cap. 5. ita se habet essentia ad esse, sicut lux ad lucere, viuere ad vitam, sapere ad sapientiam, ergo ipsum esse est posterius essentia. Et confirmatur, quoniam formæ habet ad actus rationem causæ formalis: omnis autè causa formalis est prior effectu formali. Quod si respondeatur in Deo non esse causam, aut effectum formalem, sed solum nostro concipiendi modo, non satis sit argumento: nam ratio intrinseca non potest accommodatè intelligi tanquàm effectus formalis constituti per ipsam, cum omnis causa formalis sit intrinseca effectui. Secunda ratio per se primo constituens debet esse propria: hoc est non communis, aut solum appropriata, formæ enim appropriatæ, quamuis aliquid cōferant ad dignoscendum propriam rationem subiecti, sicut attributum sapientia ad cognoscendam proprietatem verbi diuini, non tamen formaliter significat quod quid est subiecti: nec cōueniunt ei, quatenus ipsum: Ipsum verò esse commune est rebus omnibus, dicitur verò de Deo antonomastice & appropriatè, quia cōuenit illi per excellentiam in gradu perfectissimo: non ergo poterit esse propria & formalis ratio constitutiva essentia diuina. Maior propositio est per se nota, quoniam ratio constitutiva

I.

August.
Anselm.

Aristot.

determinat, & cōtrahit rationes alias communiores ad esse speciale, & id à quouis alio distinguit: per rationem verò communem, & solum appropriatam non fit contractio ad esse speciale: neque resultat distinctio ab alijs conuenientibus in eadē ratione communi: & hac de causa dixit Philosophus lib. 3. metaphys. tex. 10. & 11. ens non debere poni in definitione, quia per illud definitū à nullo distingueretur. Tercio ratio per se primo constitutua substantiæ continere debet vel formaliter, vel radicaliter cætera omnia, quæ per se dicuntur de constituto per talem formam: primum enim, quod alicui conuenit, est ratio cæterorum, quæ per se conueniunt: nam si nullam rationis habitudinem ad illa habeat, non est cur primū dicatur, ipsum verò esse neutro modo cætera continet: non formaliter, quoniam esse solum dicit actualitatem substantiæ, cætera verò alias perfectiones diuinas, quæ non includuntur formaliter in huiusmodi actualitate, non enim infinitas, æternitas, iustitia, aut sapientia sunt de conceptu formali actualitatis diuinæ substantiæ, deinde verò neque continet radicaliter, Deus enim ex eo, quod est actu, nō est sapiens, bonus, infinitus, æternus, nō apparet enim quomodo ipsum esse nudè consideratum possit esse radix perfectionum infinitarū, cum nudè sumptū in creaturis nulli proprietatis posituæ realis causa sit.

II.

In Deo propter omnimodam eius actualitatem & simplicitatem, non est aliud constituens & constitutum, neq; aliud ipsum esse, quo est, & quod est: sed est mera & perfecta vnitas. Nō item est in ipso differentia seu diuersitas, quoniam est simplicissima essentia eadē omninō ratione conueniens cum reliquis entibus, eadem ab illis dissentiens. Et ita cum rationem formalem inuestigamus, non querimus rationem aliquam præcisam in re, qua ens determinetur ad esse Dei, ita vt in ipso sit aliud ratio determinans, aliud ratio communis determinata. Sed quemadmodum in generibus summis, quæ inter se nō proprie differunt, sed sunt diuersa, querimus rationem aliquam formalem, seu modū essendi, quo sunt id, quod sunt in se, & ab alijs distincta, ita in Deo querimus quidnam sit id, quo primū est Deus, & distinguitur à creaturis, à quibus separatur per suam ppriam rationem formalem adæquatam. Hæc verò ratio, vt iam superius dixi, debet cōuenire constituto per illam ante omnem aliam particularem rationem, & debet includere omnia, quæ propriè, & in quātum ipsum conueniunt essentialiter constituto:

si enim altera ex his conditionibus desit, non erit adæquatè constitutua: Quoniam si aliquid per se pertinens ad essentiam constituti, in quantum ipsum, non includatur in particulari aliqua ratione, siue id sit prius, siue posterius, illa ratio non est adæquatè constitutua, posita enim ratione per se primo constitutua, eo ipso ponitur constitutum: quando verò desideratur aliquid ipsi essentialiter intrinsecum, non potest poni: ergò ratio constituens debet per se primo conuenire constituto in quantum ipsum, & includere omnia, quæ ita conueniunt.

Dico itaque ad quæstionem. Ipsum esse interminatum est ratio per se primo constituens naturam diuinam. Hæc est de mente Athanasij orat. contra idola satis post med. *Deus autem, inquit, qui est ipsa essentia, nullis partibus coalescit, quapropter & eius ratio ipsum esse est.* Ratio simpliciter dicta sumitur pro ea, qua aliquid constituitur vltimo in propria essentia: & hæc respectu Dei iuxta sententiam Athanasij est ipsum esse, idē docet Nicetas in scholijs ad orationem 32. Nazianzeni nu. 53. *Essentia, inquit, Dei ipsum eius esse est:* & Boet. lib. 1. de Trinit. vbi sic habet: *Deus verò hoc ipsum, quod est, Deus est, nec enim aliud est nisi quod est, ac per hoc ipsum Deus est.* Verba ipsa, per hoc ipsum, nō possunt aliter intelligi, nisi ad modum causæ formalis, quali dicat Deum esse formaliter Deum per hoc ipsum, quod est. Cū verò ait, *nec enim aliud est, nisi quod est,* significat quidquid illud sit, quod Deus est, contineri ipso esse, verbi gratia, si dicatur sapiens aut iustus esse, non aliud dicitur, quàm ipsum esse: quod commetator ipsius Gilbertus optime declarat lib. de hebdomad. in commentario ad septimam regulam: ait enim cæteras res non quidquid sunt, esse ipsum, quod sunt: nam homo vel Angelus est iustus, sapiens, potens, verū secundum hæc est aliquid, non tamen est ipsum quod est, quali ipsi, idem sit sapientem esse, quod esse, subdit, *ipse verò, nempe Deus, eodem, quo est, aliquid est.* Et post hoc ipsum exponens sic: *Est, si quis de eo, quod verè est simplex, dicat est, & ita dicat est aliquid, nullus intel. vere debet, quod secunda oratione predicauerit de ipso aliquid proprietate aliqua diuersum ab eo, quod predicauerat in prima.* Itaq; censet per alia nomina de Deo dicta nihil diuersum prædicari ab ipso esse, idque declarat exemplis, *nam si, inquit, dicatur pater est, aut filius, & spiritus sanctus est, & postea dicatur, pater est potens, filius est potens, spiritus est potens, nulla ratione intelligi debet aliud esse, quo est & aliud, quo potes est.* accedit Plotinus En-

III.

Athanasij.

Nicetas.

Boetius.

Gilbertus.

nead. 6.

head. 6. lib. 7. cap. 38. ubi ait esse significare ipsum quid est Deus. Ad idem facit communis modus loquendi Patrum, quos retuli cap. 8. cum aiunt, Deo idem est esse, ac magnum, sapientem aut iustum esse: & hoc ipso, quo est, esse magnum, iustum, potentem, quibus satis indicant, ipso esse contineri omnes omnino perfectiones Deo proprias & essentielles. Quod eleganter suo more docet Bernard. lib. 5. de consideratione cap. 6. *Si bonum, inquit, si magnum, si sapientem, vel quidquid tale de Deo dixeris, in hoc verbo insit auratur, quod est esse: nempe hoc est ei esse, quod hac omnia esse: si & centum alia addas, non recessisti ab esse: si ea dixeris nihil addidisti, si non dixeris nihil imminuisti.* Ex quibus verbis aperte deducitur assertio proposita. Illud, quod recurrit cum subiecto, & continet omnia, quæ conveniunt illi, quatenus ipsum est ratio per se primo constitutiva ipsius; de essentia Bernardi ita se habet ipsum esse, quoniam si cætera non important aliud ab ipso esse, si addita, vel detracta non addunt, vel imminuunt, profecto ipso esse continentur omnia, eo que posito cætera inuoluntur: Recurrere autem ipsum esse cum Deo constabit numero sequenti.

IV. Idem verò suadetur ratione, quoniam ipsum esse est primum inter omnia prædicata absoluta & essentialia, quæ conveniunt Deo, quatenus ipsum: & includit reliqua: ergo esse est ratio per se primo constitutiva. Consequentia patet ex conditionibus requisitis ad rationem per se primo constitutivam suprapositis. Antecedens vnum supponit, & asserit duo: supponit ipsum esse recurrere cum Deo: & asserit esse primum, quod inter cætera convenit: deinde verò omnia illa continere. Quæ tria eodem ordine sunt probanda. Primum ostenditur ex responso Dei ad Moysen eius nomen scire optantem, dixit enim Exod. 3. *Ego sum, qui sum;* ex quo sic ostenditur institutum, nomen proprium rei debet cum ipsa recurrere, proprium nomen Dei est, *qui est*: ergo ipsum esse cum Deo recurrit: quod argumentum indicat Thom. q. 2. de potentia ar. 1. ubi ipsum esse ait esse formam & naturam Dei, *qui est*, sumptum est à propria eius forma. Idem colligitur ex Divo Augustino de fide & symbol. cap. 4. agens enim de verbis illis Exodi, *Qui est misit me ad vos, de solo Deo,* inquit, *proprie dici potest hoc verbum,* idem docet lib. 5. de Trinitate, cap. 2. & lib. 2. de moribus Manich. cap. 1. Similiter loquuntur alij Patres citati c. 4. n. 7. qui etiam addunt creaturas Deo comparatas non esse: quod

non est intelligendum, quasi nullo modo sint, sunt enim accidentaliter, ac denominatiue: sed quia esse non convenit illis sicut Deo, nec eiusdem rationis cum eo, quod convenit Deo. Et confirmatur ratione, quoniam summa, atque ultima actualitas soli Deo convenit: hæc autem præcipue consistit in eo, ut ipsum esse, non accidentaliter, aut participatiue ab extrinseco, sed per essentiam illi conveniat: ergo ratio ipsius esse per essentiam soli Deo convenit: ex quo provenit, ut ipsum esse in abstracto de solo Deo prædicetur, quia est forma essentialis naturæ simplicis. Nec verò ex eo, quod res creatæ dicantur esse, idcirco ipsum esse delinet recipi cum essentia diuina, nam prædicatio denominatiua, & per participationem alicuius formæ, quævis extendatur ad plura subiecta, non impedit quo minus differentia ipsius essentialis conveniat per se primo, & quatenus ipsa, formæ eidem, verbi gratia, disgregatiuum visus, quod Philosophi usurpant loco differentie candoris, per se primo illi convenit, quamvis per denominationem prædicetur de subiectis participantibus candorem, quia scilicet de his denominatiue & accidentaliter dicitur, candori autem convenit essentialiter. Quamvis autem similitudo non sit omnino adæquata, quoniam idem omnino est disgregatiuum visus, quod convenit essentialiter candori, & accidentaliter subiectis, non tamen est idem esse, quod convenit Deo & creaturis: tamen quod attinet ad institutum, sufficiens est: nam si ex eo, quod idem prædicatum convenit duobus vniuersaliter, alteri accidentaliter, non tollitur, quo minus, quatenus essentialiter est, sit differentia specifica reciproca cum sua specie, multo minus erit impedimento, si convenit vni essentialiter, sit longè diuersum ab eo, quod convenit alijs accidentaliter, ut se res habet in Deo.

V. Secundum ostenditur: quoniam constitutio rei coniuncta est cum distinctione ab alijs: & proinde ratio, qua constitutum primo, & essentialiter distinguitur ab alijs, convenit prius, quam alia, quibus non primo distinguitur: atqui Deus ipso esse primo distinguitur à creaturis: ergo hoc ipso primo convenit. Assumptio patet inductione, nam per rationem vitæ distinguitur solum à non viventibus, per rationem spiritus solum à rebus corporeis, per rationem substantiæ à solis accidentibus, per rationem verò actus puri, siue ipsius esse actualis ab omni profus ente distinguitur. Si quis respondet etiam per alias perfectio

nes, verbi gratia simplicitatem, infinitatem, immensitatem, & similes distingui ab omni ente creato, nec tamen his nostro intelligendi modo constitui in ratione essentia, non soluit argumentum: quoniam perfectiones illae, & aliae similes sunt vel negationes, vel modi eius, quod est. Et consequenter supponunt ipsum *esse*, negatio enim nulli enti per se primo conuenit, sed ratione formae positivae repugnantis cum forma negata: modus autem in suo formali conceptu saltem in obliquo includit id, cuius est modus, tanquam fundamentum sui, atque adeo res nunquam primo differt ab alia, pro modo sui esse, sed per ipsum *esse*: imò praedicta praedicata, ut non habent admistam imperfectiorem, debent includere ipsum esse, à quo si abstrahunt, non possunt essentiam Dei constituere; quoniam sine *esse* actuali non potest concipi essentia, quae est suum *esse*. Et ita perfectio omnis diuina supponit esse, tanquam primum.

VI.

Tertium denique ostenditur, quoniam ipsum *esse* est omnium actualissimum, excludens omnem potentialitatem, & consequenter includens omnem perfectionem: cetera verò, quamuis sint actus puri, & identice sint omnis perfectio diuina, non tamen secundum proprias rationes formales virtute distinctas, nam secundum proprios & praecisos conceptus intelliguntur sub determinata ratione, & consequenter sub determinato esse: si enim concipiatur sapientia, inuoluetur quidem esse, sed determinatum, quo subiectum non dicitur absolute esse, sed esse sapiens, si dicatur vita, exprimitur quidem aliquid esse, sed ad certam rationem formalem contractum, qua res non dicitur absolute esse, sed esse viuens: at cum dicitur *esse*, totum dicitur, totum includitur, nihil omittitur, nam quidquid in particulari dicitur, ipso esse continetur: nam si sapiens, si iustus, si viuens, si substantia quis dicatur, his omnibus *esse* dicitur, quandoquidem sapientem ac iustum esse, est aliquid esse, quod includitur in ipso esse. Et confirmatur, quoniam implicat contradictionem dari aliquid praecisum ab ipso esse, imò quaecumque tandem perfectio sit actuatur, ac complectitur ipso esse, forma enim abstracta ab esse non simpliciter, sed inchoatiue est actus: cum verò Deus sit actus purus, ratio eius prima & vltima contineri debet ipso esse, quod est actualissimum. Ex quo patet *esse* non solum continere omnia, & esse primum inter diuina praedicata, sed etiam vltimum, quia post ipsum nihil omnino Deo conuenit.

VII.

Verum obijciat aliquis rationem for-

malem essentialem vltimo constitutam essentiae, non sat esse, si contineat omnes perfectiones essentielles per modum cuiusdam vniuersalitatatis, quasi partes subiectas: hoc enim modo ratio communis substantiae esset ratio constitutiva cuiusvis speciei subiectae, siquidem omnes gradus eius essentialis sunt substantia: sed requiri, ut contineat per modum totius includentis intrinsece singulas, qua ratione se habet rationale includens propriam differentiam corporis humani, & animae rationalis: at ipsum esse perfectiones alias ambitu suo coercere per modum vniuersalis, non per modum totius integralis: nam, quemadmodum homo est quaedam substantia, & leo est quaedam substantia, & sic in ceteris, ita sapere est quoddam esse, & viuere est quoddam esse: quare quoadmodum, ex eo quod singulae species substantiales sint quaedam substantia, non bene concluditur substantiam continere formaliter perfectiones omnium suarum specierum, ita etiam ex eo, quod esse singulorum perfectionum sit quoddam esse, non sequitur ipsum esse, continere formaliter, atque intrinsece esse illarum. Secundo magis vniuersalia non sunt perfectiora inferioribus, non vltima constitutione rei, ut per se patet, non magis actualia, quoniam determinantur, & contrahuntur per particulares formas: esse verò est magis vniuersale, quam sapientia, aut vita: atque adeo per eas determinatur ad sapere ac viuere: ergo non est perfectius, nec actualius, quam ipsa, nec vltimum, quod competit Deo.

VIII.

Ut satisfiat his obiectionibus, opus est explicare quid intelligam per esse interminatum, vel etiam indeterminatum. Pro quo obseruandum duobus modis dici aliquid indeterminatum, vel ratione vniuersalitatatis, vel ratione infinitudinis ac perfectionis: primus modus opponitur determinationi, ac certitudini rei in specie, vel individuo: qua ratione animal secundum se non est determinatum ad certam aliquam differentiam contrahentem, aut speciem subiectam: secundus opponitur termino, ac definitioni, qua ratione numerus infinitus non est determinatus ad centenarium, millenarium, aut quamuis aliam speciem numeri: cum verò esse diuinum dicitur indeterminatum, non debet intelligi priore modo, ut recte notat D. Thomas q. 7. de potentia art. 2. ad 5. & 6. quandoquidem est esse certum atque individuum distinctum à quouis esse alterius entis: ut enim dicitur in lib. de causis propositione 4. ipsum esse Dei distinguitur, & indiuiduatur à quouis alio esse per hoc ipsum, quod est esse sub-

nitens,

sistens, & non adueniens alicui naturæ, que
 sit aliud ab esse: omne verò aliud esse, quod
 non est subsistens, oportet, vt indiuiduetur
 per naturam & substantiam, quæ in tali
 esse subsistit: superest igitur vt esse diuini-
 num sit indeterminatum posteriore mo-
 do, hoc est non finitum, aut limitatum in
 genere essendi. Et hoc modo dixit Diu.
 Thom. q. vn. de spiritali creatura, art. 1.
 primum ens habere in se totam essendi ple-
 nitudinem, non cōtractam ad aliquam na-
 turam generis, vel speciei, neque esse recep-
 tum, hoc enim ipsa receptione contrahitur
 atque finitur. Esse autem diuinum non
 est determinatū ad certum genus, aut mo-
 dum essendi; sed sicut sapientia Dei in ge-
 nere sapientiæ est infinita: ideoque vendi-
 cat intrinsecè omnem perfectionem sapien-
 tiæ, ita vt cōcipi nequeat vlla ratio sapien-
 tiæ, quæ excludatur ab intrinsecò concep-
 tu sapientiæ diuinæ: similiter esse diuinum
 est infinitum in suo genere, neque concipi
 potest ratio aliqua, aut perfectio essendi
 Deo conueniens, quæ non contineatur in-
 trinsecè ipso esse: atque adeo si esse sapien-
 tiæ est esse, continetur in ratione absoluta
 ipsius esse, si esse vitæ est aliquod esse, eod-
 dem continetur, & sic in cæteris: quapro-
 pter singula esse perfectionum determina-
 tarum, verbi gratia, vitæ, sapientiæ, iusti-
 tiæ, non se habent ad totum, ac intermina-
 tum esse Dei, tanquam inferiora ad supe-
 rius, sed tanquam partes virtuales ad to-
 tum integrum atque perfectum, si ita loqui
 licet, quod nostro intelligendi modo co-
 alescit ex esse omnium, ac singularum perfe-
 ctionum diuinarum.

IX.

Ex his patet solutio ad primum, negan-
 dum est enim ipsum esse, habere respectu
 Dei rationem vniuersalis in prædicando,
 cum potius habeat in essendo, nec se ha-
 bet ad cæteras diuinas perfectiones, sicut
 ratio substantiæ ad esse hominis, vel leo-
 nis, sed sicut ratio hominis ad esse corpo-
 ris, & animæ. Eadem solutione satisfit se-
 cundo, non enim esse est interminatum
 per modum indeterminationis & informi-
 tatis: nam cum sit vltima actualitas, fingi
 nequit per modum potentia determinabi-
 lis per actum, imò potius est actus deter-
 minatiuus potentia: & ita cum particula-
 res formæ adduntur ipsi esse, non putan-
 dum est addi tanquam actus determinan-
 tes: quandoquidem forma quæuis præcisa
 ab ipso esse non est actus, sed potentia, ideo-
 que coniunctio ipsius cum esse est quedam
 veluti positio potentia sub actu, sine quo
 non esset actus: quapropter ipsa quoque vita,
 iustitia, sapientia, & quæuis alia perfectio

simpliciter considerata sub præcissione ab
 ipso esse, est minus actualis, & habet se per
 modum potentia ad illud, vt docet Diu.
 Thom. q. 7. de potentia ar. 2. ad nonum, &
 ita ipsum esse non determinatur per alias
 perfectiones, tanquam materia per formam,
 vel potentia per actum, sed tanquam actus
 per potentiam. Quod est cōforme doctri-
 næ Aristot. de cuius mente ipsum esse est
 actus essentia, vt docet D. Tho. eodem lo-
 co: determinari autem suo modo formas
 per materiam suadet, quoniam in definiti-
 onibus formarum ponitur materia loco
 differentia, vt patet in definitione animæ
 tradita ab Aristot. est actus primus corpo-
 ris organici, &c. & ita concludit iuxta sen-
 tentiam Dionysij cap. 4. de diuinis nomi-
 nibus non longè à principio, quæuis viuē-
 tia nobiliora sunt, quàm existentia, tamen
 ipsum esse nobilior esse, quàm viuere, viuē-
 tia enim non tantum habet vitam, sed cum
 vita simul habet esse. Obijcies responsio-
 nem satisfacere argumento, si vita accipiat
 pro forma in abstracto, quæ res viuut,
 non verò si quis consideret ipsum viuere,
 quatenus est actualitas vitæ: quomodo ha-
 bet se per modum actus perfectioris ipso
 esse: nam autore D. Augustino, sicut se ha-
 bet esse ad essentiam, ita viuere ad vitam: &
 consequenter, si vita est forma perfectior,
 quàm essentia, viuere quoque erit actus per-
 fectior, quàm esse: & confirmatur, quoni-
 am hæc propositio est vera & essentialis, viu-
 ere est esse: quapropter cum superaddat illi
 aliquid, necessario erit perfectius, siquidē
 omne inferius, ac min⁹ vniuersale est per-
 fectius magis vniuersali. Non tamen con-
 uincit obiectio, nam ipsum esse nunc acci-
 pitur per modum vniuersalis in prædicando,
 nunc per modum vniuersalis in essen-
 do, vel simpliciter, vt cum dicitur ipsum esse
 Dei, vel secundum quid, vt cum dicitur esse
 Socratis aut Platonis, accipitur enim pro
 tota atque integra actualitate essentia, cui
 tribuitur: quod est longè alienum à ratio-
 ne vniuersalis, nam animal nō dicit forma-
 liter totam essentiam hominis: at qui dicit
 esse Socratis aut Platonis, hoc ipso includit
 omnem actualitatē essendi, quæ est Socra-
 tes vel Plato, non ita verò si dicat ipsum viu-
 ere, aut cuiusuis alterius formæ actualita-
 tem determinatam: proposita verò obie-
 ctiones procedunt secundum priorē sen-
 sum, non secundum posteriorem, in quo
 loquimur, nam ipsum esse Dei est actus ad-
 æquatus totius entitatis diuinæ, non autē
 viuere quatenus præcindit ab alijs perfe-
 ctionibus: & ita esse dictum absoluta ex pro-
 pria ratione inuoluit formaliter, & intrin-

S. Thomas.

Aristot.

Magn. Diony.

secē omnem actualitatem Dei, vivere verò solam actualitatem vitæ, sapere solam actualitatem sapientiæ, & sic in cæteris. Et ita ipsum esse nec est indeterminatum, hoc est potentiale, nec imperfectum, sed interminatum, hoc est non limitatum, quia est tota essendi plenitudo.

- X. Ex iisdem principijs diluuntur facilè argumenta initio proposita. Ad primum non ineptè ibidem respondetur, nam in solo Deo ipsum esse nullo modo distinguitur à subsistente, aut à forma, qua est, imò ipsum esse Dei, est eadem forma subsistens. Ad obiectionem verò ex nostro modo concipiendi respondetur, conceptiones nostras non adæquari rebus diuinis, quas concipimus ex creaturis, & quia nulla creatura est suum esse, meritò esse concipitur posterius ut actus eius, quo etiam modo nos concipimus essentiam diuinam quasi formam suppositam ipsi esse: cum tamen res non ita se habeat, sed ipsum esse sit forma subsistens. Responderi etiam potest ipsum esse sumi posse adiectiuè & substantiuè, & sumptum adiectiuè concipi, ut superadueniens formæ, vel ut effectum formalem eius: hic autem modus est communis Deo, & creaturis, nec esse hoc modo sumptum est forma Dei, sed substantiuè sumptum, qua ratione nõ supponit essentiam, ut formam sui, sed est ipsa essentia subsistens. Ad secundum respondeo, cum esse dicitur ratio formalis per se primo constitutiva Dei, non sumi communiter aut appropriatè: sed propriè modo explicato: non enim audiendus est Durandus in t. d. 8. q. 1. asserens ipsum esse non esse simpliciter Deo proprium, quatenus proprium distinguitur à communi, sed solum appropriatum. Cum verò Philosophus ait ens non debere poni in definitione, loquitur de ente, ut est quid commune & indeterminatum, non autem de ipso esse interminato, & maximè actuali. Ad tertium neganda est assumptio. Ut enim patet ex dictis, esse diuinum continet formaliter omnes perfectiones diuinas reales absolutas, negatiuas autem, & relatiuas radicaliter: nam, ut in ipso progressu operis constabit, ex ipsa summa actualitate diuini esse cõsequuntur omnes proprietates Dei. Dixi omnes reales absolutas cõtineri formaliter: quoniam cum omnes sint de essentia, nisi contineantur in ipso esse, iam hoc non erit ratio adæquata Dei. An verò saltem nostro intelligendi modo contineantur radicaliter, dicam tractatu sequente.

Perfectiones attributales, prout sunt in re, & essentiam diuinam, & se mutuo vendicant.

CAPVT XV.

HActenus dictum est de ratione adæquata essentiæ diuinæ secundum se, nunc agendum de attributis, & exquirenda adæquata ratio substantialis ipsorum secundum esse, quod habent in re. Primum verò comparanda sunt attributa cum essentia: deinde inter se: non esse verò essentiam de ratione attributorum, nec attributa omnia de ratione singulorum censent Scotistę referendi tract. 5. cap. 5. quorũ argumenta eo tendunt, ut astruant inter ea distinctionem ex natura rei formalem. Nunc tantum perstringenda, quæ faciunt ad institutum. In primis verò non contineri essentiam in attributis essentialiter & intrinsecè, probatur primo, quoniam attributa sunt de ratione formali, & intrinseca essentiæ; ergo hæc non est de ratione illorũ. Patet consequentia, quoniam nihil respectu eiusdem potest esse simul prius ac posterius in eodem genere: erit autem, si essentia, quæ intrinsecè vendicat attributa, eodem modo vendicetur ab eis, quoniam omnis ratio formalis intrinseca est saltem secundum intellectum prior re, cuius est ratio: atque adeo, si attributa sunt de ratione essentiæ erunt priora; posteriora verò, si essentia est de ratione intrinseca ipsorum. Hoc argumentum accommodari etiam potest attributis mutuo comparatis; de quibus idem probatur secundo, quoniam rationes attributales in commune sumptę sunt disparatę, ut patet, alioquin in creatis nõ possent esse separatę: ex propria determinatione ad esse diuinum nihil habent, cur se mutuo includant: ergo non includunt. Assumptio ostenditur, quoniam solum occurrit perfecta identitas singulorum cum essentia, & se, infinitas & actualitas. Ex his verò non necessario sequitur mutua inclusio, nõ ex identitate, quoniam in rationem inferiorem ac superiorem est omnimoda identitas ex natura rei, nec tamen se inuicem includunt essentialiter: non ex infinitate, quoniam hæc est modus rei, & solum modificat id, cui apponitur, nec affert illi nouam rationem formalem: ut patet in luce infinita, & in corpore infinito, si darẽtur, nõ enim propterea lux esset particeps alterius rationis formalis specificę, nec corpus haberet nouam rationem for-

Durand.

formale extensionis, nõ deniq; ex actualitate, quoniã actualitas essendi, siue esse actuali habet se per modũ effectus formalis ad rationem, secundũ quam est: nam esse album est effectus formalis albedinis, viue effectus formalis vitæ; eodemque modo esse est effectus formalis essentia: nullus autem effectus formalis transcendit limites suæ causæ formalis, sed intra eius terminos continetur: ergo ex eo, quod rationi communi iustitiæ, aut sapientiæ accedat actualitas essendi, iustitiæ, aut sapientiæ, non includit alias rationes formales, quas in sua abstractione non includebant. Patet consequentia, quoniam accessio actualitatis ad formam solũ est in causa, vt fit actu, cum secundũ se abstracta ab actuali existentia. Tertio attributa secundũ se, & à parte rei, habent virtualem distinctionem: ergo non se mutuo includunt. Antecedens admittitur à Caietan. in cap. 6. de ente & essentia qu. 12. & Thom. 1. communiter: consequentia verò ostenditur, quoniam ea, quæ quomodo libet distinguuntur, non possunt se mutuo includere: nam semper opus est, vt vni conueniat aliqua ratio actualis, vel virtualis, quæ non conueniat alteri: si enim vtrumque eandem omnino rationem adæquatam vendicet, non distinguuntur virtute, nec ratione cum fundamento in re, sed solũ penes modũ concipiendi, at vbi est mutua inclusio vtriusque, est eadem ratio formalis adæquata solũ differens penes modum concipiendi implicitè, vel explicite.

II.

Communis tamen sententia reliquorum Theologorum, tam recentium, quam antiquorum, & sanctorum Patrum astruit omnia hæc mutuo contineri. In primis Patres varijs loquendi formis hanc veritatem manifestè testantur; ex quibus Augustin. in quæstiuncul. de Trinitate, vbi ad quæstionem, an aliquid distet in Deo esse, viuere, intelligere, posse, respondet non differre, *quod Deus eo ipso, quo est, viuut; & eo, quo viuut, in eo, quo intelligit, potest, & eo, quo potest, est, in eo, quo viuut, non esse differentem, sed eandem rationem formalem, qua est, viuut, intelligit, ac potest: atque adeo, si omnipotentia potest, eadem viuut & intelligit, & cõsequenter in se includit vitam & intellectionem, sine quibus Deus non potest viuere, aut intelligere.* Bernard. serm. 80. in cant. post medium. *Nec enim aliunde bonus, quam vnde magnus, nec aliunde iustus, ac sapiens, quam vnde magnus, ac bonus, nec aliunde denique simul hæc omnia, quam vnde Deus, & hæc quoque non*

nisi se ipso, Deus est bonus bonitate, magnitudine magnus, sapientia sapiens; ergo si non aliunde bonus, iustus, ac sapiens, quam vnde magnus, profectò magnitudo includit bonitatem, iustitiam, & sapientiam: alioquin Deus non posset ex eodem, quo est magnus, esse bonus, iustus, ac sapiens. Gregor. homil. 17. in Ezechiel. paulò antè medium, *Omnipotens Deus, quia sibi metipso similis, ea virtute videt, qua audit, omnia ea virtute creat, qua iudicat creata, non posset ea virtute videre, qua creat, nisi virtus creandi includatur in virtute videndi.*

Gregorius.

Augustinus lib. 7. de Trinitate cap. 1. *Si hæc omnia, inquit, nempè magnitudo, bonitas, & iustitia, pluribus vocabulis in eadem sapientia, & virtute intelliguntur, vt ea sit magnitudo, qua virtus, ea bonitas, qua sapientia, & ea iustitia, qua virtus, sicut iam tractauimus, meminimus, cum aliquid horum omnino, sic accipiendum esse, ac si omnia commemorem.* Non possunt vno nominato intelligi cætera connumerata, nisi illo vno claudantur: nec potest eadem esse magnitudo, quæ virtus, ac sapientia, nisi eadem sit vtriusque ratio formalis, & serm. 40. de tempore post medium, *in Deo omne, quod dicitur, id ipsum est, & infra, hoc est in Domino virtus, quod iustitia, quidquid de illo dixeris, hoc idem dicitur: fieri non potest, vt quidquid de Deo dicitur, idem dicatur, quod virtus, ac iustitia, nisi hæc in omni diuino prædicato contineantur,* Gilbertus in lib. 1. Boëtij de Trinitate. §. *Sed hæc, agens de nomine, iustus nec aliquid, ait, quo ipse, hoc est Deus, sit, dictio hæc dimittit, quod similiter intelligendum vult de nominibus aliorum attributorum.* Cum rationes formales secundũ se non importentur de materiali significato, si nomen iustus, nihil omittit, quo Deus sit, hoc est nullam rationem formalem, qua dicatur esse bonus, sapiens, & cætera, oportet, vt formaliter illo significetur: id verò solũ conuenit ijs, quæ sunt de ratione intrinseca significati, Anselm. in monologio cap. 16. *Cum igitur illa natura nullo modo composita sit, & tamen omni modo tot illa bona sit, necesse, vt illa omnia non plura, sed vnum sint. Idem igitur est quodlibet vnum illorum, quod omnia sunt simul, siue singula, vt cum dicitur iustitia, vel essentia, vnum significat, quod alia, vel omnia simul, vel singula, hæc clariora sunt, quàm, vt commentatione indigeant: si enim vnum quodlibet diuinorum attributorum est, ac significat idem, quod cætera, vel singulatim, vel simul*

III.

Augusti.

Gilbertus.

Anselm.

sumpta, necesse est, ut omnium rationes vendicent intrinsece.

IV. Plotin. Enneade 6. lib. 7. cap. 1. *Si fas, inquit, non est penes Deum esse aliquid, quod non sit totum, & vniuersum, profecto necessarium est, in vnoquoque eorum, quae Dei ipsius propria sunt, omnia contineri.* hic Philosophus expressis verbis tradit sententiam Theologorum, & simul indicat argumentum, quo colligere possumus eandem esse communem Patrum sententiam, qui asserunt in Deo omnia esse vnum, ac totum, quod alia, ita Anselm. in profologio c. 18. *Vita & sapientia, & reliqua non sunt partes tui, sed omnia sunt vnum, & vnumquodque horum est totum, quod est, & quod sunt reliqua omnia,* qui etiam expresse fatetur vnumquodque esse totum, quod omnia. similem ferè loquendi modum seruat Bernard. lib. 5. de considerat. cap. 13. agens de latitudine, longitudine, altitudine, ac profunditate. *Hoc singulum, inquit, horum in Deo, quod quatuor simul, haec quatuor ipsa, quod singulum est; & paulò post, vides tantam esse latitudinem, scilicet caritatem, quantam longitudinem, nempe æternitatem, vnam sic vides non tantam esse, sed ipsam id esse vnam, quod alteram, non minus vnam, quam duas, nec plus duas, quam vnam.* Si idem est vna, quod altera, nihil habet vna, quo careat altera, si non minus vna, quam duæ, nec sint plus duæ, quam vna, profecto in vna vtriusque ratio formalis debet intrinsece reperiri, alioquin carebit vna eo, quod habet altera: & plus erunt duæ, quam vna. Idem manifeste docent Augustin. lib. de triplici habitaculo cap. 6. & Richard. lib. 2. de Trinitate cap. 18. quatenus dicunt eandem identitatem habere vnum attributum cum alijs omnibus, quam habet cum se ipso, identitas vnus ad se est formalissima, & intrinseca: quare, si aliquid includat vnum attributum, quod non aliud, iam non erit eadem identitas vnus cum alijs, ac cum se ipso.

V. Eadem est sententia Scholasticorum, in primis essentiam diuinam esse de ratione intrinseca omnium attributorum docet Franciscus à Christo in 1. d. 2. q. 3. conclusionem 3. Torres. 1. p. q. 28. arti. 2. d. 2. dub. vlt. Molin. dist. 4. & antea docuerunt veteres scholastici, Ocham. in 1. d. 2. quæst. 2. lit. F. Alliacens. quæst. 6. arti. 2. lit. L. conclusionem 3. Gabriel. d. 2. quæst. 1. arti. 2. & lect. 49. in can. lit. M. Marfil. in 1. quæst. 12. arti. 3. conclusionem 3. Capreol. dist. 8. quæst. 4. artic. 2. ad 15. contra primam conclusionem, Hispanens. ibidem, Andreas de Nouo Castro dist. 32. quæst. 1. §. *Notandum*, qui omnes di-

cunt singula, & omnia attributa ita esse eadem essentia diuinæ, atque hæc sibi ipsi. Quod verò attributa se inuicem includant docent Franciscus à Christo, Torres, & Molina citati; & censent illi omnes, qui docent, si attributa definiantur definitione quid rei, omnia debere poni in definitione vnus cuiusque tanquam de ratione eius intrinseca. Ita Durand. in 1. dist. 2. quæst. 2. numero 7. Heruæus quodlibet. 3. quæst. 3. §. vltim. ad quintum. Adam. in 1. d. 6. q. 1. ad secundum contra 3. conclusionem Hispanens. d. 8. q. 4. arti. 4. ad 3. principale Aureoli contra 2. conclusionem, Clypeus Thomistar. quæst. 10. super Porphy. ar. 1. ad 4. Scoti, idem censent Andreas de Nouo Castro, Gabriel vbi proximè, & Soncinas in 1. dist. 8. q. 4. ad 11. & 4. conclusionem, dicentes diuina attributa ita esse idem cum alijs, atque cum se ipsis, & in eadem sententia sunt Ocham. & Toletan. infra citandi.

VI. Ut autem ad rationem veniamus in primis probandum est essentiam esse de intrinseca ratione attributorum, cui rei probandæ Torres vbi supra præmittit hoc fundamentum, quemadmodum se habet ens ad omnes res, ita essentia increata ad omnia diuina, illud includitur essentialiter, & intrinsece in rebus omnibus: ergo & essentia in omnibus perfectionibus diuinis, & confirmatur, quoniam nihil est in Deo, quod non sit formaliter, & intrinsece Deus: critaatem, si perfectiones attributales non vendicent essentialiter, & intrinsece essentiam. Maior patet, quoniam inter Deum, & creaturam nihil est medium: quare, cum blasphemum sit admittere aliquid creatum esse in Deo, necessario sequitur esse formaliter, & intrinsece Deum, quidquid in illo est. Mihi autem hoc argumentum videtur petere principium: nam controuersia est vtrum essentia sit de intrinseca ratione perfectionum diuinarum: & assumitur pro medio, sicut ens se habet ad omnes res, ita essentia diuina omnia attributa: quod est ~~non~~ dubium, & ignotum acid, de quo est controuersia, seipotius idem, quod illud. Nec confirmatio est efficax: non enim necesse est, ut ex duobus oppositis immediatis alterum necessario conueniat essentialiter, & intrinsece cuius rationi formali subiecti; etenim rationale, & irrationale sunt contraria immediata sub animali, nec tamen ad excludendam rationalitatem à prædicatis essentialibus hominis, opus est, ut, quidquid est in illo, sit

fit formaliter, & intrinsece rationale, sed fat est, vt fit identice: quo pacto animalitas, & ratio substantiæ in homine non est irrationalis, nec tamen proinde est essentialiter rationalis. Eodem modo, licet aliquis concederet non omnes perfectiones diuinas esse intrinsece, & essentialiter Deum, non proinde sequitur fore essentialiter, aut quouis alio modo creaturas; nam ad remouendam rationem vnius contrarij à subiecto, fat est in existentia, seu conuenientia alterius, etiam non essentialis; & quia perfectiones omnes diuinæ ratione omnimodæ identitatis sunt Deus; hoc ipso excluderetur ab eis ratio creaturæ.

VII.

Accommodatius aptari potest argumentum ad hunc modum. Perfectiones omnes diuinæ habent rationem entis: ergo vel sunt essentialiter ens creatum, vel ens à se, & increatum: non sunt ens creatum: ergo increatum: cumq; hoc recurrat cum essentia diuina, hanc etiam essentialiter includent. Prima consequentia est euidens: nam quidquid essentialiter includit diuisum, continere debet essentialiter alterum ex membris essentialis diuisionis: diuisio verò entis in ens à se, & ab alio, siue in creatum & increatum est essentialis: ergo si quæuis diuina perfectio habet rationem entis, erit essentialiter creatum vel increatum: & consequenter, cum non sit creatum, erit increatum. Respondebitur tamen non esse verum, quod deinde assumitur; nempe ens increatum recurrere cum essentia diuina: quandoquidem hæc, non includitur essentialiter in diuinis relationibus: & tamen paternitas, & quæuis alia relatio diuina est intrinsece, & essentialiter ens increatum. Hæc tamen responsio non satisfacit: nam omnis ratio essentialis conuenit per se primo alicui, & ratione huius cæteris, quibus conuenit: ratio entis à se est essentialis essentiæ diuinæ, ac relationibus: non vtriusque per se primo: ergo vel his, vel illi, non relationibus, quoniam essentia sumpta in abstractione præcisa ab illis habet omnem perfectionem absolutam, maxime verè dependentiam, à quouis alio, & rationem entis à se: ergo ratio entis à se per se primo essentialiter conuenit essentiæ, & ratione eius: relationibus: nihil autem essentialiter conuenit vni mediante alio, nisi ipsum etiam essentialiter competat: ergo essentia est de ratione intrinseca, & essentiali non minus relationum, quam attributorum. Sed adhuc responderi poterit minimè requiri, vt ratio essentialis conueniat per se primo vni solùm: siquidem intellectuum conuenit

essentialiter Deo, Angelo, & homini non subordinate, sed omnibus immediatè, vt per se patet; Non soluitur tamen argumentum: nam aliud est loqui de prædicato essentiali analogo, aliud de vniuoco, vel vno simpliciter: ratio enim analogo non est simpliciter vna, sed multiplex: Et ideò potest etiam per se primo conuenire multis immediatè: ratio verò vna simpliciter per se primo vèdicat vnum subiectum: Et quidem in vniuocis res est perspicua, semper enim præcedit gradus vnus, cui per se primo conuenit ratio essentialis, & interuentu ipsius reliquis: quod multò magis cerni debet, quādo ratio essentialis est omnino, vel simpliciter vna: qualis est ratio entis à se: quæ non alij, quam essentiæ diuinæ per se primo competit, & ratione eius cæteris perfectionibus tam absolutis, quam relatiuis.

Quod attinet ad mutuam inclusionem attributorum Torr. idem facillè probat ex eo, quod ea includantur in essentia: hæc autem includitur in omnibus, vt patet ex dictis: ergo omnia in omnibus. Quæ ratio vim suam habet, quamuis non sit negandū etiam ex alijs fundamentis idem posse colligi. Quidam cum Caietano in ca. 6. de ente, & essentia, qu. 12. colligunt ex infinitate simpliciter; alij ex omnimoda identitate: sed vtrum hæ rationes valeant, in solutione argumentorum patebit. Mihi ea maxime probatur, quæ sumitur ex ratione actus puri, & entis à se: nam de ratione actus puri, vt dictū est in præcedētibus, est summa, ac perfecta actualitas, cum negatione omnis prorsus imperfectionis, limitationis, & potentialitatis: hæc verò stare nequit, nisi rei, quæ est actus purus, insit formaliter, & intrinsece omnis ratio perfectionis possibilis in eodem subiecto; quare, cum ratio actus puri conueniat per se omnibus perfectionibus diuinis, omnes intrinsece, & essentialiter, includunt reliquas. Assumptionem ostendo; nam, si perfectio aliqua secundum suam rationem intrinsecam non habet summam actualitatem, estque secundum propriam sibi essentiam limitata, & caret aliqua perfectiōe simpliciter, aut sub ea consideratione, est in potentia ad illam, aut non: si est, hoc ipso definit esse actus purus, cum admittat potentiam passiuam; si non est, eo ipso quoque non est actus purus, cui nõ repugnat vlla perfectio simpliciter. Ex ratione verò entis à se idem concluditur, quoniam id, quod est à se, & non ex alio, se ipso, ac per suā essentiam est formaliter, quidquid est: perfectio omnis diuina est ens à se: & vna est, ac dicitur alia,

VII.

Torr.

Caietan.

vt pa-

vt patet ex dictis sanctorum Patrum, hoc ipso cap. & alibi citatis: ergo per suam essentiam ceteras formaliter includit. Maior est euidens, quoniam in ente à se, quod primum se offert, est essentia, qua formaliter est totum, quod est: nam, si partim esset à se, partim ex alio: iam ipsum non esset à se, sed solum partialis illa perfectio, ratione cuius non est ex alio: atque adeo repugnat, vt aliquid sit à se, & non sit essentialiter totum, quod est, esse verò perfectiones omnes diuinas ens à se constat, quoniam non sunt ex alio, tanquam à causa extrinseca, nec tanquam à ratione formali ex natura rei distincta: ergo se ipsis immediatè, & intrinsece sunt quidquid sunt.

VIII.

Hæc dixi, vt me accommodarem communi sententiæ, & modo loquendi doctorum, ceterum, si propriè loquendum sit, alijs terminis vtendum est. Doctores enim attendentes id, quod est in re, & per singula nomina attributalia significatur, non verò rationem, ex qua significatur, asserunt simpliciter omnia esse de essentia singulorum. Veruntamen aut loquuntur de ijs secundum distinctionem virtualem, sub qua possunt terminare distinctos conceptus, aut secundum omnimodam identitatem: si priore modo loquantur, non rectè dicitur vnum includere cetera, vt ostendam tracta. sequent. cap. 8. Si verò posteriore, impropriè admodum loquuntur, non enim perfectiones eiusmodi secundum se sumptæ includunt aliorum rationes intrinsece, vt benè notauit Molina vbi suprà, sed enim in idem inconueniens recidit, quod vitare contendit, admittit enim de ratione cuiusque attributi esse cetera, vel omnia esse rationem, aut essentiam cuiusque reliquorum: nam, cum plurà ad inuicem comparantur, ita, vt quædam sint, aut dicantur ratio aliorum, necessariò inuoluitur distinctio inter ea: attributa verò, quatenus distincta, non sunt mutuo alia de ratione aliorum, omnis enim distinctio, sicut excludit mutuam inclusionem, ita respuit mutuam rationem essentialem vnius de alio: siquidem distinctio aliquid exigit in vno distinctorum, quod non sit in alio: nam, si omnia ex quo sunt in vtroque, mera identitas est, non distinctio, vbi verò nihil omnino est de ratione vnius, quod non sit etiam de ratione alterius, non est vnde sumatur distinctio: quapropter non propriè dicitur attributa se inuicem includere, aut esse mutuo alia de ratione aliorum, vt

Molin.

ctè redocent Ochamus in i. dist. 2. quæst. 1. ^{Ocham.}
ad secundam rationem, & Toletan. dist. 8. ^{Toletan.}
quæst. vn. artic. 4. ad secundum Scoti contra secundam conclusionem, & idè magis mihi probatur modus loquendi ipsorum, qui aiunt, si attributa definiantur, prout sunt à parte rei, omnia habitura vnam, eandemque definitionem, quia scilicet viatores, dum non habent nomen quo perfectam illam Dei essentiam expresse significent, illam varijs nominibus vtunque designant, intendentes tamen rem ipsam in se designare: cumque res varijs his nominibus & conceptibus respondens in se ipsa sit simplicissima, & vna adæquata ratione contineat perfectiones omnes, quæ sunt sparæ per creaturas, quocunque nomine significatur, est id, quod in se claudit omnes eiusmodi perfectiones: non quatenus præcisè hoc, aut illo nomine significatur, vel huic, aut illi perfectioni creatæ respondet, hoc enim modo, & distinguitur, & præcindit ab alijs perfectionibus, sed quatenus re ipsa est plenitudo omnis perfectionis, quæ non solum hoc aut illo, sed omnibus nominibus significatur; ita, vt verum sit dicere, id quod à parte rei respondet in Deo significationi huius nominis, *iustitia*, respondet etiam significationi cæterorum nominum attributalium; & hoc solum intendunt doctores dum aiunt perfectiones diuinas secundum se sumptas omnes, ac singulas includere ceteras, vel esse de ratione ipsarum, non verò quasi sub conceptu præcisivo id vendicent, quanquam & hoc ipsum quidam recentiores velint, quorum sententiam tractat. seq. cap. 8. in examen adducam.

Nec verò Patrum dicta superius relata huic interpretationi aduersantur: nam, quamuis interdum fauant communi modo loquendi, si tamen rectè perpendantur, ad hunc adaptari rectè possunt: Nam quod ait Augustinus Deum eo ipso, quo est viuere, & eo ipso, quo intelligere, & eo, quo potest, esse, nihil aliud probat, quam non esse in Deo plures rationes, à quarum alia habeat viuere, ab alia intelligere, ab alia posse, ab alia esse: Sed vnam, & eandem, à qua habeat hæc omnia simul: quemadmodum si quis diceret intellectum eo, quo apprehendit, iudicare: & eo, quo iudicat, discurrere: & eo, quo discurret, apprehendere, ac iudicare, non significaret potentiam apprehendendi reduplicatiuè sum-

ptam

IX.

ptam secundum hanc præcisè rationem includere formaliter potentiam iudicandi, aut discurrendi, sed esse vnam, eandemque potentiam, cui secundum se sint rationes illæ intrinsecæ. Eundem sensum habent verba Bernardi, indicant enim non ex alia forma habere Deum, vt sit iustus: & ex alia, vt sit sapiens, &cæt. nempè quia omnia hæc habet ab vna forma, à qua habet, vt sit Deus, quæ non est alia, quam ipsemet Deus. Cætera ad eundem ferè modum exponi possunt. Quod si aliquid non ita facilè hanc expositionem admittunt, danda est venia imbecillitati nostri intellectus, qui de diuinis intelligit, ac loquitur ad eum modum quo creata percipit, ac significat: & ideo Patres dum volunt explicare amplitudinem, & eminentiam eius, quod singulis illis nominibus inadequatè significatur, dicunt omnia contineri, aut significari vno.

X. Primum argumentum difficile fatetur Torr. vbi supra, & recurrit ad eminentiam intelligibilitatis diuinæ, quæ superat vim nostri intellectus: ideoque nihil mirum, si hoc singulare sit in Deo, quod non reperitur in creaturis: nempè, vt plures perfectiones se mutuo essentialiter, & intrinsece includant. Deindè verò respondet negando id esse inconueniens, idq; ostendit aductis instantijs, in primis diuinarum personarum, quæ in se mutuo sunt, & passionum entis: nam verum, inquit, bonum, vnum se inuicem formaliter includunt, quod in opuscul. q. 15. se probasse dicit. Idq; præterea declarat facta quadam hypothesi: nimirum, si animal esset infinitæ perfectionis, perfectio hominis & equi se inuicem includerent: nam homo includit animal, hoc verò si esset infinitæ perfectionis simpliciter, includeret intrinsecus perfectione equi, & consequenter homo eandem includere eodemque modo ostenditur equum facta illa hypothesi debere intrinsecus includere perfectionem hominis: & hoc modo, inquit, idea diuinæ, quæ sunt creaturarum perfectio, se inuicem includunt, quia quælibet includit potentiam diuinam: itaque in Deo eminenter continet, intrinsece eminenter hominem mediâtè ratione diuinæ essentia, quam essentialiter vendicat. Et hoc ipsum conatur ostendere exemplis petitis à rebus creatis, quoniam de sententia quorundam Philosophorum, actio & passio se mutuo includunt, siquidem vt ait Philosophus 3. Physic. tex. 28. & seq. actio & passio sunt motus, qui suscipitur in mobili, qui est actio in quantum à mouente dimanat, passio quatenus recipitur in passio, ipse verò motus sicut essen-

tialiter est ens, & accidens, ita essentialiter est actio, & passio respectu diuerforum; Ex quo planè sequitur motum essentialiter includere actionem & passionem, & mutuo ab illis includi: ac proindè non esse absurdum, quod aliqua se mutuo, & essentialiter includant.

Nihil tamen horum satisfacit argumento. Et in primis instantia de motu, actione, ac passione nullam habet probabilitatem: quomodo enim fieri potest, vt motus includat essentialiter rationes oppositas, ac primo diuerfas, quales sunt rationes generum summorum, sed eius impugnationem Philosophis relinquo: siquidem nec ipsi Torrensi placet, ideoque in fine fetetur eam doctrinam sibi non aridere, ac sine illa satisfactum esse argumento, falsò tamen id asserit: nam in primis, vt à prima solutione exordiar, quando in assertione, quam alioquin defendere non cogimur ex principijs fidei, ex vi rationis naturalis sese offert contradictio; non est recurrendum ad incomprehensibilitatem rerum diuinarum, hoc enim pacto facile eludentur omnia argumenta, nec erit vllus locus Theologicè disputandi. Deindè mutua inexistentiæ diuinarum personarum in alijs, non tollit difficultatem argumenti, non enim se intrinsece, & essentialiter includunt, sed ratione eiuſdem naturæ singularis, quam communicant, dicuntur per circuminſessionem esse aliæ in alijs, quod totum reducitur ad communicabilitatem naturæ diuinæ, quæ necessaria omnindè est, & absque vllò absurdo, aut contradictione. At mutua inclusio essentialis necessariò importat ordinem prioris, ac posterioris vnius ad aliud in eodem genere, qui est omnindè impossibilis: quomodo verò ipse probet vnum, verum, & bonum se mutuo includere, non est huius loci disquirere, illud certum est apud omnes, quamuis de ratione entis sit controuersia, quam alij volunt in omnibus transcendentibus formaliter includi, alij verò negant solumque volunt dici de connotato, illud inquam certum est, vnum, verum, & bonum, quo ad rationes, quas singula supperaddunt enti, non se mutuo includere: quod necessarium erat ad mutuam inclusionem: nam inclusio partialis quoad aliquid secundum rem communem, multis non est impossibilis, sed solum totalis, qua quidquid formaliter est in vno, reperitur in altero, & vice versa: tunc enim, vt iam dixi, non duo, sed vnum omnindè est. Iam verò suppositio illa impossibilis se seipsam destruit:

XI.

truit: nam si animal esset infinitæ perfectionis simpliciter, non esset animal, sed Deus: quod si solum vult, ut esset infinitæ perfectionis in genere animalis, ita ut intrinsece vendicaret omnem perfectionem animalitatis possibilem, iam homo, & equus non essent species animalis, repugnat enim genus includere intrinsece perfectionem speciei, atque adeo facta ea suppositione esset tantum quoddam animal singulare coalitum ex omnibus perfectionibus possibilibus sub ratione animalis, & quemadmodum nunc constitutum aliquod ex pluribus rationibus vendicat quidem illas intrinsece, ipsæ verò nequaquam se mutuo vendicant, sed realiter propter identitatem in toto, ita facta illa hypothesi animal quidem includeret perfectionem equi, & hominis, homo verò nequaquam includeret rationem equi, aut vice versa, & ita similitudo sumpta ex hypothesi illa non est ad rem, neque illa etiam, quæ sumitur ex ideis diuinis: nam ideæ sunt plures, ac distinctæ: & quatenus distinctæ, non se mutuo includunt, quamuis enim essentia adæquate sumpta sit idea rerum omnium, tamen quatenus subit rationem plurium idearum, admittit virtuales distinctionem: nec sub ea ratione, sub qua est imitabilis ab equo, est exemplar hominis, aut vice versa: illa quidem in se est vna omnium rerum idea perfectissima includens singulas rationes ideales, verum sub hac amplitudine non continetur in singulis, & consequenter nec singulari in alijs.

XII.

Itaque omiſſis his, & alijs solutionibus supponentibus mutuam inclusionem facile diluitur argumentum, ex tradita explanatione communis doctrinæ, dicendo in perfectionibus diuinis secundum rem sumptis, non esse distinctionem, & consequenter nec mutuam inclusionem, sed vnicam rationem essentialem significatam inadæquate nominibus singulorum attributorum: quæ quidem in se est omnis perfectio, non tamen prout hoc, vel illo nomine significatur: & ita secundum se sumpta abstrahendo ab hoc, vel illo nomine includit perfectiones omnes, quas nos distinctis conceptibus percipimus, ac significamus, & quoniam ratio illa adæquate concipitur, ut essentia, ac natura Dei, idcirco essentia non ineptè dici potest includere alias perfectiones, hæc verò quia iam concipiuntur, ut distinctæ, & præcisè ab iniuicem, & secundum quid ab essentia, & veluti proprietates ipsius, eam non propriè dicuntur includere.

XIII.

Ad secundum argumentum neganda est

maior propositio: nam, quia secundum communem rationem disparata sunt, semper talia sunt, nec possunt in vnam rationem formalem conuenire, ut re ipsa conueniant rationes attributales in Deo: ex eo vero, quod in creaturis disparatæ sint, non sequitur secundum rationem communem analogicam tales esse; sed fat est, si nec sint disparatæ, nec necessariò vendicent identitatem, aut vnitatem, ita ut in inferioribus pro ipsorum diuersitate modo sint disparatæ, modo non: Quia tamen hæc indifferentia sufficit, ut ex parte inferiorum necessariò sit assignanda ratio, cur in his sint disparatæ, in illis verò non, neganda est assumptio. Ad cuius impugnationem dicendum omnes rationes ibi assignatas habere vim, non quidem ad arguendam propriam inclusionem attributorum adinuicem, quatenus distincta sunt, aut concipiuntur, sed in vna illa ratione formali adæquate, & in re illa simplicissima, quæ a parte rei respondet singulis nominibus, & conceptibus attributabilibus. In primis enim ad id sufficit omnimoda identitas ex vtraque parte: nam, quorum re ipsa est maxima identitas, ac vnitatis, est etiam vna simplex ratio adæquate continens omnem perfectionem sibi debitam, quæ respondet nominibus singularum rationum inadæquatarum, & quia ipsa secundum se claudit omnes, abusiue quoque dici potest singulas claudi in omnibus, quia saltem inadæquate significant id, quo continentur omnes. Nec exemplum rationis inferioris, ac superioris conuincit: nam eiusmodi nomina significant intellectum, non secundum quod est omnino idem in re secundum vtramque rationem, sed secundum quod sub earum conceptibus a se ipso distinguitur, & idcirco ratio superior non dicitur includere inferiorè, ac vice versa: sin autem vtrumque nomen supponat pro intellectu secundum se, cum is vtramque rationem formaliter includat, iam verè dici poterit eas se mutuo includere, quia tamen non includuntur, sed prout præcisè stat sub vniuersis rationibus, non debet admitti. Item quoque ex infinitate colligit Caietan. & Molin. vbi supra. Ad impugnationem verò respondet Caietan. infinitatem in certo genere non traduce re subiectum ad aliam rationem formalem, ut rectè concludit argumentum, infinitatè verò simpliciter maximè, quoniam non continetur vllis terminis essentia: at verò singulas perfectiones diuinas re ipsa, secundum quem modum de ijs loquimur, propter identitatem cum essentia diuina esse simpliciter infinitas: atque adeo secundum se non

Caietan.
Molin.

se non abesse ullam perfectionem alicuius à reliquis. Quæ responsio bona est accepta ad sensum iam explicatum, non verò quasi singula attributa secundum suas rationes formales præcisas sint formaliter infinite simpliciter in omni genere, aut includant reliqua. Denique ex pura actualitate idem rectè colligitur, ut patet ex dictis. Ad argumentum, quo id impugnatur, respondeo aliud esse loqui de solo esse existentie, prout abstrahit à ratione actus puri, aliud de esse actuali puro, & essentiali: nam illud nihil inuehit præter actualitatem formæ, cuius est, ut probat argumentum, hoc autem inuehit omnem formam, quæ sit perfectio simpliciter, sine qua non constat ratio actus puri: perfectiones verò diuinæ omnes secundum proprium esse reale, quod habent in re, sunt actus purus: atque adeo sunt omnis perfectio simpliciter, & re ipsa omnes sunt vnica, & adæquata perfectio simpliciter infinita.

XIV.

Ad tertium neganda est consequentia, quoniam virtualis distinctio non tollit omnimodam identitatem mutuam, quæ est in re, imò ex ea sequitur conceptibus singulorum virtute distinctorum respondere obiectum, quod re ipsa singula includit. Ad probationem consequentiæ dicendum est rectè probari, si plures rationes formales eiusdem obiecti virtute distinctæ comparentur inter se, quatenus distinctæ sunt, non se mutuo includere, quod admitto: non tamen conuincit singulas spectatas secundum esse, quod habent in re, secundum omnimodam identitatem, & vnitatem cum alijs, non habere omnimodam perfectionem rationis adæquatæ totius virtualis, quod in re respondet conceptibus, ac nominibus singularum, quamuis si præcisè sumatur sub ratione obiectiua singularum, quia iam sumitur ut virtute distinctum, cæteras minimè includat.

TRACTATUS
SECUNDVS DE ESSEN-
TIA DIVINA, ET ATTRIBV-
TIS prout à nobis con-
cipiuntur.

AMETSI diuinitas sit summa, ac perfecta vnitas continens omnem perfectionem simpliciter vnica simplici ratione formali adæquata, tamen propter imbecillitatem intellectus nostri illam, sicuti est, nò possumus apprehendere, sed distinctis rationibus, modo ut essentiam, modo ut essentie proprietatem concipimus: idè oportet indagare rationes obiectiuas eius ut concipitur à nobis per modum essentia, & proprietatis. Simulque videre quæ sit ratio attributi, itemque dignoscere habitudinem attributorum ad essentiam, & ordinem inter se: ut deinde incipiã de singulis seorsim agere.

Ratio formalis obiectiua essentia diuinæ prout à nobis concipitur, includit existentiam.

CAPVT I.

ESSENTIAM diuinã mortales concipimus. I. Ex habitudine ad nostram, & quoniam hæc præscindit ab omnibus suis perfectionibus accidentibus diuinam, intelligimus etiam sub præcisione ab ijs attributis, quæ nominamus per modum accidentium adiacetium Deitati, & adiectiue accepta Deo tribuimus: ut cum Deum vocamus sapientem, iustum, omnipotentem, concipimus enim sapientiam iustitiam, & omnipotentiam, tanquam perfectiones superadditas essentia. Ex quo colligitur essentiam diuinam, ut à nobis concipitur, includere perfectiones quasdam substantiales, quas etiam in substantijs creatis agnoscimus, nempe rationem entis, substantiam, viuētis, intellectuales: non includere verò cæteras, quæ apud nos habent rationem accidentis. Verum de hoc, quoniam non est ita certum apud omnes, agam capitibus sequentibus.

Nunc in dubium vocatur, an essentia quatenus ita à nobis concipitur, includat ipsum esse actuale nec ne? Nam quamuis re ipsa illud includat, non est impedimentum, quo minus concipi possit cum præcisione ab illo: quemadmodum, licet includat perfectiones attributales, concipitur à nobis

I.

II.